

horitzons



- ◇ *Carles Cardó i la qüestió nacional*
- ◇ *La reorganització de
l'indústria tèxtil cotonera*
- ◇ *Maragall davant del seu temps i del nostre*
- ◇ *Un tomb decisiu dins
la poesia catalana: La pell de brau*

2

PRIMER TRIMESTRE / 1961

PUBLICACION TRIMESTRAL

En trámite el registro como artículo de 2a. clase en la Administraci3n de Correos, núm. 1, de México, D. F.

s u m a r i

EDITORIAL

La situaci3 actual i l'amnistia, 1

EL PENSAMENT I L'ACCI3

Carles Card3 i la qüesti3 nacional, *M. Oriol*, 6

Tres notes sobre l'aliança impia, *M. Castellà*, 14

Consideracions sobre la reorganitzaci3 de l'indústria tèxtil cotonera,
Gaspar Aribau, 24

Sobre el règim especial de Barcelona, *Lluís Rebert*, 32

LES LLETRES

Maragall davant del seu temps i del nostre, *Joan Berenguer*, 35

Un tomb decisiu dins la poesia catalana: *La pell de brau*, *Ramon Roig*, 45

Hi ha una nova novel·la catalana, *Martí Casanova*, 51

Teatre a Barcelona, *Jordi Germà*, 54

Les traduccions en el panorama literari català de la postguerra, *Josep Montal*, 58

Els premis literaris de la nit de Santa Llúcia 1960, 60

PROBLEMES DE LA LLENGUA

Els correctors de proves, *Enric Roig i Querol*, 62

LA HIST3RIA

Per a una hist3ria de l'explotaci3 dels treballadors agrícoles, *Ferran Costa*, 66

La hist3ria del Partit Comunista d'Espanya, 70

Mort de l'historiador F. G. Bruguera, 72

LES ARTS

L'exposici3 de Picasso a Barcelona, *Miquel Huguet*, 73

FULLS OBERTS, 75

DOCUMENTS

Contra la censura, 80

Per la pau, 81

Miquel Nuñez: Un comunista davant del Consell de Guerra, 85

LA SITUACIÓ ACTUAL I L'AMNISTIA

UN CLAM general, sortit de l'entranya mateixa del poble, recorre el país de punta a punta.

Es el clam per l'amnistia.

Damunt les parets dels carrers i els murs de les carreteres apareix escrita aquesta paraula. El mateix mot es llegeix a l'encapçalament dels plec amb milers de signatures recollides a les fàbriques. Amnistia és la idea que determina les posicions dels Col·legis d'Advocats i de nombrosos cercles intel·lectuals. Amnistia és el mot que avui repeteixen tantes publicacions d'organitzacions catòliques, és la paraula que diverses vegades s'ha escoltat en la veu de sacerdots des de la trona. Per tot arreu, amnistia.

Avui l'amnistia pels empresonats i exiliats polítics ha esdevingut un clam general de tot el país, i aquest clam és recollit i divulgat per tots els amics que el poble espanyol té arreu del món.

¿Qui són els empresonats polítics espanyols? Són homes i dones tancats des de fa més de vint anys darrera les reixes del feixisme. Són homes i dones condemnats a la mort en vida per haver defensat les pròpies conviccions. I són, també, els homes i dones que durant aquests 23 anys han tingut el coratge de defensar els interessos dels treballadors, de defensar el dret de cadascú a tenir una opinió pròpia sobre la millor manera de resoldre els problemes que el país té plantejats. Aquests han estat els "crims" dels empresonats polítics espanyols.

En la lluita a què els treballadors es veuen obligats per a defensar llurs drets contra la regimentació feixista, sorgeixen els homes que els orienten i els dirigeixen. La dictadura dispara els seus cops contra aquests homes. En són magnífics exemples Miquel Núñez, del Comitè Executiu del PSU de Catalunya, detingut a Barcelona durant les vagues de març del 1958, i Simón Sánchez Montero, del Comitè Executiu del Partit Comunista d'Espanya, detingut a Madrid en 1959. Aquests defensors dels drets dels treballadors, conseqüents amb llurs idees, han donat l'exemple de llur tremp davant de la policia, resistint la tortura i negant-se a donar cap informació sobre llurs companys ni sobre les forces polítiques d'oposició. I han aconseguit convertir els propis Consells de Guerra en actes d'acusació contra la dictadura, en escenaris on aquests patriotes han tingut ocasió de mostrar llur actitud digna i llur energia¹.

¿Per què són perseguits aquests homes?

El decret del passat 21 de setembre és la resposta de la dictadura: tota activitat que desplagi al règim del general Franco, encara que no sigui més que l'acció pacífica en defensa de les reivindicacions econòmiques dels treballadors, és assimilada al delictes de rebel·lió militar. A Espanya, ja se sap, el general Franco ha decretat que tots els espanyols són menors d'edat. El seu govern és l'únic

¹ Vegeu en la secció Documents d'aquest número d'HORIZONS les respostes de Miquel Núñez en el Consell de Guerra que el condemnà a 15 anys de presó.

que posseeix la veritat. Els espanyols no tenen dret a expressar llurs opinions sobre l'endarreriment del país ni sobre la injustícia social. Els espanyols ja en tenen prou amb un sol dret: el de callar.

Contra la voluntat general de cicatritzar les ferides obertes per la guerra civil, contra l'ànsia de reconciliació nacional, de cara al desig de tots els espanyols que les opinions diferents i l'activitat política transcorrin en el marc de la discussió cívica i no en el de la lluita armada i la guerra civil, la dictadura del general Franco dóna la seva resposta: Consells de Guerra, presó, més angúnia, més dolor.

En el curs de l'any 1960 han tingut lloc nous judicis militars contra obrers, contra intel·lectuals, contra treballadors del camp. I altra vegada les penes monstruoses: quinze anys, vint anys. Aquesta repressió desfermada per un règim detestat pel poble, pot arribar a fer impossible una solució pacífica i acumular tal indignació en les masses, que el poble es desbordi en una explosió desesperada, incapaç de seguir suportant una situació que és ja insuportable.

Precisament per això la lluita per l'amnistia és més que una exigència de la justícia, és un mitjà necessari perquè el canvi polític tingui el caràcter pacífic que tots els espanyols desitgen.

Els homes i dones de tot Espanya volen la reconciliació contra la política franquista d'atiar odis, volen respecte i comprensió i que no segueixin suscitant-se rancors. Novament Ramon Menéndez Pidal i altres personalitats del màxim prestigi han demanat una àmplia amnistia per als empresonats i exiliats polítics. El Col·legi d'Advocats de Barcelona s'ha dirigit al Fiscal de l'Audiència per exigir una investigació sobre els casos coneguts de tortures policiaques, i ha interposat un recurs contra el decret repressiu del 21 de setembre. Contra el mateix decret, el Col·legi d'Advocats de Madrid ha celebrat una reunió extraordinària, i més de tres-cents col·legiats han demanat la interposició d'un altre recurs. Centenars de personalitats barcelonines han signat un document dirigit al President de l'Audiència de Barcelona, protestant contra l'arbitrarietat judicial i contra les tortures policiaques². En fàbriques i barriades s'han aplegat milers de signatures al peu de peticions per l'amnistia. Centenars de catòlics, i altres ciutadans han pres part en manifestacions davant del Bisbat de Barcelona exigint l'alliberament de Jordi Pujol, després condemnat a set anys de presó. El Consell de Guerra contra Carles Rebellon, del Comitè Executiu del PSU de Catalunya, i altres divuit obrers, ha donat lloc a una manifestació popular contra la repressió en els propis locals del Govern Militar de Barcelona.

Els catòlics de tot Espanya es commouen davant de la situació dels empresonats polítics espanyols. Aquesta emoció s'expressa en els editorials i notes de molts òrgans de premsa catòlics, com Serra d'Or i Ecclesia, que es fan ressò del sentiment general contra la repressió i les tortures.

Molts sacerdots han pres posició ferma a favor de l'amnistia, al costat dels 339 clergues bascos que fa uns mesos escrivien a llurs bisbes: Durant els 24 anys que dura el règim aqueixes persones són empresonades "sine die" durant mesos i anys, per a ser conduïdes després d'un temps que queda a l'arbitri d'un Governador o d'un Director de Seguretat o Ministre, davant d'un Tribunal Especial sota la gravíssima acusació de "rebellió militar" perquè tingueren el valor de no considerar impecables i infal·libles els qui governen.

Desgraciadament, diverses Jerarquies de l'Església es tanquen encara en un silenci injustificable davant del gran problema moral i humà de l'amnistia. ¿Per

² Signaven aquest document, entre altres, els escriptors Jordi Rubió Balaguer, Anna Maria Matute, Josep Agustí Goytisolo, Joan Triadú, Josep Ma. Castellet, Xavier Benguerel, Joan Sales, Joan Gomis,...; els sacerdots Malaquies Zayas, L. Garriga, Narcís Seguer, Josep Cardús, Josep Dalmau, Casimir Martí, Ricard Alberdi, Josep Bigordà,...; els catedràtics M. Alonso Garcia, Josep Ma. Valverde, J. Sureda, M. Jiménez de Parga,...; i entre altres personalitats diverses, S.A.R. Alexandra d'Hamburg-Lorena, el Comte del Montseny, Antoni de Senillosa, el Duc dels Castillejos, Antoni Cuenca, Carles Feliu de Travy, A. Carles Comín, Jaume Nualart.

què no parlen? ¿Es que tenen por dels governants o és que pretenen recolzar la repressió amb llur silenci? Aquestes Jerarquies haurien de comprendre el paper que poden jugar en l'obtenció de l'amnistia, que és un dels anhels més profunds del poble i una exigència de la justícia. Llur actitud solidària amb els sentiments populars ajudaria a donar un caràcter pacífic al canvi polític que és inevitable.

En els mateixos medis militars sorgeixen veus indignades en el sentit que es vulgui fer servir a l'Exèrcit com a instrument repressiu d'un règim odiat del poble.

El crit d'amnistia que recorre tot Espanya té el seu ressò en la emoció que suscita la campanya entre tots els demòcrates estrangers, entre tots els que estan disposats a denunciar l'abassegament de que són objecte els drets humans dels espanyols. Franco, que voldria estar rodejat d'un cercle de silenci i no pot tancar a la presó els demòcrates d'Europa i d'Amèrica, intenta presentar aquesta humana solidaritat internacional com una "vasta conjura contra España"; com una intervenció en els assumptes interns del nostre país. Precisament el seu cinisme a sostenir que a Espanya no hi ha empresonats polítics, obliga a la solidaritat internacional a moure's i a denunciar aquesta vergonya que la dictadura vol tenir ben amagada: a Espanya hi ha homes empresonats des de ja 15 i 20 anys per activitats polítiques que són perfectament legals en qualsevol país civilitzat.

L'any passat la I Conferència dels Països d'Amèrica Llatina per l'Amnistia a Espanya, tingué lloc a Sao Paulo i va aplegar personalitats i delegacions de diversos països, especialment d'Argentina, Brasil, Xile i Uruguai. Enguany ha tingut lloc la II Conferència, a Montevideo, que ha assolit una participació encara més extensa i una ressonància més gran. Comissions internacionals de juristes venen a Espanya a interessar-se per la situació dels empresonats polítics espanyols. Les tres centrals sindicals mundials (FSM, CIOSL i Federació de Sindicals Cristians) s'han pronunciat també per l'amnistia a Espanya. Els darrers mesos, diversos congressos internacionals, sindicals, professionals, culturals, etc., han aprovat resolucions exigint la concessió d'una àmplia amnistia política a Espanya.

La sortida d'aquest número d'HORIZONS coincideix precisament amb la celebració de la Conferència Pro Amnistia a Espanya dels països de l'Europa Occidental. Nombroses personalitats de la política, les lletres, les arts i la religió de diversos països europeus i de totes les tendències, en resposta al document dels intel·lectuals espanyols encapçalat per Menéndez Pidal, han convocat la realització d'aquesta Conferència a París per als dies 25 i 26 de març d'enguany³.

Lluitar per l'amnistia és ara la tasca de tots els qui estimen la llibertat, és la tasca de tots els qui desitgen un esdevenidor democràtic per Espanya. La reconciliació de tots els espanyols, la resolució pacífica dels problemes del país —problemes que a tots ens afecten— exigeix recolzar i intensificar la campanya d'amnistia pels empresonats i exiliats polítics. Els intel·lectuals catalans, units als treballadors i al poble de tot Catalunya, tenen un paper a jugar de gran importància i d'enorme responsabilitat.

³ Han signat la crida a la Conferència i figuren en el Comité Patrocinador, entre altres, les següents personalitats:

AUSTRIA: Julius Deutsch, ex ministre; Franz Heinische, membre de la Presidència de la Federació Obrera Austriaca; Erwin Koch, pastor protestant; Marcel Rubin, compositor.

BELGICA: Paul Finet, membre de l'Alta Autoritat de la CECA; Camille Huysman, ex president del Consell de Ministres; Canonge Leclerc, professor de la Universitat Catòlica de Lovaina; R.P. PIRE, Premi Nobel de la Pau.

FINLANDIA: Paavo Aaitio, primer vice-president del Parlament; Vaino Meltti, governador del departament Uusima-Helsinki; Pastor Alwar Sundell, diputat al Parlament.

FRANÇA: Vincent Auriol, ex president de la República; Louis Aragon, poeta; Simone De Beauvoir, escriptora; Jean Cassou, conservador dels museus Nacionals; André Cayatte, director cinematogràfic; Marc Chagall, pintor; Jean Cocteau, de l'Acadèmia Francesa; Arthur Conte, diputat, ex ministre; Jean-Marie Domenach, director de la revista *Esprit*; Marguerite Duras, escriptora; Benoit Franchon, secretari general de la C.G.T.; Louis Malle, director cinematogràfic; François Mauriac, Premi Nobel, membre de l'Acadèmia Francesa; Daniel Mayer, president de la Lliga dels Drets de l'Home; François Mitterand, senador, ex ministre; Marcell Pellenc, senador; Pau Picasso, pintor; R. P. Riquet, sacerdot jesuïta; Armand Salacrou, de l'Acadèmia Goncourt; Jaen-Paul Sartre, escriptor; Pierre Seghers, editor; François Tanguy-Pringent, ex ministre; Maurice Thorez, diputat, ex vice-president del Consell de Ministres; R. W. Thorp, degà del Col·legi d'Advocats de París; Henry Torres, ex senador; Elsa Triolet, escriptora; Jeannette Vermeersch, senador.

GRAN BRETANYA: Kinsley Amis, escriptor; Malcom Arnold, compositor; A. J. Ayer, professor de la Universitat d'Oxford; Michael Ayrton, pintor; Sir Isaias Berlin C.B.E., professor de la Universitat d'Oxford; Lord Beveridge K.C.B., economista; Roderic Bowen Q.C., advocat, membre del Parlament; R. W. Briggshaw, secretari general del Sindicat d'Impressors; A.K. Cairncross, professor de la Universitat de Glasgow; Eric Fletcher, membre del Parlament; L.C.B. Gower, M.B.E., professor de la Universitat de Londres; Rvt. Hon. Lord Henderson, ex sotsecretari del "Foreign Office"; F. Elwyn Jones Q.C., advocat, membre del Parlament; Rosamond Lehmann, escriptora; Henry Moorre, esculptor; Very. Rev. George F. Macleod, ex moderador de l'Església d'Escòcia; John Piper, artista; Sir Leslie Plumer, membre del Parlament; Jeremy Thorpe, membre del Parlament; Harry Weaver, secretari general del Sindicat de Treballadors de la Construcció.

GRECIA: Argyropoulos, ex ministre d'Afers Estrangers; Sprid Divari, diputat, ex president del Consell d'Estat; Nikos Kitsikis, diputat, ex degà de l'Escola Politècnica; Michel C. Kyrkou, diputat; Marios Vanoglis, compositor.

ITALIA: Enzo Enrique Agnoletti, director de la revista *Il Ponte* de Florència, G. B. Angioletti, president de la Comunitat Europea d'Escriptors; Michelangelo Antonioni, director cinematogràfic; Italo Calvino, escriptor; Carlo Cassola, escriptor; Luigi Dalla Picola, compositor; Vittorio Gassman, actor; Paolo Grassi, director del *Piccolo Teatro de Milano*; Renato Guttuso, pintor; Carlos Levi, escriptor; Luigi Longo, diputat; Alberto Moravia, escriptor; Pietro Nenni, diputat; Agostino Novella, president de la Federació Sindical Mundial; Ferruccio Parri, senador, ex president del Consell de Ministres; Guido Piovene, escriptor; Dario Puccini, escriptor; Fernando Santi, secretari general adjunt de la C.G.T. italiana; Luchino Visconti, director cinematogràfic; Elio Vittorini, escriptor.

NORUEGA: Langmann Carl Bonnevie, ex president del Tribunal Suprem.

SUECIA: George Branting, senador, advocat.

SUISSA: Max Bill, arquitecte; Hans Henti, pintor; Hermann Leuenberger, president de la Unió Sindical Suïssa; Lucien Ferdinand Muller, professor de la Universitat de Ginebra; Hans Oprecht, diputat, ex president del Partit Socialista Suís; Otto Schuts, conseller nacional.

Ordre del dia de la Conferència:

1. La situació dels empresonats i exiliats polítics espanyols.
2. Formes i amplitud de l'acció i gestions a emprendre en els diferents països d'Europa Occidental per a desenvolupar un extens i unànime corrent a favor de l'amnistia.

El Secretariat de la Conferència d'Europa Occidental per a l'amnistia pels empresonats i exiliats polítics espanyols està domiciliat a: 12, rue Quatre-Septembre, Paris, 2.

MINISTERIO
DE CULTURA



6.11.57.

Picasso



Cartell de Picasso per a la campanya internacional pro-amnistia dels empresonats i exiliats polítics espanyols.

M. Oriol

CARLES CARDÓ

I LA

QÜESTIÓ

NACIONAL

CARLES CARDÓ ha estat i és —malgrat la seva mort— un símbol i un orientador, a la vegada, del pensament demòcrata cristià a Catalunya. La seva anàlisi del problema d'Espanya— aureolada pel to de semiclandestinitat de la seva obra principal, la *Història espiritual de les Espanyes*¹ és, entre altres coses, una aportació a l'estudi del problema nacional català que, per a alguns, ha esdevingut clàssica.

Sobre la consistència o inconsistència d'aquesta aportació i sobre l'exactitud o inexactitud de les seves tesis no hi ha hagut, però —almenys que jo conegui—, una discussió realment crítica. La circumstància política —lluita contra el franquisme— ha fet de Cardó un símbol. Com a tal se l'ha valorat i com a tal cal honorar-lo. Però això no ens ha de fer oblidar que Cardó és, a més d'un símbol, un tèoric. I com a tal cal analitzar-lo i discutir-lo críticament.

DOS IMPERATIUS: ORDRE CAPITALISTA I CONTRAREVOLUCIÓ.

“La llei que condiciona tot impuls hispànic fecund —diu Cardó —(és) la unió dels esforços en el respecte mutu dels aliats”².

Aquesta formulació, justa en sí mateixa, cal veure-la, però, en l'òptica cardoniana: ¿què entén Cardó per “impuls hispànic fecund”? ¿Quins són els aliats que han d'unir llurs esforços en el respecte mutu?

El mateix Cardó ens ho dirà amb tota claredat. El camí de la grandesa d'Espanya és el camí de l'expansió imperial, el camí del reforçament de les estructures capitalistes:

“Castella, que devia al reialme catalano-aragonès la seva entrada en la política internacional, gràcies a les seves possessions italianes, li va pagar el favor prenent-li aquestes mateixes possessions i excloent-lo de la colonització d'Amèrica i de les noves conquestes comunes al Nord d'Àfrica on la política catalano-aragonesa hagués impedit l'establiment de qualsevulla altra potència europea. Una vegada més, les gelosies entre els diferents reialmes havien tancat a Espanya el camí de la grandesa.”³

¹ Publicada en edició francesa amb el títol de *Histoire spirituelle des Espagnes*, Editions des Portes de France, París, 1946. A Buenos Aires s'està preparant una edició castellana que no sé si ja ha estat publicada.

² *Histoire...*, pàg. 35.

³ Op. cit., pàg. 41.

Si la concòrdia i la unió d'esforços hagués existit entre els diferents reialmes hispànics, l'expansió vers Africa —“racialment i geogràficament espanyola”⁴— i vers Amèrica hauria estat formidable i la unió amb Portugal —“unió reclamada per la geografia, la història i les necessitats de la defensa mútua”⁵— hauria estat indissoluble.

Són, per tant, les comunitats ètniques —el reialmes— els aliats que han d'unir llurs esforços en el respecte mutu. Però com que Cardó presuposa la intangibilitat de l'ordre burgès —puix que presuposa la intangibilitat de la propietat privada dels mitjans de producció—, els aliats concrets han de ser les classes dominants en les comunitats ètniques, és a dir, la burgesia i l'oligarquia terratinent de les diferents nacionalitats hispàniques. Cardó ens ho dirà explícitament:

“...Un període de govern d'Espanya conforme a la bona tradició, (va ser el dels) regnats d'Alfons XII i de la reina regent Maria Cristina, admirablement secundada pel cap conservador Cànovas del Castillo. Els homes que ocupaven aleshores el poder van comprendre que Espanya tenia necessitat d'una regió industrial i van afavorir el treball català ensems que es mostraven benevolents envers les característiques espirituals pròpies de Catalunya. Digne de gran elogi és la reina regent que va acceptar de presidir, en tant que reina de la festa, els Jocs Florals de Barcelona de 1888. Si aquesta intel·ligent política no hagués estat abandonada des del començament del regnat d'Alfons XIII, és molt probable que Espanya hauria entrat, per fi, en el camí de la seva constitució natural i s'hauria estalviat les grans desgràcies que va provocar la represa de la mala tradició, la que cerca l'assimilació per la violència.”⁶

En la concepció de Cardó tenim, doncs, que “l'impuls hispànic fecund” ha de consistir en l'expansió imperial espanyola i en la integració plena d'Espanya en les files de les potències imperialistes. Per a això cal reforçar l'ordre burgès espanyol buscant l'harmonització dels interessos de les burgesies territorials i de l'oligarquia terratinent i resolent llurs conflictes en la pau i el respecte mutu. Ensems cal emprendre una vigorosa ofensiva contra tots els punts febles d'aquest ordre i solucionar-los abans que es converteixin en ferments revolucionaris.

L'imperatiu fonamental és la lluita contra la revolució. La solució dels conflictes entre les burgesies territorials i l'oligarquia n'és la condició indispensable.

“Sota la Monarquia hi hagué més d'un moment en què la pressió de Catalunya exercida pels elements conservadors era tan forta que la concessió de l'autonomia semblava imminent. Factors no del tot desconeguts ho destorbaren, entre els quals cal anotar la resistència orba dels pseudo-tradicionalistes espanyols i les travetes de les esquerres catalanes, engelosides de veure que les dretes anaven a obtenir un èxit que els hauria assegurat el predomini de Catalunya per una llarga època. Si aleshores s'hagués tingut el seny de no fer el joc de les esquerres d'aquí Catalunya seria avui un baluard invencible dels partits d'ordre. Probablement hauria estat ja un baluard de la Monarquia, reconciliada amb ella. Sense una Catalunya sistemàticament desairada en les seves aspiracions més enraonades, la República no hauria vingut. Catalunya portà la República, i la República portà

⁴ Op. cit., pàg. 155.

⁵ Op. cit., pàg. 43.

⁶ Op. cit., pàg. 159.

l'Estatut d'autonomia (autonomia escapçada perquè li mancà el més essencial) i avui l'autonomisme català, igualment que el basc, compta, al costat del sectarisme antireligiós i la política socialitzant, entre les anomenades "essències republicanes". ¿Es vol una inhabilitat més gran?⁷

En aquest gran combat contra la revolució cal que la burgesia utilitzi totes les forces. Gran importància té, per exemple, una acció cristiana coherent en el camp sindical per a deslliurar la classe obrera del "verí marxista" i constituir-la en "muralla invencible contra la Revolució".⁸

PUNTS FEBLES I ACTITUDS POSSIBLES.

¿Quins són —segons Cardó— els punts febles de l'ordre capitalista espanyol, focus potencials per tant, de la possible empenta revolucionària del poble?

Aquests punts són essencialment quatre: a) el problema nacional (el més important de tots), el problema de la llibertat, el problema social i el problema religiós.

Per a resoldre'ls, les classes dirigents espanyoles poden adoptar dues actituds: una bona i l'altra dolenta. L'actitud bona és la de la tolerància, el respecte mutu el diàleg constructiu. L'actitud dolenta és la de la intolerància, la violència, l'extremisme, l'assimilisme. De fet —ens dirà Cardó— la història d'Espanya és la història de la lluita entre les dues actituds, entre les dues tradicions.

Encara més: la mala tradició es manifesta de dues maneres: una mala tradició de dreta (extremisme de dreta, autoritarisme, centralisme) i una mala tradició d'esquerra (extremisme d'esquerra, anarquisme, anticlericalisme). Castella ha estat l'encarnació històrica de la primera, Catalunya la de la segona.

En la lluita entre els dos extrems de la mala tradició, només en alguns moments la bona tradició ha pogut fer-se sentir. Però si Espanya (llegiu les classes dominants d'Espanya) no vol anar a la ruïna cal que emprengui d'una vegada el camí de la bona tradició.

Mostrar aquest camí, fixar-lo amb la màxima claredat: heus aquí la intenció de Carles Cardó.

I per tal de veure si realment hi ha arribat ens proposem de seguir-lo en l'anàlisi i consideracions que fa entorn del primer i més important dels problemes esmentats: el problema nacional i, més concretament, el problema nacional català.

GÈNESI I EVOLUCIÓ DEL PROBLEMA NACIONAL CATALÀ

La diversificació dels regnes peninsulars provocada per la Reconquesta i la profunda fixació de les característiques pròpies de cadascun a causa de l'excessiva durada d'aquesta han constituït la base històrica del problema nacional —ens diu Cardó—. El procés històric posterior marca una lluita entre dues tendències oposades: la tendència a la unió i la tendència a la diferenciació. Es indubtable que la primera era més poderosa que la segona i que la unió s'hagués realitzat si quelcom no ho hagués impedit. ¿Què és aquest quelcom? L'assimilisme castellà.

"...Les ambicions imperialistes de Castella no li van permetre de comprendre que l'elaboració d'una nacionalitat hispànica amb elements tan diversos havia de ser, com tota creació, una obra d'amor."⁹

⁷ *La moral de la derrota*, Ed. Ariel. Barcelona, 1959, pàg. 27.

⁸ *Histoire...*, pàg. 144.

⁹ *Op. cit.*, pàg. 52.

Ja abans dels segle XVI la fusió supranacional dels diversos elements peninsulars estava a punt de fer-se. Castella ho va impedir en voler-la accelerar per la violència¹⁰.

Com a resultat de la política assimilista de Castella, Catalunya va ser apartada del comerç amb Amèrica. Això va provocar la seva decadència i va perjudicar tota l'economia hispànica.

Durant els segles XVII i XVIII, l'ofensiva assimilista es va agreujar, barrejada, en el segle XVIII, amb una profunda deshispanització i descristianització de les institucions polítiques i socials del país.

En el segle XIX es produí l'explosió de tots els problemes. La bona tradició (Balmes, Cànovas) va ser impotent per a frenar els excessos de la mala tradició de dreta (integrisme carlí) i de la mala tradició d'esquerra (jacobinisme, federalisme, anarquisme, socialisme).

El catalanisme polític de finals del segle XIX i començaments del XX, encarnat en la "Lliga", era un principi de solució. La "Lliga", però, va cometre l'error d'accentuar excessivament el seu conservadorisme i amb això va donar armes a una esquerra jacobina i espúria que en identificar catalanisme i esquerrisme va destruir tota possibilitat de solució del problema. Després del 6 d'Octubre,

"...nit tràgica (...) en la qual l'esquerra va liquidar cent anys de renaixença catalana..."¹¹

la dreta catalana tenia l'oportunitat de reprendre la direcció de la lluita en les seves mans. Però aleshores va esclatar el gran conflicte, la guerra civil provocada per la lluita entre els dos extremismes, i la solució del problema català —com la dels altres problemes— va quedar ajornada. Cardó explica, doncs, el problema nacional d'una manera purament voluntarista. Pressuposa, ensems, una absoluta continuïtat —identitat— en la vigència del problema a través de la història d'Espanya: el problema nacional en el segle XIX no seria, per a Cardó, més que la continuació històrica d'un problema i d'una situació que van nèixer en els segles VIII i IX i que han romàs constantment idèntics a si mateixos. L'assimilisme de Castella va *fixar* les dades del problema i, des d'aleshores, aquestes no han canviat, como no ha canviat l'"assimilisme castellà" i el seu corespondent contrari: l'"extremisme jacobí català".

ALGUNS PUNTS DE CRÍTICA.

Aquest esquema analític demana algunes observacions crítiques que ens donaran, ensems, un índex del seu valor interpretatiu. Per a no allargar la qüestió em limitaré a tres punts concrets.

1) L'assimilisme castellà va provocar, segons Cardó, la decadència de Catalunya.

"...fins l'arribada de la dinastia estrangera, quan els reis amaven el país i afavorien la seva expansió, el poble català fou feliç i disciplinat..."¹²

Va ser, doncs, la dinastia castellana la que va impedir que Catalunya —la burgesia mercantil catalana— comerciés amb Amèrica i li va tallar les vies d'expansió econòmica i cultural.

Aquesta tesi —corrent en els medis nacionalistes—, topa amb un fet que la moderna historiografia ha demostrat inapel·lablement: que la decadència de l'Estat feudal català va començar molt abans.

¹⁰ Vegeu, op. cit., pàg. 155.

¹¹ Op. cit., pàg. 242.

¹² Op. cit., pàg. 87.

En ple segle XIV va començar la catàstrofe demogràfica. A finals d'aquell mateix segle va esclatar la crisi agrària entorn de dos grans motius: lluita dels pagesos pels drets personals, contra els privilegis senyorials, i lluita per a l'apropiació dels "masos rònecs". Ensenms, es va produir un atur en el desenvolupament urbà: la població de Barcelona no va augmentar durant els segles XIV i XV. Es cert que per la mateixa època, finals del segle XIV i primera meitat del XV, el comerç català era florent i la burgesia comercial catalana estava en auge. Però no era aquesta una força realment consistent: la prova és que no va ser la burgesia catalana, sinó la portuguesa, la que va encapçalar els grans descobriments geogràfics.

De fet, ja en el mateix regnat de Joan I, tan brillant externament, apareixen alguns signes demostratius de la crisi catalana: destrucció de les comunitats jueves, primers fracassos polítics —inquietud al Mediterrani, escassa expansivitat del regnat. L'extinció de la dinastia va precipitar els fets: el Compromís de Casp més que no pas provocar els fets marcants de la decadència, els registrà. El Compromís va assenyalar la fi de la col·laboració estreta entre la dinastia regnant i les classes dirigents del Comtat i la fi de la primacia d'aquest en la Confederació catalano-aragonesa.

En el segle XV la crisi latent esclatà amb força: es produí la crisi monetària, augmentà el deute públic, la burgesia començà a abandonar el terreny empresarial per llançar-se a la col·locació de capitals en les subscripcions públiques, etc. Vers el 1450 es produí una davallada fulminant del gran comerç. El divorci entre l'imperialisme militar i dinàstic dels monarques i la realitat barcelonesa s'accentuà, la ciutat es convertí en escenari de lluites polítiques (Busca i Biga) i les lluites pageses van esclatar amb força impressionant. A partir del 1460 la crisi s'aprofondí: la lluita entre les forces tradicionals i el rei s'agreujà, les lluites pageses van atènyer el punt més alt. Barcelona es despoblà. Quan la sentència de Guadalupe va posar fi a les lluites pageses la crisi catalana era total: l'abolició dels mals usos i l'extensió del cens emfitèutic van donar una nova estructura al camp català i van crear les bases per a un canvi de conjuntura. I això es produïa al mateix temps que Castella començava la seva expansió imperial.¹³

La crisi de l'Estat feudal català va ser, doncs, una crisi interna i si la burgesia catalana no va participar en el comerç amb Amèrica és perquè havia estat pràcticament aniquilada per aquesta crisi. La prova és que quan va tenir prou força per a tornar a fer-se sentir —segle XVIII— una de les seves reivindicacions essencials va ser el comerç amb Amèrica, reivindicació que va satisfer.

2) Les guerres de Secessió (1640-1652) i Successió (1705-1714) van ser —segons Cardó— veritables guerres nacionals catalanes contra l'imperialisme castellà.

Apart que les característiques de les dues guerres són molt distintes, és necessari d'assenyalar alguns fets que ens permetran de matisar la qüestió:

a) La base econòmica de la societat catalana en el 1640 era essencialment agrícola i la pagesia no tenia cap mena de participació en els afers de la Generalitat i de la monarquia. La participació pagesa en la lluita va prendre forma de revolta contra els excessos dels exèrcits castellans i dels mercenaris estrangers.

b) Els dirigents de la Generalitat van intentar donar caràcter polític a la revolta popular. Però es van col·locar de seguida sota la sobirania francesa en mancar el suport de la pagesia. En la mentalitat dels dirigents no s'identificava poder polític i sobirania nacional.

c) En el 1705 la situació era molt diferent. El pròsper desenrotllament econòmic de finals del segle XVII havia fet aparèixer una capa burgesa ben diferenciada i animada per un viu desig d'intervenció en la vida econòmica espanyola.

¹³ Vegeu Pierre Vilar: *Historia de España*, Librairie des Editions Espagnoles. París 1960. Pàgs. 26-29.

Les corporacions van ser les organitzadores de la lluita, però llurs dirigents consideraven Catalunya com a part d'Espanya. L'explosió particularista no es va produir fins que el setge de Barcelona del 1714 va convertir la situació en desesperada.

De fet, durant el segle XVIII la burgesia catalana es va integrar plenament en la vida econòmica espanyola i hi va jugar un paper importantíssim.

3) L'aparició del moviment nacional català a finals del segle XIX és explicada per Cardó com a continuació natural d'un problema vigent en la història d'Espanya des del segle IX. La lluita entre els extremismes de dreta i esquerra va impedir la solució dels problemes clàssics de la societat espanyola i per això el problema nacional es va manifestar amb força.

Una tal concepció considera implícitament que la nació és una categoria històrica, sempre igual a sí mateixa.

Les coses no són, però, tan simples. De fet, en començar el segle XIX, després de la formidable commoció de la guerra contra Napoleó, Espanya es va trobar amb una aristocràcia feudal impotent per a conservar intacte l'antic règim, amb una burgesia impotent per a fer la revolució democràtica, amb un proletariat escàs i desorganitzat i amb una pagesia nombrosa però pobra, endarrerida i sotmesa al poder del feudalisme i de l'Església. Resultat d'això fou que la revolució democràtica no es va fer i que la reforma agrària—mesura imprescindible de la revolució—es va convertir en la desamortització, és a dir, en un compromís que no solament no va resoldre el problema del camp, sinó que va crear una nova oligarquia agrària en la que es refugiaren els capitals que havien d'impulsar el desenvolupament industrial espanyol.

En aquestes circumstàncies, Catalunya i el País Basc van quedar com a illots industrials, amb una vida i una dinàmica pròpies. Mentre el mercat colonial va absorbir les ampliacions de la producció, la burgesia d'ambdós llocs no va actuar amb altra mentalitat que la de grup de pressió (lluita pel proteccionisme, per exemple). Quan aquests mercats van desaparèixer, ambdues burgesies —especialment la catalana, orientada directament vers el mercat de consum—van comprendre la necessitat d'ampliar la capacitat del mercat nacional espanyol. Per a assolir-ho era necessari superar el nivell corporatiu —o de grup de pressió—i donar a la seva lluita un to més general, polític. L'Estat agrari de la Monarquia era un obstacle per la necessària ampliació del mercat espanyol. Per això la lluita de la burgesia catalana es va centrar a exigir la reforma d'aquest Estat, a destruir el seu centralisme estèril i a obtenir una participació en aquest Estat que li permetés de reorganitzar-lo sobre una base descentralitzadora, més àgil i més adequada a les necessitats de la burgesia com a classe dominant. Per això la "Lliga" no va ser mai separatista. Va ser aleshores quan el catalanisme cultural del segle XIX va esdevenir catalanisme polític i va ser aleshores també quan en el procés dialèctic de les diferenciacions econòmiques, institucionals i culturals i de la lluita política de la burgesia —classe dominant a Catalunya— per a obtenir el poder polític a tot Espanya, Catalunya va esdevenir una nació.

Si he insistit en aquests punts crítics és perquè em sembla important de deixar ben clara una cosa: que el problema nacional no ha sorgit per una pretesa tendència assimilista de Castella o pel predomini de la "mala tradició", sinó a causa del joc polític i social de les forces en presència. Aquestes forces no han estat les mateixes a través de la història del nostre país i, per tant, no es pot parlar de continuïtat en una qüestió que es defineix en cada moment històric en funció dels elements determinants d'aquest.

Que existeix un problema nacional català en els nostres dies és evident. Però per a entendre'l —i per a solucionar-lo— s'ha de considerar en funció dels elements

determinants de la nostra època: proletariat, pagesia, oligarquia financera i terratinent, dictadura franquista, burgesia nacional catalana, burgesia nacional espanyola.

LA SOLUCIÓ DEL PROBLEMA NACIONAL.

Partint del fet que a Espanya existeixen diverses nacions —o nacionalitats en la terminologia de Cardó— i de la necessitat de resoldre el problema de manera justa i en el respecte mutu, Cardó planteja l'exigència inel·ludible d'una solució federal. L'Estat espanyol ha de ser un Estat multinacional, un Estat compost que serveixi, en idèntica mesura

“...totes les nacionalitats que existeixen en el seu territori no solament en el que fa referència al benestar material ans també, i sobretot, a les particularitats espirituals, especialment en el cas que aquelles hagin elaborat una cultura...”¹⁴

El problema, però, no és aquest.

El que cal veure és quines són les forces socials que han de dirigir el procés democràtic en el nostre país i han de solucionar, en el marc d'aquest procés, el problema nacional. Més que no pas la forma institucional el que interessa és veure el contingut social i polític que tindrà la futura democràcia al nostre país i quines són les premisses d'una solució *real* del problema nacional.

Es aquí on Carles Cardó desenfoca totalment la qüestió. Segons ell la revolució burgesa —i sembla que dóna per entès que a Espanya ja ha estat realitzada— va trencar l'evolució natural de la societat medieval¹⁵. Des d'aleshores la paraula democràcia no té sentit, puix entre burgesia i democràcia hi ha una incompatibilitat total. En canvi, aquesta incompatibilitat no existeix entre aristocràcia i democràcia:

“Una democràcia no funciona sanament sense una aristocràcia digna de confiança que li forneixi els dirigents intel·lectuals, socials i polítics que han de ser elegits.”¹⁶

El que cal és

“...retornar a la ingenuïtat medieval, il·luminada per la ciència i l'experiència adquirides i intentar retrobar el que seria avui aquella democràcia cristiana que en l'Edat Mitja s'estava gestant i que el Renaixement i la Revolució van interrompre...”¹⁷

Carles Cardó pensa, doncs, que cal fer marxa enrera, tornar a una pretesa “societat cristiana natural”, és a dir, a una societat corporativa, jerarquitzada i orgànica, en la qual els partits polítics serien inexistents.

“Es absolutament necessari retornar a l'autèntica tradició democràtica cristiana de l'edat mitja. La sobirania popular no existeix, car tota autoritat ve de dalt”¹⁸

“Una representació popular elegida per les classes socials (sobre la base del sufragi universal, en principi, però limitat en la pràctica als ciutadans que forneixen un servei social) exclouria l'existència dels partits polítics, fundats en la doctrina del dret de la majoria a definir la veritat i la justícia, i la tendència inevitable dels quals a la demagògia ha estat a l'origen

¹⁴ Op. cit., pàg. 302.

¹⁵ Op. cit., pàg. 280.

¹⁶ Op. cit., pàg. 176.

¹⁷ Op. cit., pàg. 312.

¹⁸ Op. cit., pàg. 270.

de tots els transtorns dels països democràtics i de la caiguda d'aquest sistema en el descrèdit".¹⁹

En el marc d'aquesta societat cristiana orgànica —segons la concepció de Cardó— el problema nacional es resoldria naturalment, essent com és un problema "natural i orgànic". No estem, doncs, gaire lluny de la "democràcia orgànica" tan predicada per la dictadura franquista i que tant en contradicció està amb la realitat de l'Espanya actual.

El fet és, però, que el procés de desenvolupament capitalista és irreversible: no es tracta de tornar enrera, sino d'anar endavant. Oposar, com fa Cardó, un pretès desenvolupament històric natural —la societat medieval— a un desenvolupament històric artificial —la revolució burgesa— és substituir la història real per una filosofia de la història abstracta i apriorística. Des d'un punt de vista històric, tan natural ha estat la revolució burgesa com la societat jeràrquica medieval, amb la diferència que la primera és un estadi superior, una organització social infinitament més avançada que la medieval i infinitament més imperfecta que l'organització social que l'ha de substituir: la societat socialista.

Un tipus d'organització social —com tota experiència humana— no té altra justificació ni altre índex de valoració que la seva realitat històrica.

El problema nacional —com tots els problemes d'Espanya— no es resoldrà fent retrocedir la marxa de la història, sinó destruint els obstacles concrets que impedeixen anar endavant.

La primera tasca ha de ser la realització efectiva i plena de la revolució democràtico-burgesa, és a dir, l'eliminació de les traves feudals i semif feudals que frenen l'avenç econòmic del país i impedeixen el plantejament obert de la lluita de classes.

L'eliminació d'aquestes traves no es podrà fer sense una destrucció de l'Estat centralista i autoritari de l'oligarquia, és a dir, sense plantejar damunt noves bases institucionals el problema de les nacionalitats.

Però no ens hem pas d'enganyar. La revolució democràtico-burgesa no és encara la revolució socialista. Mentre subsisteixi la base capitalista de la nostra societat el problema nacional es resoldrà a mitges, a base de compromisos i estatuts més o menys restrictius. Això no vol dir que el problema nacional no es pugui atenuar i suavitzar abans d'arribar al socialisme, en la lluita per la democràcia, però... només la revolució socialista —com ho demostra a bastament l'experiència de la URSS i els restants Estats socialistes— crea les condicions per a posar en pràctica el dret d'autodeterminació, en tota la seva extensió i amb totes les seves conseqüències.

Així i el fet tan clarament analitzat per Lenin²⁰ —que en les condicions actuals la revolució democràtico-burgesa per a arribar a la seva plena realització, ha de ser dirigida pel proletariat, demostren un fet d'exceptional importància: que la classe que representa veritablement el futur de la democràcia espanyola és el proletariat. Només la direcció del proletariat pot assegurar l'èxit a la revolució democràtico-burgesa. Només el triomf final del proletariat i l'establiment del socialisme poden resoldre positivament el problema secular de la democràcia a Espanya.

La resolució del problema nacional català està, doncs, intimament lligada a l'èxit de la lluita per la democràcia a tot Espanya. El proletariat i el seu partit —el partit dels comunistes— son les forces capdavanteres d'aquesta lluita. En el seu triomf final hi ha l'única garantia d'un "impuls hispànic fecund" veritable i d'una "unió d'esforços en el respecte mutu" de veritables aliats: els ciutadans lliures d'un Estat democràtic i socialista.

¹⁹ Op. cit., pàg. 271

²⁰ Vegeu, V. I. Lenin, *Dos tàcticas de la socialdemocràcia en la revolució democràtica*, Moscó, 1947.

TRES NOTES

SOBRE

L'ALIANÇA IMPIA

I L'“ALIANÇA IMPIA” A CASA NOSTRA.

LA IDEA d'“aliança impia” és del marxista anglès Bernal. La veritat és que la frase té un so emfàtic i de segle dinovè, almenys en la versió del traductor castellà de Bernal; però es força expressiva del seu objecte: l'“aliança impia” és la coincidència del positivisme científicista amb el pensament teològic o místic de la tradició en l'empresa en comú de l'agnosticisme filosòfic. El positivisme aporta en aquesta aliança armes crítiques defensives. L'irracionalisme de la tradició li presta les seves clàssiques tàctiques per a explotar les derrotes accidentals de la raó, la por a l'inconegut. L'aliança es troba ésser bastant eficaç.

El positivisme contemporani deu molt més a Mach que no pas a Comte. El “fet” pur, la “dada” no elaborada, categoria fonamental de tot positivisme, és en el contemporani (o neopositivisme) el *fet de consciència*, i encara solament el sensible. Aquesta reducció —anticipada per l'empirisme idealista anglès dels segles XVII i XVIII— té indubtablement la seva justificació en l'anàlisi del coneixement i pot oferir al neopositivisme una superació de la acrítica adoració dels “fets” que fa del positivisme ingenu o vulgar una directa afirmació del que és donat i una immediata apologia, en el social, de l'ordre existent. El sensisme té en efecte i com a mínim un gran mèrit: possibilita una comprensió de la complexitat del fet que realment pertoca al coneixement, fet que no és mai una sensació aïllada, sinó un sistema estructurat, amb durada i amb tensions externes i internes. L'abandonament de la creença ingènua en la simplicitat del “fet” donat, substituïda per la noció que el fet, la concreció de realitat, no és mai puntual, sinó que té una estructura, permet una com-

prensió de la dialecticitat del fàctic. Però aquest mateix descobriment pot ésser formulat també en termes unilateralment gnoseològics: dir, per exemple, que el fet és construcció mental, síntesi de continguts de consciència segons la llei machiana de l'economia del pensament. És bo de recordar —per no llegir malament Lenin, per exemple— que aquesta formulació de la dialecticitat del fet no és falsa *en sí*, sinó sols en la seva elevació a teoria total. En sí mateixa és solament insuficient i unilateral. Unilateral per tal com només atén la gènesi de la representació subjectiva del fet o objecte, a la qual cosa Carnap, en immediata herència de Mach, donaria el nom de “constitució” de l'objecte i que és en realitat una concepció exclusivament gnoseològico-immanentista del fet. I insuficient, àdhuc com a tesi purament gnoseològica, per tal com ignora el problema essencial de la teoria del coneixement: ¿com és que la construcció del fet en la consciència pot ésser sotmès amb reeiximent divers al tribunal de la pràctica? ¿Per què la dialecticitat subjectiva de la representació resulta que està en una específica relació amb la vida de la pràctica humana, entre la natura (o la societat) i el concepte subjectiu? El neopositivisme es constitueix en ideologia en el moment de definir-se davant d'aquesta qüestió, la seva solució consisteix a negar-la com a tal qüestió, tot declarant-la pseudoproblema. L'argumentació emprada en aquest punt té diversos matisos: el primer Wittgenstein ensenyava que intentar de donar raó de la relació entre la representació i un món exterior equival a pretendre que hom s'aixequi de terra estirant-se les orelles, car qualsevol explicació és representació i el llenguatge està fet per a enunciar “fets”, no proposicions sobre llur relació amb el llenguatge. Un quart de segle més tard,

Carnap considera qüestió lògico-formal mal entesa (qüestió "cripto-lògica") tot problema suposadament al·lusiú a la relació de la representació amb quelcom extern a ella mateixa: "Molts enunciats filosòfics són tals que, en llur formulació habitual, semblen tractar no pas del llenguatge, sinó de certes característiques de coses o fets o de la natura en general; però un anàlisi rigorós demostra que poden ésser traduïts per enunciats de semàntica lògica." Això vol dir que un enunciat com ara "el Sol existeix" és una mala formulació de la següent determinació semàntica del llenguatge d'una determinada ciència: «Sol» és un terme utilitzable com a constant individual —com a subjecte— en les proposicions." El neopositivisme no obté d'aquesta posició la tesi explícita de la inexistència del món extern, a la manera de l'idealisme clàssic. Es limita a recusar com a sense-sentit (per inverificables) qualsevol proposicions que afirmen o neguin la realitat del món extern o la de determinacions dels seus objectes, i, en el millor dels casos, les considera com formulacions desafortunades de l'estructura de la representació, convencionalment expressada en el llenguatge. Dir que una cosa existeix és dir (malament) que un nom determinat pot ésser subjecte d'una proposició; dir que una cosa té tal propietat és dir (malament) que el llenguatge permet d'aplicar cert predicat a cert nom; etc.

El fet que el neopositivisme no professi explícitament un idealisme subjectivista de tall clàssic no té altra conseqüència que la substitució de la negació del món per la ignorància filosòfica d'aquest. Llegint en Berkeley que "l'ésser és ésser percebut", el neopositivista esborrarà els mots "l'ésser és ésser" i servirà "percebut". Des del punt de vista de la teoria del coneixement, les conseqüències no canvien en res substancial: el coneixement serà, com per a Berkeley, agrupació d'impressions, calidoscopi autosuficient, la vital interacció del qual amb la voluntat en la previsió dels fenòmens i en la conducta humana és reabsorbida com una altra representació més de l'immanent espectacle.

...Si no és que, també com en Berkeley, Déu mateix, como a Prestidigitador Suprem, organitzi en l'esperit humà les sèries paral·leles i coordinades de representacions objec-

tives i representacions de mocions voluntàries. Aquest és el punt en què el neopositivisme es revela com a valuós aliat de l'irracionalisme religiós. El seu subjectivisme gnoseològic —solament són problemes veritables els "interns", segons expressió de Carnap— nega a la raó tot dret a pensar en una realitat extraconscient. La ciència no pot ensenyar res, ni saber res la raó del que no és representació, sinó existència concreta, sofriment o acció, esperança, vida o mort. "Del que hom no pot parlar, ha de callar", deia Wittgenstein, i el neopositivisme sobreentén que hom no pot parlar d'altre que de sensacions o de relacions lògiques entre proposicions que les anomenen. El propi Wittgenstein compensava el crític silenci de la seva raó de la manera menys sòbria que poguéssim imaginar: embriagant-se de música religiosa.

Els teòlegs que van cremar Bruno —l'home que, amb escassa prudència positivista, inferia dels fets explicats per Copèrnic la possibilitat d'altres mons habitats per la vida— havien descobert des de feia ja temps la forma d'esterilitzar la raó i la ciència mitjançant la castració positivista: com és ben sabut, fins que la crisi esclatà ja indissimulablement amb els casos Bruno i Galileu, l'Església permeté l'ensenyament de l'astrologia heliocèntrica *sols com a "hipòtesi matemàtica"* sense sentit físic. Amb aquest innocent estatut epistemològic el copernicanisme fou ensenyat durant el segle XVI en Universitats tan poc suspectes de científisme modern com les espanyoles de l'època, llumeneres de Trent. Quan les avançades més "progressistes" del pensament religiós contemporani conclouen ara llur aliança amb el positivisme, no innoven doncs tant com sembla. També el neopositivisme fa de la ciència un repertori d'hipòtesis de treball en el sentit més baix d'aquesta expressió, és a dir, essent aquest "treball" la mera ordenació de representacions a les quals no és lícit de preguntar què representen ni si representen alguna cosa. Ni tan sols com a hipòtesi no poden doncs donar resposta a qüestions reals. Per a resoldre-les, per a les qüestions de carn i os que afecten la carn i l'esperit, no resta sinó la irracional resposta religiosa. Tot el que no sigui representació pura és així teologia o més bé mística. El que no és sensació és religió. L'"aliança impia" és l'enterradora de la raó filosòfica burgesa.

Sota la influència de científics catòlics francesos —especialment la de Claude Tresmontant i, en general, dels deixebles del P. Teilhard de Chardin— l'aliança del pensament catòlic i neopositivisme també ha estat concertada en la nostra minsa vida filosòfica. *El Ciervo* (any IX, núm. 87) va publicar unes notes de Tresmontant sobre el caràcter metafísic del marxisme, i *Serra d'Or* (2a. època, any II, núms. 3-4) un treball del P. Casimir Martí que hi dedica uns pocs paràgrafs. El provincialisme imposat a la cultura catalana per l'actual règim espanyol és raó suficient de la timidesa amb què els nostres polemistes catòlics manegen fins ara el tema: es limiten a breus al·lusions —o a cites d'escriptors estrangers— en contexts filosòficament poc tècnics. Nogensmenys, això no ens ha de fer menysprear el fet que, a poc a poc, és traçat també a Catalunya aquest front de lluita ideològica del marxisme.

II L'ANTIMARXISME DE L'“ALIANÇA IMPIA”

L'“aliança impia” és avui una aliança antimarxista. Quan Dubois-Reymond pronuncià el seu cèlebre “*ignoramus et ignorabimus*” primer manifest d'un científicisme positiu que renunciava a continuar vivint pels ideals de la raó, la reducció positivista de la ciència semblava dirigir-se principalment contra el progressisme més o menys ingenu d'ascendència il·lustrada. D'aquest progressisme, amb el seu continuisme mecanicista, “modern” i antidialèctic, avui no en resta gran cosa. El materialisme dialèctic roman en el camp com a únic hereu gairebé —i com a únic hereu important— de l'empresa humanista de la raó. Vet aquí perquè qualsevol irracionisme, qualsevol moviment liquidador de la raó, és avui determinat com a antimarxisme. (El marxisme no és *només* un racionalisme, ni tan sols no és *només* una filosofia. Però en el context present, com a centre de l'atac de l'“aliança impia”, es presenta en tant que racionalisme o humanisme.)

L'antimarxisme de l'“aliança impia” es centra en la tesi positivista que el marxisme és “metafísic”. Es tracta —val la pena d'insistir-hi— del concepte *positivista* de metafísic. “Metafísic” és per al positivisme contemporani qualsevol proposició sobre alguna

entitat externa a la consciència. Aquestes proposicions són en efecte “inverificables” segons el criteri de verificació del primer neopositivisme, que consisteix en la verificació empírica (en el sentit de sensorial). Com que la verificabilitat entesa així era equiparada al sentit de la proposició, el primer neopositivisme —el vienès de la tercera dècada del segle— declarava sense sentit aquelles proposicions “metafísiques”. En el posterior neopositivisme ha canviat més la terminologia que la posició filosòfica: són acceptats altres criteris de sentit ultra el de la verificació sensible, però aquest darrer és mantingut com a únic criteri de sentit “objectiu” —intersubjectiu— de les proposicions. És obvi que una proposició com “el salari paga la força de treball, i no el treball subministrat” no pot ésser verificada amb els ulls, amb l'oïda ni amb el nas. Per això és, des del punt de vista del neopositivisme, una proposició “metafísica”, un sense-sentit, si hom la presenta com a proposició objectiva i no com a mera expressió d'un estat d'ànim.

El que la crítica neopositivista retreu al marxisme és, doncs, que digui més del que hom pot dir, parlar d'allò “del qual no es pot parlar”. El marxisme fóra un cas de fallàcia “suggestiva” o “especulativa”, segons la terminologia de l'empirista lògic nord-americà Feigl —això és, un cas de teoria injustificable per tal com pretén abastar més del que l'experiència permet. El marxisme pretén abastar com a teoria —amb la raó— allò que, si existeix, solament pot ésser aferable amb altres potències humanes.

Aquesta crítica del marxisme com a fallàcia per excés, contrasta sorprenentment amb la crítica tradicional, que veu en el marxisme una fallàcia “reductiva”, és a dir, una fallàcia per defecte. Hom recordarà sens dubte els seus motius típics: el marxisme “redueix” l'home a animal econòmic, “redueix” la vida espiritual a epifenomen del procés de producció, “redueix” la rica complexitat de la varietat humana al pobre esquema d'unes classes socials, “redueix” la meravella de la Creació a una màquina, etc. Ara s'esdevé, en canvi, que el marxisme no redueix, sinó que fa tot el contrari: “extrapola” les modestes dades de la ciència positiva —la qual solament pot dir quina sensació vindrà després d'una altra— per a convertir-les en concepció metafísica del món, quan és positivísti-

cament clar que el món no pot ésser concebut, car és un mot sense sentit empíric.

Pel que fa al sentit històric del positivisme com a antimarxisme —la discussió formal de la seva crítica quedarà per a una altra nota— cal recordar primerament que l' "aliança impia" no és —o no és encara— l'única forma d'antimarxisme filosòfic. Mentre el positivisme de l' "aliança impia" condemna el marxisme com a fallàcia per excés, ideologies tradicionals —potser presents en el mateix escriptor influït pel positivisme— continuen culpant-lo de fallàcia per defecte. En els països rectors del món burgès i la seva cultura —els anglo-saxons— l'antimarxisme *de filòsofs* és principalment neopositivista. Aquesta dada permet de sospitar que el neopositivisme pot arribar a col·locar-se a l'avantguarda ideològica antimarxista¹. La motivació més sòlida d'aquesta sospita —per bé que no suficient per a convertir-la encara en hipòtesi formal— és segurament la següent: fóra molt comprensible que, en la fase de liquidació de l'imperialisme, la cultura burgesa no produís ja visions constructives i actives de la realitat —això és, que la societat burgesa no aconseguís ja produir la seva pròpia apologia per la via directa de la tesi, sinó per la via indirecta de la *skepsis* contra la raó. És almenys versemblant que no les produeixi ja com a dominants i centrals sinó, en el cas extrem, en la perifèria de la seva vida filosòfica. Les darreres ideologies constructives i ofensives de la cultura burgesa haurien estat aleshores les de la fase final de l'expansió imperialista: el positivisme científicista de Comte, l'evolucionisme de Spencer i dels darwinistes de dreta i el pragmatisme americà, per exemple. Ja les ideologies de començament de segle i de la primera guerra mundial —Nietzsche, la filosofia de la història de Spengler, el sincretisme idealista que embolcallà doctrinalment l'imperialisme japonès —obtenien llur dinamisme no pas d'una construcció, sinó de la negació radical i desesperada dels ideals de la raó liberal, negació que esdevenia, com en les ideologies feixistes, una crispada incitació biològica o mística a la conquesta

¹ Garaudy (*Perspectives de l'homme*) pensa tot el contrari. Però Garaudy no considera sinó la cultura francesa, i encara no massa atentament, car mentre que parla de la mort del positivisme a França publica en el seu propi llibre textos d'escriptors catòlics francesos que són resolutament positivistes.

del poder. En aquesta retirada de la raó burgesa, el neopositivisme representaria l'última línia, segons l'hipotètic fil que seguim: la renúncia total a construir la concepció de la vida i del món, l'abandonament d'aquesta tasca a instàncies no racionals. Aquestes instàncies no poden ésser anomenades ja "voluntat de poder", "sang i terra", "raça", "evolució creadora," "imperi" ni "unitat de destí en l'universal", tots ells termes massa desacreditats. El neopositivisme prefereix no anomenar aquestes instàncies o, com a màxim, les situa en la inefable interioritat de l'individu, en l' "estètica" o en la "metafísica" individual (les dues expressions són de Carnap).

L' "aliança impia" és un fenomen bifront: d'una banda significa la fallida de la racionalitat progressista i científicista burgesa; però, d'altra part, quan l'ideòleg religiós pacta amb el científic en deserció, revela que també ell ha perdut poder sobre les consciències. Això és especialment visible quan es tracta d'un escriptor catòlic, car el catolicisme, per la tradició escolàstica (principalment tomista) que el separa ideològicament del protestantisme modern, ha estat identificat tothora amb una teologia positiva —"positiva" en sentit filosòfic² el fonament de la qual vol ésser racional, objectiu i enumerador de veritats sobre el món, com a fruit que és de la física aristotèlica de l'Escola. Fa cinquanta anys, un sacerdot catòlic no hauria fet antimarxisme retraient-li suposats i audaços apriorismes especulatius, sinó refutant-lo per incompatible amb les veritats molt positives— bé que, certament, poc positivistes —segons les quals Déu creà l'home a son imatge i semblança; l'home ha de guanyar-se el pa amb la suor del seu front perquè va pecar; si alguns el guanyen amb la suor d'altri és perquè, com Maria, han sabut escollir millor que Marta, etc. En l' "aliança impia" el polemista religiós només pot passar a l'ofensiva en tant que místic, no pas en tant que teòleg, puix que per tal d'aprofitar l'atac positivista al marxisme ha d'abstenir-se d'argüir sobre el món. Solament d'una forma vergonyant, com a mística "racionalitzada", permetrà el seu aliat que introdueixi en el desinfectat i

² Adhuc en sentit teològic és l'espiritualitat catòlica molt més positiva i molt menys negativa que tota altra religió cristiana. En el catolicisme, la vivència teològico-negativa és principalment patrimoni dels seus místics de categoria universal, els quals són pocs i floreixen en notable coincidència amb els períodes de crisi del dogma.

asèptic mercat cultural positivista els productes teològics. El fet que l'antic teòleg accepti aquest contracte de *cartel* és una bona prova d'incipient impotència enfront dels consumidors.

Aquestes darreres reflexions poden ésser resumides així: *l'adopció de posicions positivistes per l'antimarxisme de l' "aliança impia" és un fenomen comprensible dins el marc de la crisi de la cultura burgesa en la fase final de l'imperialisme.* No és encara lícit — repetim-ho d'afirmar categòricament que aquest fenomen es generalitzi i esdevingui el tret cultural més característic de l'esmentada fase històrica. La darrera ideologia burgesa podria ésser també perfectament un existencialisme o una nova i vaga positivitat religiosa del tipus que ha insinuat Toynbee. Pot ésser-ho encara un sincretisme tràgic d'hipercrítica positivista, culte existencialista de l'absurd i irracionalisme religiós. La impossibilitat de discutir aquest punt aquí no és degut solament al fet que les reflexions ofertes al lector constitueixen *una mera nota*, sinó també i sobretot que dialèctica no és profetisme.

III METAFISICA, APRIORISME, DIALECTICA

La crítica del marxisme com a fallàcia per excés és presentada en diferents graus de radicalitat i de coherència. La formulació més consistent, la del neopositivisme estricte, ha estat ja esbossada. És la dels semàntics americans que lluitaven contra l'aliança antifeixista rooseveltiana amb la Unió Soviética adduint que "feixisme" és un pseudo-concepte impossible de reducció al criteri de verificabilitat. En els països anglo-saxons, molt treballats per l'agnosticisme que hi nasqué gairebé ensem que l'hegemonia burgesa, l' "aliança impia" sol operar des d'aquestes posicions radicals. En el continent europeu, i especialment en els països llatins, obeeix cànons d'un positivisme paradoxalment més arcaic i més *à la page* ideològicament: més arcaic en la concepció del "fet" positiu; més a la moda en la seva acceptació de criteris de sentit "metafísics" posat que siguin socialment respectables i decorosos. *El Ciervo* esmenta el següent text de Claude Tresmontant: "Aquestes tesis fonamentals de la metafísica marxista no són basades, evidentment, en cap ciència real ni possible. La ciència positiva en tant que tal descobreix i

analitza el procés còsmic, l'estructura de la matèria i l'estructura dels vivents, aïlla les lleis del real objectivament analitzat. Però cap ciència actual ni possible no podrà dir-nos mai que la matèria existeix per ella mateixa, que és autocreadora, que el món existeix per ell mateix i és autocrador, que la matèria produeix en virtut dels seus propis recursos aquestes síntesis altament complexes en les quals és empesa. Aquestes tesis no són científiques, sinó metafísiques, i aquestes tesis metafísiques no descansen sobre cap fonament en l'experiència ni en la raó. Són, doncs, des del punt de vista filosòfic i racional que és el nostre, purament mitològiques. Aquestes tesis que tornen a considerar el món i l'evolució com a l'Absolut tornen de fet a una metafísica que éns és ben coneguda: la d'Heràclit, la d'Aristòtil, que també consideraven el món com a increat i etern, donat que diví³... La metafísica del judaisme i del cristianisme consisteix, en canvi, a reconèixer, d'acord amb l'experiència, que el món no és absolut. El món és incapaç de retre compte per ell mateix de la seva existència, de la seva estructura i del seu desenvolupament."

Que les tesis marxistes "no són basades en... cap ciència" és una expressió ambigua per dues raons: primerament, perquè "basades" és mot evidentment mal emprat per Tresmontant, el qual vol dir "incloses," com ho prova el fet que més avall escrigui: "Però cap ciència... no podrà *dir-nos* mai que la matèria existeix per ella mateixa", etc. (Cursiva nostra). I és ambigua també perquè les "tesis marxistes" en qüestió hi són caricaturitzades. La seva adscripció al marxisme és parcialment falsa⁴. Abans de precisar aquest punt val la pena de dedicar certa atenció a l'afirmació que la metafísica del judaisme i del cristianisme està "d'acord amb l'experiència" i amb la raó. I val la pena, sobretot, per aprendre la fabu-

³ La metafísica d'Aristòtil, almenys, no és "ben coneguda", sinó molt mal coneguda per Tresmontant. Ni Aristòtil considerava diví el món ni explicava la seva eternitat per aquesta suposada divinitat, sinó per un anàlisi del temps que, considerant-lo com a "nombre del moviment", donava el resultat que no pot ésser concebut un temps anterior al món.

⁴ A l'escolàstic que després de laboriosa recerca aconseguí trobar en Engels alguna frase que *sembla dir* el mateix que diu Tresmontant que són tesis del marxisme — i tal com aquest el formula — hom li contestarà: 1er: que Engels no fou un Pare de l'Església, sinó, amb Marx i Lenin, un dels tres grans pensadors en els quals el proletariat — i la humanitat ensem — atenyé la consciència del seu ésser; 2n: que Engels va morir el 1895; i 3er: que el qui escriu aquestes notes té sobre Engels el tan decisiu com poc meritori avantatge d'ésser un engelsià viu.

losa lliçó de cinisme que conté. És molt notable, en efecte, que essent tan concorde amb l'experiència i la raó la metafísica judeo-cristiana hagi protagonitzat les dues majors persecucions de la ciència i dels científics que la història coneix: els assassinats de científics grecs en el gran progrm de la ciència antiga organitzat per Sant Ciril d'Alexandria, amb la crema de la gran biblioteca de la ciutat, etc., i l'ofensiva contra la ciència moderna que culminà en la crema de Bruno de viu en viu i la condemna de Galileu sota la direcció de Sant Robert Belarmí. (És interessant de recordar que Sant Ciril i Sant Robert Belarmí han estat canonitzats molt posteriorment a aquelles fetes: Sant Robert Belarmí, l'assassí de Bruno, ho ha estat precisament al segle xx).

Si per cas aquest "oblit" de Tresmontant fos poc cinisme, en resta encara un altre de més subtil: Tresmontant oblida en efecte que quan el cristianisme era la cultura hegemònica del món occidental, quan els pensadors cristians vivien la plenitud de llur idea en el món servil —quan no tenien por, dit en poques paraules— sabien ésser molt més honestos en llur maneig de l'experiència i de la raó. Sant Tomàs d'Aquino pot en efecte ensenyar a Tresmontant que, contra el que aquest diu, l'experiència i la raó no suggereixen en absolut la idea de Creació, y que *mundum non semper fuisse demonstrari non potest, sola fide tenemur*. El sant doctor no tenia molta mà esquerra positivista, però va ésser un filòsof seriós i un home decent.

Quan Tresmontant escriu que la concepció materialista dialèctica del món no està "basada" en cap ciència positiva diu una falsedat. És, però, una falsedat muntada damut una veritat, això és, que aquesta concepció del món *no és* una ciència positiva. Si no ho és, ¿són llavors les seves tesis aprioriques afirmacions fetes totalment al marge de la ciència, "no basades" en el veritable coneixement? Així entén el P. Casimir Martí el resultat de la crítica positivista: "No es tracta pas... que hom ignori el que significa la dialèctica: es tracta que hom es nega a considerar *a priori* un dels termes de la dialèctica —l'home— com a ésser *totalment* històric..."⁵.

⁵ Aquestes ratlles del P. Martí, a part llur significació principal i aquí recollida (la imputació d'apriorisme al marxisme), contenen la pretensió "catòlico-progressista" d'una dialèctica transcendentalista. Incidentalment se'n dirà alguna cosa en un altre indret.

Tant en el text de Tresmontant com en la frase del P. Martí el principi marxista que és considerat apriorístic és el de l'immanentisme —principi amb una tradició tan vella com la cultura científica i que el materialisme dialèctic té en comú amb tota filosofia materialista i amb altres elements de la cultura que no són filosofia. Es tracta del principi segons el qual la realitat, humana o no, ha d'ésser explicada per factors que no la transcendeixin *en la seva totalitat*⁶: "des de dins" o "per ella mateixa", segons locucions més laxes, però prou expressives. El materialisme dialèctic no és, sense altra caracterització, un immanentisme. Qualsevol materialisme és un immanentisme, en "reduir" tot fenomen a elements "materials" mundanals. "Parlant seriosament —ha dit un agut pensador contemporani gens marxista (i nordamericà per més detalls)—, no hi ha més que un món." Aquesta frase de Quine expressa la motivació bàsica de l'immanentisme. Nogensmenys, encara que les raons d'aquesta motivació —més avall les considerarem breument— siguin bones, no són suficients per a estalviar a un materialisme adialèctic la fallàcia de la reducció. Un materialisme adialèctic pot, efectivament, tenir molt bones raons per a reduir *genèticament* a matèria les "síntesis altament complexes" de què parla Tresmontant; per exemple, les complexes formacions de la vida, la vida humana i l'activitat espiritual mateixa. Però amb aquesta reducció, bé que consideréssim el supòsit (encara llunyà) d'una explicació genètica detallada del psiquisme des d'instàncies fisiològiques, restaria sense ésser encaçada la peculiaritat de l'espiritual. Amb altres paraules: l'espiritual no fóra vist ni entès com a tal, en el seu especial estatut real, viu, social. És convenient de precisar que tampoc no seria presa l'especificitat de l'espiritual —per continuar l'exemple— mitjantçant l'aclariment dels seus fonaments socials i biològics alhora, com fa, per exemple, el mar-

⁶ És, efectivament, fals que, com diu el P. Martí, la concepció materialista-dialèctica de l'home expliqui aquest, *només* per ell mateix. Puix que li plau de citar "el jove Marx", que llegeixi en la *Ideologia alemanya* com des d'aquesta obra inicial de la seva gestació —la qual és una de les peces clàssiques més sociològiques o històriques i amb menys d'atenció a la natura— el materialisme dialèctic parteix de la dialèctica de la natura, de les necessitats i de la comunitat "naturwüchsig". El que afirma el marxisme és que el *pròpiament humà* en l'home és històric. Jo no peso setanta quilos solament per la història humana, però tinc determinades idees solament perquè hi ha hagut una prehistòria i una història humanes.

xista francès H. Wallon en els seus excel·lents estudis psicogenètics. Els homes —i especialment els filòsofs semblen haver percebut des de l'antiguitat, amb més o menys claredat, el perill de fallàcia reductiva que amenaça sempre un pensament immanentista ingenu. Així hom s'explica probablement el descrèdit dels vells materialismes en la història de la filosofia⁷. Encara més voluntàriament hom caigué sempre en la fallàcia especulativa: la història de la filosofia i la de les religions demostren la tenacitat de l'esforç per atènyer intuïtivament, irracionalment, emocionalment una vivència de l'ànima o de l'esperit del tot despresa de les significacions materials —aire, alè, respiració, força, etc.— que aquests termes tenien originàriament en les llengües de les cultures antigues. Per aquesta via intuïtiva, irracional i emocional, ha estat constituïda la noció d'esperit en les grans religions universals i en quasi totes les altres (prescindint aquí del problema de les religions dites "materialistes", en part meres especulacions acadèmiques —com ara l'estoica—, en part expressió d'estadis culturals confusos previs al desenvolupament d'una religiositat de tipus clàssic —el plotinisme—, per exemple). La manera religiosa d'accés a la realitat anímica o espiritual és tan diversa de la manera de pensar materialista "espontània" (adialèctica) que s'hi troba en irresoluble contradicció. En el terreny de la comprensió del cos i del món físic no hi pot competir, almenys en les cultures que han desenvolupat una medicina secular: encara que Esculapi continués essent un déu, els malalts deixaren d'anar en massa als temples d'ençà que els asclepiades van començar-los a guarir amb dietes i drogues, en lloc de dir conjurs; i avui dia són pocs els cristians que prefereixin una fervorosa oració o el contacte d'una relíquia a l'administració d'un materialíssim sèrum per a salvar-se de la mort per tètanus. En el terreny de la vida espiritual, en canvi, les cultures on

han sorgit les grans religions no disposaven d'una explicació genètica suficient (tampoc no la posseïm avui en el sentit de la positivitat científica), i això facilità el desenvolupament de les concepcions dualistes i transcendentalistes en general. No és pas que aquestes ofereixin l'explicació genètica analítica encara no atesa per la ciència; però llur vivència emocional ha pogut ésser sostinguda fins avui per una causa positiva —l'interès de les societats de classe o casta, ensems amb el mecanisme d'inèrcia de les institucions culturals— i per la circumstància negativa de la manca de concloents concepcions racionals positives en aquest ordre.

Enfront d'aquesta via irracional d'aprehensió de les formacions vitals complexes i enfront del materialisme adialèctic, incapaç d'encalçar-les, hi ha la via materialista-dialèctica, la qual es posa en el seu punt de partida la doble exigència de

- a) recollir l'explicació científico-positiva en l'estadi de desenvolupament que es troba en cada època; i
- b) recollir la justa exigència filosòfica d'una aprehensió de les formacions complexes —de l'esperit, en el nostre exemple— com a tals, evitant la fallàcia de reducció.

És ben palès —i aquesta és la gran veritat del neopositivisme— que l'exigència b) no pot acomplir-se amb els mètodes de l'anàlisi científico-positiu, esgotat en els resultats de la tasca a). Hi ha, però, una manera de satisfer aquesta segona exigència —amb totes les limitacions que en cada època determinin els límits de l'anàlisi científico-positiu— i que no és la irracionalitat religiosa. Ens referim a la dialèctica, el principi de la qual, des del punt de vista del tema que ens ocupa, és el següent:

la manera d'aprehendre una formació complexa, sobreestructural, en tota la seva especificitat cognoscible i en l'inconegut per l'anàlisi reductor científico-positiu consisteix a conèixer-la en la seva activitat, i sobretot en tres desplegaments d'aquesta els quals, per bé que imbricats en la realitat, poden ésser distingides com la intra-acció (es dir, la dialecticitat interna) de la formació, la reacció de la formació sobre les

⁷ Així s'explica en part. Perquè en part potser més substancial s'explica per la política cultural idealista de totes les societats que han existit, de tots els règims de casta o de classe del passat. Recordeu la narració de Diògenes Laerci: el diví Plató ordenà als seus fidels que adquirissin i destruïssin les obres de Demòcrit, per tal que no es difongués el seu materialisme ateu. I Plató ha trobat sempre una organització cultural —aristocràtiques biblioteques antigues, feudals pares, espirituals burgesos— que servés els seus escrits, mentre que del més gran cosmòleg de l'Antiguitat ens resten uns 200 ratlles. L'"explicació des de baix" no pot copsar és de

instàncies genèticament prèvies que li descobreix l'anàlisi científic-positiu, i la *inter-acció* de la formació amb les diverses formacions del seu mateix nivell genètic-analític.

Tot intent de comprendre una formació sobreestructural (la gènesi de la qual, normalment, no haurà estat resolta del tot, ni tan sols analíticament, per la ciència positiva) per via diferent de la de l'estudi de la seva activitat està condemnada o bé a cometre la fallàcia reductiva (en el cas —materialisme adialèctic— que identifiqui la formació complexa amb la “suma” dels seus fonaments genètics) o bé a cometre la fallàcia especulativa o metafísica (metafísica en sentit marxista), que consisteix a postular arbitràriament la dislocació de l'ésser, això és, a postular per a l'entitat sobreestructural una naturalesa, un “món”, *absolutament* diversos de la resta de l'ésser, i a assentar la consegüent, precipitada i abusiva tesi de la impotència essencial de la raó per a pensar el “superior”, el “numinos”, la “guspira divina en l'home”, etc., si no és amb l'ajuda de la il·luminació divina.

¿Fins a quin punt és apriorístic el pensament materialista dialèctic, el fonament del qual acaba d'ésser exposat breument? Els motius empírics que justifiquen de posar-se com a postulats filosòfics i metodològics les exigències *a)* i *b)* abans indicades són de fàcil registre en la història de la cultura: aquesta —especialment en la història de la ciència i la de les idees socials— demostra com han estat esfondrades cadascuna de les fronteres suposadament impassables o inabastables per l'explicació cismundana, immanent, materialista. Des de l'enfonsament dels tabús primitius que impedièn àdhuc d'anomenar certes coses inefables, fins a les primeres batzegades perceptibles al tabú de la “inaprehensibilitat racional de la vida”, batzegades que han valgut el Premi Nobel a l'equip del qual forma part Severo Ochoa, aquesta sèrie de victòries de l'“explicació des de baix” es troba en la ment de qualsevol persona culta. És ociós de repetir-la aquí. D'altra banda, el materialisme dialèctic es diferencia de qualsevol materialisme o monisme del passat pel fet de posseir una categoricitat, la dialèctica, capaç de recollir constantment el que l'“explicació des de baix” deixa penjat, sia accidentalment (quan es tracta d'alguna insuficiència, en principi

superable, de l'anàlisi genètic científic-positiu), sia essencialment, això és, perquè l'“explicació des de baix” no pot descriure més que la línia genètica de la realitat tal com aquesta es presenta un cop sotmesa a una enèrgica abstracció que ignora la coexistència temporal de nivells genètics diversos⁸.

Els motius empírics que el materialisme dialèctic comparteix amb tot materialisme en general i l'específica sensibilitat de la comprensió dialèctica, garantia contra la fallàcia reductiva, es sumen i permeten de considerar injustificat el retret d'apriorisme fet al materialisme dialèctic —posat que “apriorisme” sigui entès en el sentit vulgar de “prejudici”; car, en un altre sentit més seriós del mot, hi ha sense dubte una component apriorica en el materialisme dialèctic.

En recordar el concepte d'immanetisme fou indicat que no solament el materialisme és immanentista, sinó que també ho són d'altres productes culturals: aquestes altres creacions culturals immanentistes són les ciències. Tota ciència és immanentista, tota ciència ha de negar-se —*apriori*, precisament *a priori*— a permetre que enmig del seu sistema monístic de definicions i lleis esclati de sobte la bomba irracional de la transcendència, del factor sobre-natural. Sigui quina sigui l'actitud personal del científic, la dialèctica pròpia del seu treball —la dialèctica de la ciència— l'obliga com a científic a prescindir *a priori* de la transcendència. El materialisme dialèctic no tardà a fer prendre consciència d'aquest apriorisme objectivament necessari en la pràctica científica, i així hom s'adona que Tresmontant té en part raó en dir que el materialisme dialèctic no està “basat” en la ciència positiva. És en efecte la ciència positiva la que, segons el seu concepte, es basa en el materialisme dialèctic. El materialisme dialèctic és consciència del principi històric-filosòfic que possibilita la ciència positiva, i consciència de la limitació de l'anàlisi científic-positiu “des de baix”; culmina en la complementació d'aquest mitjançant la recepció dialèctica de l'especificitat de les formacions complexes sintetitza-

⁸ La plenitud amb què la dialèctica recull el que l'“explicació des de baix” no pot copsar és de tota manera limitada —com ha estat ja insinuat— per les insuficiències concretes de l'anàlisi científic-positiu de cada època. Aquest interessant tema dels límits de la dialèctica, l'hem de deixar, però, per a una millor ocasió.

des en la gènesi que l'anàlisi descompon metòdicament. Però Tresmontant s'erra també parcialment amb aquella afirmació: car, com a fonamentació de la ciència segons el seu concepte, el materialisme dialèctic és ensems resultat inductiu de la ciència, segons la seva activitat o historicitat. És la història mateixa de la ciència, l'acumulació dels seus resultats, el que ha donat naixença al materialisme dialèctic. La fonamentació segons el concepte és inversa de la fonamentació genètica segons la història⁹: la ciència descansa lògicament en el materialisme dialèctic, i aquest en procedeix històricament. El materialisme dialèctic és, doncs, *la filosofia de la ciència* —volem dir: no pas l'especialitat anomenada així avui dia, sinó la filosofia requerida per la ciència i per la seva ulterior possibilitat.

En tot aquest context, però, cal entendre el mot "ciència" amb tota la generositat que mereix: només la profunda alienació de l'esperit en la societat burgesa permet d'entendre per ciència una activitat sense esperit, la qual es limita a manipular l'ens per a explotarlo¹⁰. En el seu concepte històric la ciència és essencialment més que això, qualitativament més que això: és lluita per la veritat contra les concepcions del món mitològicoreligioses. L'essència de la ciència es troba molt més en les paraules del presocràtic que crida "el Sol no és un déu, sinó un tros de pedra incandescent" que en els servo-mecanismes de les màquines electròniques que computen les dades òptimes per a la propaganda del Coca-Cola. (Sense que amb això pretenguem, naturalment, que la ciència com a tècnica no sigui un moment del concepte ple de ciència.) La ciència positiva tecnificada moderna és una especialització de la raó, determinada tant per les condicions de la producció moderna com per l'específica resistència de la naturalesa de l'home, dada natural dialècticament qualificada per aquelles condicions. La ciència, en el sentit ple del seu concepte, és l'empresa de la raó: la llibertat de la consciència. La ciència positiva com a tècnica rep doncs el seu impuls de la ciència com a raó. I també en

aquest punt el materialisme dialèctic és la formulació de la possibilitat de la seva empresa.

Des del punt de vista de la història de la raó, Marx i Engels aporten, en la segona meitat del segle XIX, la solució a la crisi decisiva de l'empresa científica de la llibertat. Per causes alhora sociològiques —la pressió de les necessitats de la societat industrial— i formals de la ciència mateixa, la ciència és primer de tot ciència de la natura fins a l'obra de Marx. El naturalisme de la ciència moderna anterior al marxisme acaba per comprometre greument l'empresa de la llibertat, a causa de la seva ignorància del condicionament històric-social d'aquesta empresa, a causa de la seva ignorància de l'home. La crisi cultural que comença el segle XIX en fer-se palesa la desharmonia entre el progrés científico-natural positiu i tècnic i l'endarreriment de la consciència social il·lustra prou bé aquest extrem. L'obra de Marx i d'Engels culmina des d'aquest punt de vista en la descoberta que l'alliberació de la consciència no pot ésser sols alliberació de la consciència, ni, per tant, efecte exclusiu de la ciència, car aquesta es troba fonamentada en la societat i emmarcada i qualificada per ella. D'aquí la importància de les ciències socials i la transformació de la raó analítica en raó revolucionària o dialèctica. Com a filosofia requerida per la ciència, el materialisme dialèctic aclareix l'empresa de la raó en descobrir que aquesta empresa no pot menar-se endavant, quan és a l'estadi naturalista que ateny en la societat burgesa industrialitzada i tecnificada, si no és eliminant l'obstacle ignorat fins llavors —almenys sistemàticament— per la raó: l'obstacle posat pels homes mateixos en organitzar-se en societats que determinen llur consciència i en les quals la llibertat és mera il·lusió de supra-naturalitat en comptes de consciència lliure de la natura. Així la raó, la ciència en sentit ple, l'activitat de l'esperit, aprenen a ésser revolucionàries, transformadores del món. I així la raó recobra la força que tingué en la seva auroral rebel·lió contra el mite. Això és, en definitiva, el que podria ésser anomenat l'"espiritualisme marxista", l'espiritualisme del materialisme, la decisió de considerar seriosament l'esperit, per dir-ho així, i donar-li consciència del que pot esdevenir si ell es considera a sí mateix seriosament i viu segons el concepte de la veritat també fora del laboratori tècnic-positiu.

⁹ Això no és més que repetir la frase clàssica que cal posar Hegel de peus a terra.

¹⁰ Dissortadament, el romanticisme hegelian i la influència del positivisme s'apleguen per a encomanar a alguns marxistes aquesta concepció insuficient (i alienada) de la ciència com a mera tècnica. Síntomes del contagi poden ésser trobats fins i tot en pensador tan gran com ara Gramsci.

Una darrera qüestió —de les moltes que hom al·ludeix en qualsevol acte de pensar dialèctic— cal tenir present aquí: ¿Cóm pot continuar funcionant la ciència burgesa, un cop castrat l'esperit de la ciència per la seva reducció a la tècnica? ¿Cóm pot continuar fent ciència del sol, si el científic burgès està disposat a admetre que aquest astre fou aturat per Josuè i fins i tot, si s'escau, a admetre que potser sigui un déu?¹¹. Dues observacions poden encarrilar un xic la comprensió d'aquest fenomen.

En primer lloc, és sabut que la investigació científica de fonaments, allò que comença a anomenar-se a casa nostra “investigació bàsica”, estava fa uns anys força anquilosada als Estats Units. El primer Sputnik provocà dins el Congrés nordamericà els apassionats discursos que tothom recorda sobre la superioritat soviètica en la investigació científica bàsica, “desinteressada”, no directament tècnica, i aquests discursos aconseguiren un espectacular augment de les despeses destinades a la investigació de fonaments.

En segon lloc —i aquesta és l'observació principal— la castració de la raó, reduïda a ciència tècnico-positiva en la societat burgesa, es reproduïx a sí mateixa tenaçment per les necessitats de l'estructura econòmica (això és, amb la reproducció de la vida econòmica altament industrialitzada), amb la intensificació de la pressió ideològica burgesa sobre els científics (la tècnica ha de continuar funcionant, però amb una filosofia de renúncia a la recerca de la veritat), i amb la dialecticitat pròpiament sobreestructural de les institucions (universitats, instituts científics, organització de l'ensenyament, plans d'estudi, etc.). Una vegada produït, en el pla ideològic, el predomini espiritual del moment tècnic sobre el moment filosòfic en la ciència, i una vegada desenvolupats els dispositius tècnico-administratius (polítics) fruits d'aquest predomini, aquestes instàncies culturals reaccionen aleshores dialècticament “cap a baix”, tot reforçant les tendències estructurals a la reducció de la ciència a tècnica i les culturals a la

¹¹ Això no és una figura retòrica tan exagerada com pot semblar. Un físic de la talla de Schrödinger exposa en el seu llibre sobre la vida (*What is Life?*) que la plena comprensió d'aquesta es troba en els textos místics occidentals o brahàmics o del budisme tantric recollits per Aldous Huxley en aquest admirable mostrari de totes les escombraries de la història que és el seu *Perennial Philosophy*.

castració de la raó i a la renaixença de l'irracionalisme, confessional o no. Així la tècnica burgesa esdevé aquest monstre independent i desencadenat que els propis crítics occidentals reaccionaris, des de Dawson fins a Marcel o els papes de les encíclics “socials”, invoquen ara i adés en llurs apologies de l'ordre “no-funcionalitzat”, és a dir, de l'ordre estamental i servil medieval amb els seus “sindicats verticals”. El científic burgès absorbit per l'“aliança impia” ha pagat i paga cara la seva deserció, àdhuc des del punt de vista de la seva vida material. Però sobretot la paga en la seva opressió espiritual. Un científic que obeeix la comminació de l'“aliança impia” a no continuar essent un científic fora del laboratori, és capaç d'escriure paraules com les següents, signades per un dels principals psicòlegs universitaris nord-americans i reproduïdes per la *Monthly Review* de setembre de 1960. Abans de finir aquestes notes amb una mostra d'extrema influència de l'“aliança impia” en el científic, val la pena d'urgir que hom hi vegi també l'amenaça que contenen les dites paraules: una ciència reduïda a pura positivitat tècnica i abandonada per la raó, com tendeix a ésser la de la societat burgesa contemporània, està totalment a disposició del grup hegemònic imperialista, en les mans del qual es converteix en el darrer gran perill de guerra i de catàstrofe. Diu així el psicòleg: “Si la devastació produïda per una guerra atòmica es troba ésser tan gran com pot ésser-ho, els qui surtin d'un refugi antiatòmic en acabar la guerra poden trobar-se en un món primitiu... Probablement hauran de prendre més cura de la terra, dedicar-se més a la cacera i a la pesca, podran oblidar els rellotges i la tortura dels horaris... ¿Es tan terrible la perspectiva d'una vida així?”

Barrows Dunham, l'antic director del departament de filosofia de la Temple University, comenta així aquestes paraules: “evidentment, hi ha coses diferents de la raó que estan influïnt en les paraules dels científics”. El positivisme de l'“aliança impia”, en eliminar la raó de la vida social del científic com a home, té l'objectiu de treure els entrebancs que impedissin la influència d'aquelles coses diverses de la raó. Així un universitari pot professar aquesta moral de l'“edèn” primitiu postatòmic.

**CONSIDERACIONS
SOBRE LA
REORGANITZACIÓ
DE L'INDÚSTRIA
TÈXTIL COTONERA**

EL DECRET publicat el passat més d'octubre, que dictava normes per a la "Reorganització de la Indústria Tèxtil Cotonera", mereix una atenció particular, per la importància d'aquesta indústria en l'economia espanyola i molt singularment en la catalana. No hi ha cap mena de dubte que, no obstant i les característiques específiques d'aquest ram, estem davant el que podríem anomenar una "reorganització-pilot" que assenyalarà la via a seguir per a futures reformes en les indústries d'ús i consum.

Que l'economia espanyola necessita una transformació a fons, és innegable. Però cal ser clar: l'economia nacional ha arribat a aquesta crítica situació perquè el desenrotllament econòmic d'Espanya ha estat fet per la via reaccionària. Si realment es volen crear les bases per a un desenrotllament sa, si es vol impulsar el desenvolupament de les forces productives i disminuir el retard que portem respecte d'altres països, no n'hi ha prou a plantejar-se la renovació tècnica d'una o vàries branques de l'activitat, sinó que és imprescindible de canviar de línia, d'abandonar el camí reaccionari i d'emprendre la via democràtica, és a dir, realitzar, prèviament o simultàniament, una sèrie de transformacions que creïn les premises indispensables per a successives reorganitzacions. De no fer-ho així, de no adoptar el camí democràtic, les renovacions tècniques no atenyeran mai llurs objectius últims i els problemes que les motiven no solament no seran resolts, ans ressorgiran, agreujats, al cap de poc temps.

En canvi, si —com hem dit en altres ocasions— és realitzada la reforma agrària, si és limitat el poder dels monopolis (entre ells el bancari), si és estimulada la competència, si les empreses estatals són col·locades al servei dels interessos generals del país i no dels de les camarilles monopolistes, si són reduïdes les despeses de guerra i repressió interior i les despeses improductives, si és efectuada una reforma tributària que carregui el seu pes damunt l'oligarquia financera i no —com passa ara— damunt les masses treballadores i la burgesia no monopolista, si és millorat el nivell de vida, etc., s'hauran creat les condicions adequades per a una veritable reorganització de qualsevol ram o sector.

La reorganització aïllada d'una indústria, per obligada que sigui, si és feta al marge del problema més ampli de la reforma democràtica de les estructures, accentuarà el desequilibri i la inestabilitat existents, per les interconnexions causals que, forçosament, ha de provocar en altres sectors i per la repercussió en la producció del mateix ram, en el nivell de treball i en el mercat.

Actualment, nombrosos sectors industrials demanen la modernització de llurs indústries. Les tres quartes parts de la població activa industrial treballa en sectors en què la renovació de l'equip significarà una important reducció de la mà

d'obra ocupada. Les mateixes conseqüències provocarà la mecanització del camp. Els nous llocs de treball que puguin ésser creats en les restants indústries i en els serveis hauran d'absorbir no sols el creixement demogràfic, ans també el personal acomiadat en les altres branques. I és evident que aquest problema no podrà ser resolt satisfactòriament si no són realitzades les reformes d'estructura que han estat esmentades més amunt.

La renovació de l'utilitatge i la modernització dels mètodes de producció provoquen, generalment, un augment del volum de la producció. Això vol dir que la no utilització de la capacitat productiva s'intensifica i esdevé encara més crònica. Karl Marx escriu en *Crítica de l'Economia Política* que "sense producció no hi ha consum, però també sense consum no hi ha producció, car, en aquest cas, la producció deixaria de tenir sentit". En aquesta unitat dialèctica producció-consum hi ha la principal contradicció amb què ha d'enfrontar-se tota reorganització.

L'economista espanyol A. Robert, en la seva recent obra *Hacia una nueva etapa de expansión*, diu que "els salaris espanyols equivalen, aproximadament a un terç dels europeus". Els baixos salaris constitueixen un factor molt important que incrementa els guanys i facilita a les grans empreses la competència en el camp internacional. Però és indubtable que són un obstacle seriosíssim per a tot intent renovador. En primer lloc perquè tota reorganització implica un augment de la producció i aquest augment és funció de la demanda la qual, al seu torn, ve determinada, fonamentalment, pel nivell de salaris. En segon lloc, perquè els industrials —en termes generals— només es decideixen a renovar l'utilitatge i a modernitzar els mètodes de producció quan els beneficis que proporciona la reducció del nombre d'obrers i llur major rendiment assegurin guanys superiors als nous capitals invertits. Com més elevats són els salaris, més gran és la tendència a renovar l'equip i, viceversa, com més baixos, més petita és aquesta tendència. Per tant, el nivell de salaris condiona, en darrera instància, el resultat final de tota reorganització. La contradicció fonamental del capitalisme —la contradicció entre el caràcter social de la producció i l'apropiació privada dels fruits d'aquesta— és expressada en el salari. Del seu nivell depèn en gran manera que la solució temporal de les insolubles contradiccions capitalistes sigui facilitada u obstaculitzada.

LA SIMPLE lectura del Decret de reorganització de la indústria tèxtil cotonera ens fa veure clarament que la finalitat perseguida és la de crear les condicions adequades per a concentrar la indústria i facilitar que un petit grup d'empreses monopolistes pugui imposar el seu domini en el mercat interior, competir en el mercat exterior i obtenir grans beneficis monopolistes. Amb això, es prepara, també, la incorporació d'Espanya als organismes integracionistes, una de les raons d'ésser dels quals és la de lluitar contra els països del sistema socialista.

"La necessitat de modernitzar la indústria es fa sentir des de fa molt de temps", diu el decret. Efectivament, ja el mes d'octubre del 1946 una comissió presidida per l'actual ministre Gual Villalbí, indicava al govern que no es podia "perdre ni un instant per a posar en marxa el pla de modernització de la indústria". El II Congrés d'Enginyeria celebrat el 1950 i l'Assemblea Tèxtil de 1954 van plantejar també el greu problema de la modernització de la indústria, però el govern no va fer res per a tirar-la endavant.

El decret explica que "els acords o conclusions no van poder ésser posats en pràctica, en la mesura desitjada, per no disposar de mitjans per a llur realització degut a les circumstàncies especials en què es trobava aleshores la nostra economia i que aconsellaven aplicar les escasses disponibilitats de divises i altres elements, amb caràcter preferent a les indústries bàsiques o capdavanteres".

Aquesta afirmació és completament falsa, car mentre als industrials tèxtils no monopolistes els han estat negats el crèdit, les divises i l'autorització per a renovar llur equip industrial, l'oligarquia financera ha disposat de tots els mitjans per a renovar les seves indústries o per a crear noves empreses, fins i tot tèxtils cotoneres.

Els problemes de la indústria del cotó —problemes que la política franquista i el pas del temps han agreujat considerablement— han estat encara empitjorats amb el pla d'estabilització i amb l'ingrés d'Espanya a l'O.E.C.E. Avui es pot dir que la indústria cotonera es troba en una veritable cruïlla. Per això no és casual que hagi estat redactat i proposat al govern un "pla de reorganització".

El decret de reorganització —bastant diferent del projecte presentat— ha estat, en general, mal rebut. Es cert que en el relatiu a mà d'obra, renovació d'utillatge i concentració d'empreses va més enllà del que demanaven els mateixos monopolistes. Però, en canvi, en el relatiu al finançament i a la gestió de la "reorganització" han sorgit profundes contradiccions entre les diferents camarelles monopolistes.

La gran burgesia va redactar el pla de tal manera, que semblava defensar no sols les pròpies reivindicacions, sinó també les de la burgesia no monopolista —com la voluntarietat del pla, la indemnització de la maquinària destruïda, la no discriminació en l'atribució dels crèdits, etc.—. Però arribat el moment decisiu només han estat aprovades les reivindicacions de la burgesia monopolista: no hi pot haver millor demostració del veritable significat del pla.

¿QUINS són els grups monopolistes que imposen aquesta política? La resposta no és difícil. Segons dades facilitades pel "Servicio de Comercio Exterior de la Industria Textil Algodonera" (SECEA), els grups o empreses més importants són:

GRUPS O EMPRESAS	NOMBRE DE FUSOS	NOMBRE DE TELERS
Muñoz Ramonet	137.000	2.300
Bertrand Mata	97.000	2.400
Fabra i Coats	61.500	especialitats
Valls Taberner ¹	43.600	1.250
Viladomiu ²	53.000	1.200
Manufacturas Sedó	43.600	1.200
La España Industrial	26.000	1.000
Textil Colonia Rosal	28.000	800
Industrias Burés	27.000	700
S. A. Marqués ³	17.000	600

En realitat la monopolització és molt més gran del que sembla en aquesta simple enumeració. Els grups veritablement forts en la indústria del cotó es redueixen a cinc o sis. Així, per exemple, en la "Compañía Ibérica de Fibras Textiles", el president de la qual és Valls Taberner, hi ha agrupats Viladomiu, Marqués, T. Sala e Hijos (amb 45.000 fusos), Puig i Pont, Roca Umbert, etc. En l'"Agrupación de Comerciantes Algodoneros, S. A." hi trobem les empreses Fabra i Coats, Jaime Espona (amb 28.000 fusos), "Industrias Burés, S. A.", Coma

¹ No inclou "Industrias Textiles Extremeñas, S. A.", de Badajoz, que tindrà 20.000 fusos —dels quals 10.000 ja estan muntats— ni "Hilanderías Fibro Textiles, S. A.", ni "La Montañesa Textil, S. A."

² No inclou l'empresa "Hacinto Viladomiu", que sembla ser del grup.

³ No inclou "Fábricas Marqués, S. A.", ni "Manufacturas Esteve, S. A.", que controla el cap del grup, J. M. Bultó Marqués.

Cros, etc. I, juntament amb Muñoz Ramonet, Bertrand Mata i "La España Industrial", les filials, vinculades i associades dicten la política econòmica que més els convé.

Aquests mateixos grups són els que, sota la dictadura franquista, han fet i desfet segons llur voler en les qüestions decisives. Llurs noms o els de llurs homes de palla han figurat constantment en els organismes creats per la dictadura i els negocis bruts han estat llur patrimoni quotidià.

Però la força dels grups monopolistes no rau en això exclusivament, sinó en llur fusió amb els grups bancaris, és a dir, en llur integració a l'oligarquia financera. Els Muñoz Ramonet, Bertrand Mata, Valls Taberner i d'altres ocupen càrrecs de vicepresident o conseller als bancs més importants: "Banco de España", "Banco Español de Crédito", "Banco Central", "Banco Popular Español", "Banco Exterior de España", "Banco Garriga Nogués", etc.

No creiem que pugui extranyar a ningú l'orientació que ha estat donada a la "reorganització" si tenim en compte que el "pla" va ser fet públic amb les signatures de Domènec Valls Taberner i J. M. Bultó Marqués i que un dels membres de la comissió de redacció era Manuel Bertrand Mata. A més, no cal oblidar que els monopolis catalans tenen un representant propi al Consell de Ministres, Gual Villalbí.

EL MERCAT DELS MANUFACTURATS DE COTÓ.

El problema més greu que té plantejat la indústria cotonera és el del mercat. Durant la segona meitat del 1958 va començar una forta crisi de venda en el mercat interior. El consum de cotó per habitant i any, que en el període 1931-35 havia arribat als 4'07 kg, va baixar en 1958 a 2'86 kg; les actuals xifres de consum són molt inferiors a les de 1958.

Si les exportacions no haguessin estat incrementades de manera extraordinària s'hauria produït una veritable catàstrofe en la indústria i en tota l'economia catalana. Però les exportacions han augmentat, efectivament, i hom creu que en 1960 hauran superat els 40 milions de dòlars. Per a trobar xifres d'aquesta magnitud hem de recular fins al 1951 (agressió a Corea), en què es va exportar per valor de 39 milions de dòlars, o fins als anys de la primera guerra mundial.

Diversos factors, externs i interns, han influït en el creixement de les exportacions. Entre els externs, hem d'assenyalar, d'una part la recuperació econòmica que ha situat el comerç internacional de manufacturats de cotó per damunt de les xifres màximes del 1957, i, de l'altra, la contingentació voluntària de les exportacions de teixits de Hong-Kong a Anglaterra, de la qual Espanya és el país que més n'ha estat beneficiat. Entre els factors interns, els més decisius han estat la contracció del mercat interior i els baixos salaris pagats als obrers, així com els avantatges acordats a l'exportació de manufacturats de cotó i que fan que el dòlar-cotó resulti a unes 88 ptes.

En els quatre primers mesos del 1960 han estat exportades 1.861 tones de filat: (29 tones en el mateix període del 1959) i 4.192 tones de teixits (381 tones en el mateix període del 1959). Però, segons estadístiques oficials el promedi de les exportacions de filats ve a ser de 64.818 ptes. la tona en el període gener-abril del 1960 i de 170.916 ptes. en els mateixos mesos del 1959. El promedi dels teixits ha estat (en el mateix període) de 101.645 ptes. i de 206.627 ptes. respectivament. Com es pot veure, ens trobem davant d'un veritable "dumping". Ara bé, d'aquestes exportacions, el 47'4 per 100 dels filats i el 45'1 per 100 dels teixits han estat adquirits per Anglaterra. El 29'1 per 100 dels filats i el 26 per 100 dels teixits han estat absorbits pels Estats Units. Dit d'altra manera: les tres quartes parts de les exportacions cotoneres depenen de dos països. Això demostra la inestabilitat d'aquestes exportacions i la gravetat que pot tenir el tancament o reducció d'aquests dos mercats.

Les exportacions de manufacturats de cotó no tenen una base sana, es mantenen gràcies al sobrepreu amb que és recarregada la matèria primera destinada al consum interior, és a dir, a expenses dels consumidors espanyols. No obstant i això, corren el perill de ser afectades pel canvi de conjuntura que es dibuixa ja en el mercat mundial. La recessió als EE.UU. ha començat ja a manifestar-se en el consum de tèxtils. Les protestes elevades al Consell de Comerç Britànic per l'increment de les importacions cotoneres espanyoles en perjudici de les dels països del Commonwealth i Hong Kong poden provocar un brusc descens. Les previsions més objectives anuncien una baixa de les exportacions de gèneres de cotó i el problema pot adquirir una extraordinària agudesa si encara no s'ha recuperat el mercat interior.

Però les perspectives immediates d'aquest mercat no són pas gaire falagueres: disminueix el poder de compra dels salaris nominals, les hores extraordinàries i les primes no han estat reestablertes i la collita de cereals ha estat molt dolenta, les pluges excessives han impedit de realitzar una bona sembra i, a més, els arbres i el vi són cotitzats en baixa.

MATÈRIA PRIMERA

El Decret no conté cap al·lusió al problema de la compra de la matèria primera, no obstant que des de fa temps hom està batallant per assolir el seu complet alliberament. Alguns retocs introduïts en la legislació no signifiquen, ni de bon tros, que hagi estat alliberada l'adquisició de la fibra de cotó.

Durant més de dos mesos, els filadors catalans no han pogut adquirir fibra de procedència nacional. Les "concessionàries cotoneres", un cop llesta i classificada bona part de la fibra, van plantejar el problema de l'elevació de preus, suspenent les trameses de fibra. Comptaven amb què els exportadors de manufacturats no s'hi oposarien, car les primes a l'exportació es nodreixen de la diferència de preu entre la matèria primera de consum interior i la d'importació: com més elevat és el preu més exorbitants són els beneficis de les "concessionàries" i més grosses les quantitats que ingressen en el fons per a primar les exportacions. Ens trobem davant d'un cercle viciós que costa molt car a la població treballadora. No es pot col·locar tota la producció en el mercat interior perquè la capacitat adquisitiva d'aquest és escassa. Sorgeix la necessitat d'exportar. Per a exportar hom ha de primar les exportacions i, per a primar-les, hom augmenta els preus interiors, amb la qual cosa la capacitat adquisitiva del mercat interior disminueix encara més.

Els monopolistes han assolit un nou augment del preu de la fibra que segons autoritzats comentaris, serà aproximadament d'un 10 per 100. D'aquesta manera, el cotó surt ja molt més car que la llana bruta.

La col·lusió dels interessos de les "concessionàries cotoneres" i dels grans exportadors obstaculitza l'ampliació del mercat. Entre els beneficiaris hi trobem noms coneguts: "Textiles Reunidas, S. A.", concessionària de la primera zona cotonera, té de president M. Bertrand Mata; "Algodonera de Canarias, S. A.", concessionària de la zona cotonera de Canàries, té de vicepresident el mateix M. Bertrand Mata.

MÀ D'OBRA

La renovació de l'utilatge i dels mètodes de producció provocaran un augment considerable del rendiment⁴ i una notable reducció del nombre d'obriers ocupats.

⁴ Emprem aquesta expressió per a sintetitzar els resultats de l'augment de la intensificació del treball i de l'increment de la productivitat.

Hom pensa que aquesta reducció serà de l'ordre dels 30.000, és a dir, una quarta part, aproximadament dels 113.929 obrers ocupats a finals d'abril del 1960.

Entre 1956 (promedi) i abril del 1960, període en què la renovació de l'utilatge ha estat molt feble, la reducció del nombre d'obrers ha estat de 20.000. Aquesta reducció ha anat acompanyada d'una intensificació del treball com ho demostren les xifres següents, calculades segons les dades del *Boletín de Estadística* publicat per l'"Institut Nacional d'Estadística".

RENDIMENT DE LA MÀ D'OBRA EN LA INDUSTRIA TÈXTIL COTONERA

ANYS	HORES-OBREER NECESSÀRIES PER A PRODUIR UNA TM DE FILATS	INDEX (HORES-OBREER PER TM DE FILATS)	INCREMENT DEL RENDIMENT. PERCENTATGE (ANY BASE: PROMEDI DE 1956)
Promedi de 1956	1.245	100'00	
Promedi de 1957	1.105	88'75	11'25
Promedi de 1958	1.040	83'53	16'47
Promedi de 1959	1.024	82.24	17'76
Promedi del primer trimestre de 1960	964	77'43	22'57

En el primer trimestre del 1960 han estat necessàries 281 hores menys que en 1956 per a produir una tona de filats, o sigui que la intensificació del treball ha crescut en un 22'57 per cent. Per a produir una tona de teixits corrents en el primer trimestre del 1960 han estat necessàries 286 hores menys que en 1956, el que significa una intensificació del treball d'un 17 per cent. En els teixits especials el nombre d'hores-obrer ha baixat de 2,654 en 1956 a 1,925 en el primer trimestre del 1960, és a dir, que el rendiment ha augmentat en un 23 per cent.

Per a poder competir en els mercats internacionals amb la producció dels grans trusts, les fàbriques tèxtils cotoneras espanyoles necessiten muntar una producció massiva, el més automatitzada possible. Però aquesta exigència objectiva vers l'augment de la producció topa amb l'estretor del mercat interior. Davant d'aquest problema hi ha dues solucions possibles: una, la democràtica (reformes d'estructura que elevin el nivell de vida de manera que els augments de la producció puguin ésser absorbits), i l'altra, la reaccionària (que pretén realitzar la renovació de l'utilatge i la modernització de la indústria sense ampliar el mercat, la qual cosa només pot portar a la concentració de la producció en unes quantes grans fàbriques, al tancament de la majoria de les pertanyents a la burgesia no monopolista i a l'acomiadament de nombrosos obrers).

Com a resultat de la "reorganització", els rendiments de la mà d'obra augmentaran considerablement en els pròxims anys, la qual cosa provocarà una forta reducció del cost de producció i un gran augment dels beneficis. Semblaria, doncs, lògic que una part d'aquest increment de beneficis fos destinada a millorar els salaris i, sobre tot, a garantir de manera efectiva la feina als obrers, no permetent que se'ls acomiadi amb subterfugis.

¿Com resol el decret aquest problema? Disposant que les empreses "hauran d'atenir-se al que és preceptuat en la legislació vigent sobre comiats i subsidis d'atur per a efectuar els reajustaments de plantilla que creguin necessaris". Dit d'altra manera, és permès de llençar a l'atur els obrers amb la promesa d'una hipotètica "assegurança d'atur tecnològic" que en el millor dels casos, significarà cobrar un 75 per cent del salari base durant un curt temps.

La dictadura franquista no preveu la més mínima elevació de salaris. En conseqüència l'oligarquia financera es proposa que tots els beneficis derivats de l'increment del rendiment de l'obrer vagin a parar íntegrament a les butxaques de les empreses.

FINANCIACIÓ I GESTIÓ.

Amb el pretext que existeix la necessitat de renovar l'equip —que compta, per terme mig, amb 37 anys d'existència— i millorar els mètodes de producció, el decret persegueix en realitat un altre objectiu: la concentració d'empreses.

En el preàmbul del decret hom diu que l'estructura fragmentada d'aquesta indústria aconsella de fomentar i estimular la concentració d'instal·lacions i empreses en tots aquells casos que les circumstàncies ho demanin". L'editorial de *La Vanguardia* del 18 d'octubre del 1960, diu: "S'han acabat els temps de la «fragmentació» i estem en els de la concentració necessària". *Fomento de la Producción* és igualment explícit: Serà imposada la supressió de les empreses petites, obligant-les a integrar-se en entitats superiors o a desaparèixer."

Per a justificar la necessitat de la concentració, els autors del "pla" parlen de la dispersió de la indústria i diuen que de les 855 fàbriques de teixits de cotó, el 90'4 per cent té el 55'68 per cent dels telers. Però el que no diuen és que el 9'6 per cent de les fàbriques concentra el 44'32 per cent dels telers i, precisament, en les grans unitats fabrils. Consideren que de les 249 filatures de cotó només n'haurien de quedar 84; dels 2.435.000 fusos existents proposaven la destrucció de 500.000 i dels 60.828 telers actuals en volien destruir 20.000. I si havia estat prevista una indemnització de 500 ptes. per fus i de 10.000 ptes. per teler, en el decret no s'én parla per res.

Amb el decret és impulsada la política favorable a la concentració que el règim franquista ha estat practicant fins avui. Comparant els censos del 1942 i de 1er. de novembre del 1952, veiem que el nombre de fàbriques que disposen de 51 a 400 telers han minvat en 64, mentre que el de les que disposen de 401 telers a 1,500 telers ha augmentat en 4. Després de novembre del 1952, el procés de concentració ha estat accentuat.

Tant en la redacció del "pla" com en el període transcorregut fins a convertir-se en decret, hom veu clarament que s'han enfrontat dues tendències entre les camarilles monopolistes: una, partidària d'utilitzar a fons l'aparell de l'Estat per a imposar coactivament els seus objectius i, una altra, partidària d'una utilització diferent de l'aparell estatal, que pretenia assolir els mateixos objectius amb una suposada major participació i independència de la indústria privada, però, en realitat, concentrant en les seves mans els ressorts de la gestió. reorganitzadora. En el "pla" presentat al govern era la segona tendència la que prevalia, però en el decret s'ha imposat la primera.

En el "pla" es proposava que un organisme privat —la "Fundación Textil"— s'encarregués de la gestió i financiació de la reorganització. Aquesta fundació atorgaria crèdits a les empreses i obtindria capital per mitjà l'emissió d'obligacions que serien cobertes per l'estalvi privat, les Caixes d'Estalvis i "Montepíos" establerts a Catalunya. En canvi, el decret ha disposat que hom haurà de recórrer al crèdit oficial, bé sigui del "Banco de Crédito Industrial", bé del "Comité a Medio y Largo Plazo" tot rebutjant que els fons de les Caixes d'Estalvis i "Montepíos" puguin ésser obligatòriament reservats per a subscriure les obligacions financiadors de la reorganització.

El "Banco de Crédito Industrial" que, no obstant i ésser un banc oficial està estretament vinculat amb el grup bancari "Urquijo-Hispano Americano", els interessos del qual són representats a Catalunya per Fèlix Escales i Miquel Mateu, reservarà un percentatge dels seus crèdits a la indústria cotonera. El Banc exi-

geix garanties que moltíssimes empreses modestes no poden donar i, a més, en concedir els crèdits dóna preferència —com ho disposa el Decret— a la modernització o reestructuració de les indústries que produeixen per a l'exportació i a les que procedeixen a la més ràpida devolució dels préstecs i tenen percentatges més elevats d'inversió pròpia. Això, dit d'altra manera, significa que no seran pas les empreses més necessitades de renovació les que rebran els crèdits.

El decret rebutja la creació de l'organisme privat gestor i crea dues comissions interministerials on dominaran les camarilles monopolistes partidàries d'un major intervencionisme directe de l'Estat. Si bé la "Fundación Textil" és autoritzada a efectes de financiació, queda pràcticament al marge de la gestió.

El decret, que respon als interessos d'un reduït grup d'empreses monopolistes ha d'aguditzar, forçosament, les contradiccions d'aquest amb la classe obrera i la burgesia no monopolista. Per altra banda, han estat posades més en evidència les profundes contradiccions que existeixen entre les diferents camarilles monopolistes i en llur expressió privada i estatal, contradiccions que el propi decret aprofundeix.

Aquesta exacerbació de les contradiccions és tan forta que amenaça amb convertir el decret en inoperant: la constitució de les comissions interministerials i la presentació dels estatuts de la "Fundación Textil" estan molt endarrerides. Mentrestant, el govern bloqueja les iniciatives de modernització que havien mobilitzat més de 200 milions de pessetes en crèdits i que havien estat preparades amb anterioritat a l'aprovació del decret, amb un criteri molt diferent al d'aquest.

Resulta, així, que el "pla general de reorganització", és a dir l'execució del decret, no es posa en marxa i, ensems, el govern —argumentant que ja està aprovat el pla general— impedeix que siguin realitzades renovacions d'equip i modernitzacions d'indústries al marge del decret. Com diu *El Economista* del 17 de desembre 1960, "això fa que tornem al conte del gos de l'hortolà" que no menja ni deixa menjar.

La revista preconitza via lliure per als industrials que, sense esperar el decret, havien ja projectat la modernització de llurs fàbriques, puix són, al seu entendre, "els més creadors". I acaba amb aquesta argumentació ben significativa: "Perquè podria molt be ser que «l'altre», el pla general, no passi d'això: de pla".

[Gener de 1961]

En el Seu llibre *El món sense guerra*, John D. Bernal, aporta una sèrie de xifres sobre les víctimes probables que causaria un atac amb armes nuclears sobre diverses zones, segons llur densitat de població: "L'explosió d'una bomba de 10 megatons ocasionaria el següent nombre de víctimes: a les zones urbanes, amb una densitat de població de 20,000 habitants per milla quadrada, moririen 10 milions de persones; a les zones industrials, amb una densitat de 1.000 habitants per milla quadrada, 1 milió i mig de persones; a les zones rurals, amb una densitat de 100 habitants per milla quadrada, 150,000 persones. A més d'això, les víctimes dels efectes de les pluges radiactives serien: quatre milions en els països industrials, 400.000 en els països agraris. Si la bomba llençada fos de 50 megatons, el nombre de víctimes s'elevaria de 1,5 a 2 vegades més."

SOBRE EL RÈGIM ESPECIAL DE BARCELONA

L'ANY 1957 va començar amb potents manifestacions de masses. Els treballadors barcelonins van boicotejar el transport urbà durant 11 dies, del 14 al 25 de gener. La Universitat va estar tancada vint-i-cinc dies com a represàlia del Govern contra les protestes dels estudiants. Els dies 7 i 8 de febrer, els treballadors madrilenys també boicotejaren el transport i les accions de protesta es van estendre a Valladolid, Còrdova, Sevilla, València i al país basc.

El general Franco es trobà obligat a canviar de Ministeri i, el 27 de febrer, en la Declaració del nou Govern, va parlar per primer vegada de "reorganització administrativa de l'Estat" i de "diàleg amb el poble". En aquestes condicions van començar les carantines a Catalunya.

Gual i Villalbí fou nomenat "ministre català" i unes setmanes després Porcioles, l'home de l'"Opus Dei", va substituir Simarro a l'alcaldia de Barcelona. El mes d'abril, en tornar de Madrid, el nou Alcalde va reunir els periodistes y va parlar de la "gran comprensió de Franco envers Catalunya" i de la seva decisió de concedir a la capital catalana una *Carta Municipal*.

Els Escalas, Güell, Mateu, Amat i Bertran —la flor i nata catalana de l'oligarquia dominant— van fer cor amb el flamant alcalde per a cantar les excel·lències de Franco i de la Carta. Aquesta va ser presentada com una panacea per a tots els mals i com un primer pas vers el retrobament de Catalunya entorn del cap i casal.

Les pomposes comparacions de la Carta de Franco amb les de Jaume I i Pere el Gran els servien com un nou llustre —aquesta vegada franquista— a llur catalanisme d'antany. Però aquestes comparacions, fetes per a encensar Franco, constitueixen ensems un insult a la memòria dels reis catalans.

Quan Jaume I va concedir la primera Carta Municipal i Pere el Gran va millorar-la, llur visió de Barcelona tenia un caràcter marcadament progressiu i projectava la ciutat vers el futur. Amb totes les concepcions limitatives de llur època, tanmateix, els reis feudals contribuïen objectivament a crear condicions favorables a la presa de consciència política elevant diversos estaments i sectors socials a la categoria de ciutadans. En

l'Ajuntament barceloní d'aquella època, el *Conseller Primer* i el *Savi Consell* eren designats atenent les decisions del *Consell de Cent* i aquest es constituïa amb els representants de les diverses categories de ciutadans. Els drets i interessos dels ciutadans d'ara fa set-cents anys eren més reconeguts i atesos que no ho són en ple segle XX, sota el règim del general Franco.

Avui, el sistema electoral per terços i l'aplicació de l'article 29 posen l'Ajuntament en mans úniques dels components de l'oligarquia i tota representació popular en queda exclosa rigorosament. Tot i així, ara, amb el Règim Especial que estableix el decret del 23 de maig del 1960, es reforça encara més el caràcter feixista de la direcció dels afers municipals. Àdhuc als representants dels grups monopolistes se'ls retalla la possibilitat que tenien d'intervenir en el nomenament de la Comissió Executiva i en la gestió de l'Ajuntament.

L'alcalde, nomenat fins ara pel Ministre de la Governació, serà designat en endavant per Franco directament, eliminant així tota discussió en Consell de Ministres. Segons els articles 6 i 7 del Règim Especial, Franco pot destituir l'alcalde en qualsevol moment o renovar-li el mandat si així li plau. Aquest alcalde, sotmès totalment a la voluntat única del dictador, esdevé al seu torn dictador en el municipi.

L'article 23 determina que "*la Comissió Municipal Executiva estarà integrada per l'Alcalde, els Delegats de Serveis i un nombre de Consellers igual al dels darrers*". Ara bé, l'article 8 estableix que l'alcalde "designa discrecionalment" els Tinentes d'Alcalde; l'article 9 precisa que l'alcalde "designarà i separarà lliurement els Delegats de Serveis"; i el ja citat article 23 afegeix que també els Consellers "seran designats per l'alcalde".

Quant a les Juntes de Districte, que els propagandistes del Règim Especial presenten com a innovació destinada a assegurar "*el diàleg amb el poble*" i a donar a l'Ajuntament "*un caràcter popular*", només cal veure'n la composició per a llevar tota il·lusió en aquest sentit. L'únic membre d'aquestes Juntes que, si molt es vol, es podrà dir representatiu serà el Conseller del terç familiar que, segons l'article 26, apartat B, n'ha

de formar part. Però el Conseller-President i dos Consellers més (dels terços sindical i corporacions) seran "designats per l'alcalde" en virtut de l'article 26, apartats A i C, i els tres veïns que han d'actuar de vocals, d'acord amb l'apartat D del mateix article, "seran designats també per l'alcalde". (Aquest "també" posat en el text és tot un poema.)

La propaganda oficial pugna per a presentar el Règim Especial lligat a una "tradició espanyola" de la mateixa manera que els homes de l'antiga Lliga hi associen insidiosament els reis catalans (i ara Porcioles hi barreja el nom de mossèn Jacint Verdaguer) volent fer creure en una "tradició catalana". No cal, però, massa esforç per a adonar-se que la Llei de Règims Especials no s'ha inspirat en cap tradició ni catalana ni espanyola, sinó en l'estructura de *führers* i *gauleiters* de l'Estat feixista de l'Alemanya hitleriana. Aquesta Llei ha estat concebuda per a posar la gestió municipal de les grans ciutats —no únicament Madrid i Barcelona— en mans de subdictadors, tots ells responnent directament i exclusiva davant del gran dictador, el general Franco.

Seria ben ingenu creure que la nova estructura de l'Ajuntament pot afavorir una administració més sana i honesta dels diners dels contribuents barcelonins. En posar la gestió municipal en mans d'un sol home, el general Franco pren sota la seva direcció el repartiment dels negocis basats no sols en els pressupostos de l'Estat mes també en els dels grans Ajuntaments, que sumen xifres considerables.

Sota la xerradissa tonitruant de la "gran Barcelona", en quatre anys d'administració de l'equip Porcioles, el pressupost de la ciutat ha pegat un gran salt. Dels 781 milions de pessetes del pressupost ordinari del 1956 hem passat als 1,520 milions del 1960. Al mateix temps, el pressupost extraordinari d'urbanisme ha saltat dels 21 milions del 1956 als 514 milions del 1960.

L'equip de l'opusdeista Porcioles no sols ha doblat el pressupost ordinari i ha augmentat vint-i-tres vegades l'extraordinari, ans també ha carregat en gran manera el deute municipal. La càrrega financera, pel concepte d'interessos del deute, que fou d'uns 100 milions en 1956 ha pujat a 166 milions de pessetes en 1960. El deute actual ultrapassa amb escreix els 3,000 milions de pessetes i puja inflexiblement amb els nous préstecs bancaris dels quals Porcioles es vanta tant.

En la sessió municipal del 28 de desembre darrer, Narcís de Carreras ha jugat amb percentatges per escamotejar la realitat, dient que la càrrega financera que en 1956 fou d'un 13'92 per cent del total del pressupost, no ha estat en 1960 sinó d'un 10'98 per cent. Si els arguments de Carreras poguessin ser un consol, és cert que un nou salt cap amunt del pressupost pot fer baixar el percentatge encara més, sense que això signifiqui que el

deute no ha augmentat també. De fet, és això el que ens preparen. En la citada sessió municipal, Carreras, presentant la reconducció del pressupost del 1960 per al 1961, digué: "*Sincerament cal reconèixer que (el pressupost) és absolutament insuficient.*" I si volent tranquil·litzar els contribuents va seguir afirmant que "*llurs temors són injustificats*", va afegir de seguida que "*la Llei de Règim Especial existeix i cal acatar-la*". Es a dir, cal preparar-se a nous i més grans salts del pressupost, cal preparar-se a unes condicions tals que no poden sinó intensificar la corrupció.

L'altre consol que ha ofert Carreras és que si el deute i els pressupostos augmenten, "*les successives generacions se'n beneficiaran*". En tot cas, la veritat és que, si no s'hi posa remei, sense esperar les noves generacions, els barcelonins es trobaran amb un enorme deute al damunt que es farà sentir durament.

¿Quí es beneficia d'aquest dringar de milions? Si donem un cop d'ull al problema de l'aigua, entorn del qual tant ha parlat Porcioles, trobem que la majoria de barcelonins segueixen mancant d'aigua tot i pagar molt més i que l'aigua que arriba a moltes cases és impossible beure-la. L'alcalde reconeix que el problema no esta resolt, puix que el 12 de desembre darrer ha signat una escriptura amb el Banc de Crèdit Local per a un nou préstec de 485 milions de pessetes destinat a "resoldre" el problema de l'aigua. En canvi, la Societat General d'Aigües de Barcelona no espera que el problema estigui resolt ni que arribin les noves generacions per a augmentar substancialment els beneficis, les reserves i els dividendes. Els beneficis *declarats* d'aquesta Societat, que en 1953 foren de 15 milions de pessetes, han estat de 30 milions el 1959. Encara no es coneixen els del 1960.

I així van les coses amb el Foment d'Obres i Construccions i altres societats d'obres, de ciment, de ferros, d'enllumenat, etc., pertanyents als diversos grups de l'oligarquia financera. Cada any els beneficis monopolistes augmenten en desenes de milions que exigeixen insaciablement pressupostos més elevats i noves exaccions fiscals que pesen sobre tot el poble. No és estrany que els Escalas i Mateu, els Güell i Bertran, els Amat i els Balanyà, enlloc de protestar que l'Ajuntament barceloni quedi més engrapat per Franco, cantin la seva "bondat" i els "avantatges" del nou Règim i hagin corregut a obrir una "subscripció popular" per a pagar les insígnies de la Gran Creu d'Isabel la Catòlica, atorgada a Porcioles simultàniament amb el Règim Especial de Barcelona.

Els ciutadans barcelonins s'adonen que darrera de les comparacions absurdament catalanesques i de la "gran Barcelona de l'any 2,000" hi ha la crua realitat d'una nova sèrie d'impostos, taxes i arbitris que caldrà pagar perquè l'Ajuntament pugui oferir nous negocis, més prebendes i privilegis als grups de l'oligarquia.

La inquietud i el descontent suscitats en tots els medis barcelonins són tan amplis i amenaçadors que les Cambres se n'han hagut de fer ressò així com les Revistes econòmiques de la ciutat, i han aconsellat moderació i tacte en l'aplicació de les noves mesures, és a dir, volent apaivagar l'opinió pública.

Davant del descontent general, la propaganda oficial diu i repeteix que "cal tranquil·litzar-se", que amb el Règim Especial es posarà ordre en la gestió municipal i que es farà Justícia en la distribució de la càrrega fiscal. De cop, davant la pressió de l'opinió pública, s'admet que fins ara, sota la dominació franquista, ni un tal ordre ni una tal justícia no han existit mai, tot i que això no els impideixi d'insistir amb cíniques promeses per al futur.

En les Declaracions fetes des de Madrid estant, publicades a *La Vanguardia* del passat 13 de desembre, Porcioles diu tot xiroi: "Són moltes i molt importants les empreses que, per insòlit que sembli, no paguen cap impost." I bé, ¿qui ho ha tolerat i tolera? Ja fa quatre anys que Porcioles és alcalde de la ciutat. ¿Qui, sinó el general Franco, eximeix d'impostos totalment o parcial les grans empreses monopolistes declarant-les "d'interès nacional" o empreses "model" i "exemplars"? ¿Qui farà creure que les coses aniran millor quan els culpables de tot això es prenen encara més atribucions, s'asseguren un domini encara més personal i defugen encara més completament tota mena de control de la gestió municipal?

Posar en el Decret de Règim Especial un article 60 que declara "no sotmesos a imposició per arbitris ni taxes les patates, ous, llet i verdures" és pura demagògia quan l'article 75 imposa un arbitri molt més pesat per "radicació en la ciutat", o sigui, pel fet de vendre a Barcelona patates, ous, llet i verdura i totes les altres coses. ¿Quina rebaixa podran fer els detallistes carregats amb el pes dels nous arbitris, impostos i taxes?

La Revista *Fomento de la Producción*, en l'editorial del número del dia 1 de juliol del 1960, enumera els nous arbitris de la manera següent: "...un arbitri «sobre radicació en la ciutat d'empreses industrials i comercials en raó de llur residència, sucursals, fàbriques, dipòsits i qualsevol altres establiments» que autoritza a cobrar entre 25 i 1,441 pessetes anuals per cada metre quadrat de superfície que tinguin els locals; un altre, sobre consumacions en bars, cafès, tavernes, restaurants, hotels, etc., independentment del de consums de luxe; un altre, del 5 per cent de l'import dels serveis d'ús i consum de gas i electricitat per enllumenat públic, usos industrials i altres aplicacions de tals subministraments; un altre del 50 per cent del preu pagat per traspassos d'establiments; una taxa d'equivalència perquè tributin pel concepte anterior les Societats i persones jurídiques que no traspassin llurs instal·lacions i establiments; un altre arbitri sobre estada en hotels de luxe i de primera

categoria equivalent al 3 per cent de l'import; s'augmenta l'arbitri de «plusvàlua» en un 100 per cent de la quota màxima fins ara autoritzada", etc... És clar que hi ha gran inquietud i gran descontent.

En la referida sessió municipal del 28 de desembre, Narcís de Carreras es va manifestar així: "Per tal de tranquil·litzar més l'opinió ciutadana, vull anunciar que l'Alcalde ha ordenat a la Tinença d'Alcaldia d'Hisenda que prengui contacte amb els Sindicats, les Cambres i les més destacades representacions de contribuents, per estudiar conjuntament l'aplicació de la nova Llei".

¿Qui són, però, els dirigents dels Sindicats i les Cambres i les "més destacades" representacions de contribuents? Són precisament els ja esmentats Escalas, Par, Mateu, Godó, Valls i Taberner, etc., és a dir, els caps directes dels diversos grups monopolistes. ¿Qui els pot fer confiança? El mecanisme s'ha repetit ja massa vegades perquè les altres capes de la burgesia barcelonina els puguin tenir confiança i no parlem dels treballadors que no els n'han tinguda mai.

Quan el descontent s'estén amenaçador, tot són promeses afirmant que defensaran els interessos generals. Però, quan el descontent s'ha apaivagat, hom es troba amb què no s'han ocupat de res més que d'allò que interessa directament llurs grups monopolistes, que han obtingut reduccions fiscals importants per a aquests grups i que aquestes reduccions es converteixen en sobrecàrrega per a tots els altres estaments socials de la ciutat.

En un règim democràtic, elegint el poble els seus representants, hi hauria control directe i públic de la gestió municipal. La representació dels treballadors, de la intel·lectualitat, de les profesions liberals, de les diverses capes de la burgesia, assegurada a través de l'acció política dels diversos partits, prendria part en els debats, la premsa els publicaria, l'opinió pública estaria informada i s'expressaria. Aquest seria un bon mitjà de lluitar contra la corrupció, l'engany, els privilegis i les prebendes que caracteritzen el règim feixista actual.

Heus aquí perquè els privilegiats del règim del general Franco diuen que la democràcia és el desordre i el caos social. És evident que, amb democràcia, no podrien doblar i triplicar els pressupostos, carregar els pagaments a la gran massa de la població i ells augmentar cada any els beneficis de llurs empreses, entre altres coses, sucant en el pressupost.

Cal creure que el bon seny dels ciutadans guiarà llur acció i que la impulsio democràtica que ha caracteritzat la Barcelona del 1960 seguirà en ascens fins a imposar els drets del poble sobirà. Llavors es podrà bastir una gran Barcelona on el ciutadà tingui drets i deures i no solament deures sense cap dret. Llavors Catalunya podrà retrobar-se entorn del seu Cap i Casal, d'una Barcelona pròspera i riallera.

Joan Berenguer

MARAGALL
 DAVANT DEL SEU
 TEMPS I
 DEL NOSTRE

DURANT l'any del centenari, s'ha publicat una gran quantitat d'articles i d'assaigs sobre *el poeta* Joan Maragall. Néstor Luján, director de *Destino*, en presentar l'exemplar extraordinari de la seva revista dedicat a Maragall, deia:

“Potser algú lector es sorprendrà que una revista actual dediqui més del doble de les seves pàgines habituals a commemorar el record d'un home que en vida no va ser, evidentment, altra cosa que un gran poeta.”

Es totalment cert això? Maragall no va ser *altra cosa* que un gran poeta? Si fos així no es comprendria bé la gran importància que a tot arreu s'ha donat a aquest centenari. Tothom té més o menys consciència que Maragall tingué una gran influència sobre el seu temps i que les seves idees reflecteixen amb una intensitat impressionant les contradiccions d'un moment determinat de la història de Catalunya i d'Espanya.

En el mateix exemplar de *Destino*, Vicens i Vives deia que havia de referir-se a Maragall quan tractava de fer comprendre als seus deixebles com pensava un home de Barcelona entre 1895 i 1911, i apuntava un paral·lelisme que invita a meditar. Maragall va significar per la Catalunya de començaments del segle XX el mateix que Jovellanos per l'Espanya de cent anys abans. Montoliu —en el seu article— descriu Maragall com una antena receptora de les palpitations de l'ambient popular, que tornaven intensificades per la seva paraula, i Sagarra cita la influència de Maragall en el clima polític i social de la Catalunya del seu temps per contradir el pessimisme de Keyserling sobre la funció del poeta.

I què dir de l'opinió que Unamuno tenia de Maragall? Unamuno va escriure:

¿Qué político, qué industrial, qué hombre de ciencia, ha tenido más parte que Maragall en la formación del alma catalana moderna?

I a un altre lloc:

Un historiador así, un comentador al día y para siempre, de historia, de la vida civil, que pasa y aún pasando queda, un historiador así es un creador —un poeta— de historia.

Es evident que aquests dos judicis pateixen de l'afició d'Unamuno per l'hipèrbole, però ningú no pot negar que la figura de Maragall ultrapassa de molt la seva qualitat indiscutible de gran poeta.

Es por això, precisament, que sorgeixen veus inquietes per l'escassa admiració que Maragall desperta en la joventut d'avui. Gaziol es queixa que la ge-

neració actual el considera *ingenu, infantil*; Carles Soldevila constata que la joventut admira menys Maragall i assenyala com a causes d'aquest fenomen, la falta de premsa en català, la manca d'ensenyament del català a les escoles i l'entusiasme, "*l'engagement*", de Maragall per totes les coses; Blai Bonet —finalment— increpa determinats escriptors joves per oblidar Maragall, creu que això es deu a una tendència *escapista*, a defugir la realitat, i diu:

“El poble exigeix i amb dret un llenguatge informatiu i no un abecedari de boira”.

Totes les raons citades són parcialment certes, i també és possible que els poetes que escriuen amb “un abecedari de boira” defugin Maragall pel seu excessiu realisme, però, i els joves progressius de la Catalunya d'avui que parlen de Salvat Papasseit i no es recorden de Maragall?

Evidentment, hi ha d'haver altres causes que expliquin aquest fenomen, altres causes més profundes, que es resumeixen en el fet que Maragall representa una etapa històrica del pensament català que la nova generació ha superat. Amb tot i les seves idees progressistes —que com veurem són moltes— Maragall no respon a les vives inquietuds d'uns i —precisament a causa d'aquestes idees— resulta massa *realista* per als altres.

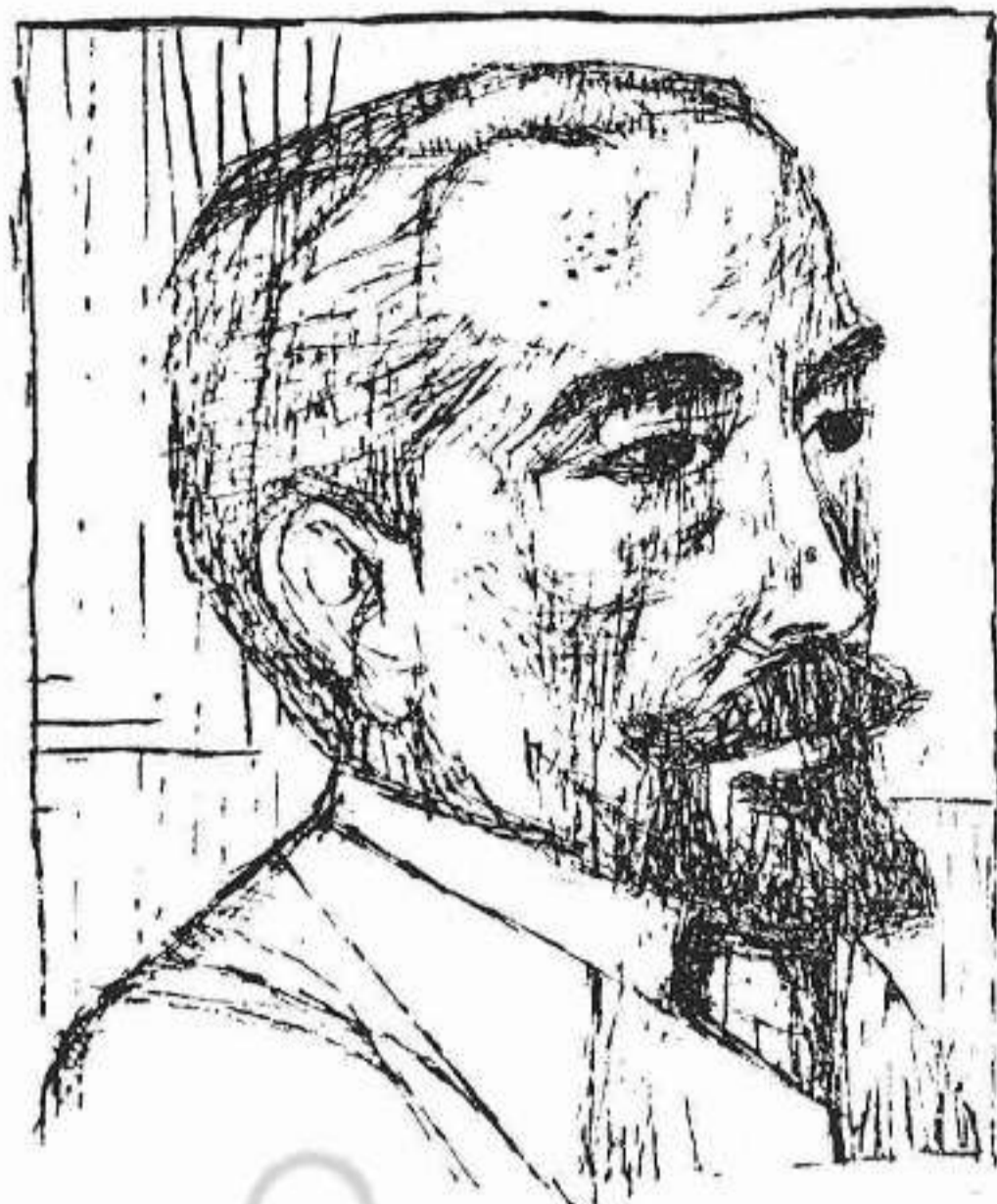
Com que els escriptors no cauen del cel, sinó que viuen en llur societat i es lliguen a llur públic, l'estudi de l'obra de Maragall —com la de qualsevol altre— no pot fer-se sense col·locar-lo en el seu marc històric, sense veure'l insertat entre els homes del seu temps i dintre dels esdeveniments que li va tocar viure.

La primera cosa que hom pot constatar és que Maragall és contemporani de Ganyet i d'Unamuno. Maragall personifica la generació del 98 a Catalunya. Citem, una altra vegada, Unamuno:

No he podido volver a leer sin una profunda renovación de mi espíritu los artículos que (Maragall) escribió en 1898, el año de nuestra gran revelación y nuestra gran tragedia. Y más yo, a quien se coloca en la que han dado en llamar la generación del 98, la nuestra, la mía y de Maragall.

I aquí es produeix la primera sorpresa: la gran diferència de to, l'enorme diferència de clima entre l'ideari dels homes del 98 a la resta d'Espanya, i l'obra de Maragall.

La que se'n diu generació del 98 és la dels intel·lectuals que van viure el “desastre” colonial, però també —i sobre tot— la dels qui van viure l'Espanya de la Restauració, la dels qui van viure la llarga experiència històrica d'intentar detenir la revolució, mitjançant el domini de l'Estat pel compromís entre l'alta burgesia industrial i els terratinents. Són els homes que van viure l'experiència que significa apartar el poble de tota intervenció en la vida política, per retardar el màxim les transformacions socials inevitables. Tothom recorda la descripció d'aquella Espanya que va fer Antonio Machado: una nació “*vieja y taur, zaragatera y triste*”. Són prou coneguts els judicis que l'Espanya de la Restauració va inspirar als homes del 98: Ganyet parlava d’“*abulia*”, Menéndez y Pelayo de “*suicidio lento*”, Unamuno de “*ramplonería*”, Silvela de “*España sin pulso*”, Ortega y Gasset de “*panorama de fantasmas*” i Azorín de “*depresión enorme de la vida*”. Però aquests homes que qualificaven amb tanta exactitud l'espectacle que contemplaven, no van ser capaços de prescriure remeis eficients. Defugint tot plantejament polític, van tancar-se en preocupacions ètiques o paisatgístiques. La nota dominant de l'anomenada generació del 98 és el seu escepticisme, la seva agitació inconformista però amb perspectives negatives, la seva resposta exclusivament moral.



En canvi, Maragall —com observa encertadament Josep Ma. Corredor— vol mirar resoltament l'esdevenidor; es sent l'interpret d'una renaixença popular, i la paraula “vida” és la que floreix més sovint en els seus llavis. La característica més punyent de Maragall es el seu entusiasme vitalista —“tot és bell, el verd i el vermell”—, el seu amor a la vida i a la realitat. Maragall tot ho troba apassionant i —al contrari dels homes del 98— no és escèptic. En aquesta sorprenent confusió de llums i d'ombres que és el *Cant Espiritual*, Maragall es planteja una sèrie de preguntes inquietants sobre què són les coses; és evident que aquí hi ha una decidida intenció filosòfica que s'expressa mitjançant una forma poètica; doncs bé, Maragall respon: les coses són aquestes mateixes que penetren pels nostres ulls i pels nostres sentits, i afirma que en aquest món tan ric i tan divers pot aturar-se la seva fe i la seva esperança. A quina enorme distància ens trobem del pessimisme, embolcallat de boires, dels escriptors del 98! I l'aportació de Maragall al mite del Comte Arnau? Aquesta figura que ha exercit una fascinació estranya i irresistible sobre tants poetes catalans (Verdaguer, Guimerà, Maragall, Carner, Sagarra) és en la visió de Maragall la representació mateixa de l'acció, la personificació d'un afany d'experiències sense límit. Heus aquí una altra diferència sorprenent amb el caràcter preponderantment crític i passiu dels personatges creats per la generació del 98.

Quan Joan Fuster, en parlar de l'oposició entre Unamuno i Maragall, li assenyala com a causa la situació nacional respectiva

—“resulta impossible imaginar-se un Maragall situat a Castella i un Unamuno a Catalunya: a la Castella i a la Catalunya de principis de segle, concretament”—,

i quan Vicens i Vives indicava que la figura de Maragall ha d'explicar-se en relació amb “el triomf social i polític de la generació del 1901”, encerten plenament. En efecte, les sorprenents diferències que acabem de subratllar entre Maragall i tota la generació del 98, s'expliquen perquè Maragall reflecteix amb tota fidelitat l'optimisme d'una classe —la seva— dirigint en plena puixança el moviment nacional i arrossegant darrera seu les masses catalanes. A més, s'ha de dir que Maragall n'era perfectament conscient:

“La nostra generació no ha passat inútilment sobre la terra catalana. No és d'aquelles generacions que marxen pel camí fressat, quietament, descansadament, com un ramat anònim, sortit tot just de la fosca i corrent de pressa

a colgar-s'hi altra vegada. La nostra generació ha lluitat, ha fet obra pròpia fecunda, tindrà un nom en les genealogies de la pàtria”.

En efecte, Vicens i Vives, mig segle més tard havia de batejar-la: *generació del 1901*, la data del primer triomf electoral de la Lliga.

L'entronc de Maragall amb una classe social —la burgesia catalana— que aleshores apareixia amb potència, explica l'entusiasme vital i l'apassionament polític que l'oposen a l'escepticisme i a l'actitud ètica dels homes del 98. Explica la seva obsessió per l'eficàcia, tan en contrast amb el seu corresponsal Unamuno:

No puede ser, querido Maragall, no puede ser, no puede ser. Estoy amargado con lo que veo y oigo.

Explica també el seu *realisme*, fins al punt que s'ha pogut dir que la literatura social catalana, que adquireix consistència amb Salvat-Papasseit, comença amb Maragall.

Maragall exercí un autèntic magisteri sobre la burgesia del seu temps, classe a la qual tan bé coneixia (assidu, des del 1885, al Liceu, a l'Ateneu, a la “penya” del Suís, redactor del Diari de Barcelona des del 1890, Secretari de l'Ateneu en 1895, president de l'Ateneu Barcelonès i de la Societat Econòmica d'Amics del País en 1903). En aquest sentit, succeí realment a Mañé i Flaquer, que durant quasi mig segle havia estat l'orientador de la burgesia de Barcelona. La seva casa de Sant Gervasi, amb els seus típics salons, és un bon retrat de l'home que l'habitava, i la imatge queda acabada amb l'acurada descripció que el propi Maragall fa de sí mateix al seu amic Roura:

“A Barcelona vaig quasi a tot temps amb un *complet* d'americana blau marí i barret tou de color marró. Ara aquí, a Sant Joan, porto un vestit gris clar, sabates rosses i un gran barret de palla”.

Tot un corrent de les seves idees és l'expressió de la mentalitat i dels interessos de la burgesia. Després veurem que la identificació no era total i que —sobretot a partir dels moviments populars que s'iniciaren des del 1898—, Maragall, cada cop amb més valentia, s'enfrontà a la seva classe i defensà posicions i idees netament progressives. Precisament aquesta oposició a la burgesia en les qüestions immediates (per exemple, front a la crisi del 1909), i la seva identificació amb ella en el que es refereix a les bases ideològiques, el portà a situacions extremadament contradictòries que —en no poder resoldre-les— van tenyir d'un cert pessimisme els darrers anys de la seva vida.

Seria molt fàcil establir una antologia de fragments maragallians per il·lustrar el seu punt de vista burgès del món i dels homes. Encara que no m'hi entretindré gaire, perquè el que m'interessa és subratllar els altres aspectes del pensament de Maragall, és inevitable assenyalar algunes d'aquestes concepcions característiques.

Per exemple, la idea de les “minories dirigents”. Aquesta idea tan típicament burgesa, que ha estat llargament desenvolupada per Ortega y Gasset, es troba ja molt sovint en els textos de Maragall. Unamuno ho assenyala clarament:

Véase en el artículo “La Democracia” de Maragall una anticipación de lo que después ha dicho sobre la “minoría selecta” nuestro José Ortega y Gasset, en La rebelión de las masas.

En molts textos Maragall toca aquesta idea, i un dels més coneguts és el seu *Elogi del Poble (1907)* on, malgrat el títol, i ajudant-se amb la poètica metàfora de l'herba i el roure, expressa la concepció que les idees que mouen

la història neixen en les classes altes i obtenen llur sanció quan són assimilades pels “esperits humils i senzills, inferiors”. I diu textualment:

“Doncs, com és, podríeu dir-me —que molts moviments socials en sentit progressiu semblen començar en el poble i trobar resistència en les classes més altes? Això —us respondria— això és pura apariència. Tota idea de novetat brolla en les altures”.

I en un altre article:

“Es nota un divorci molt pronunciat entre el país i els seus dirigents, que fa sospitar en el poble espanyol una certa ineptitud a produir-los adaptats al seu temperament i a les necessitats de cada època”.

Es clar que tota aquesta concepció recolza en una instintiva falta de confiança en les masses, a les quals Maragall es resistia a donar-los el nom de poble. Fins i tot, de vegades, els va aplicar el nom de “turba”. Maragall, individualista com tot burgès, volia veure els homes un per un, i es trobava desorientat quan els veia actuar col·lectivament.

Una altra idea característica, en el mateix sentit, és la seva concepció idealista de la història. Encara que ja n'acabem de fer una al·lusió incidental, cal subratllar tot l'exposat que fa en les darreres pàgines del seu *Elogi del Poble*: les idees dels grans homes són les que dirigeixen la història en ser seguides pel poble. Adhuc, en aquest text, apareix una formulació d'un regust tan hegelianista com aquesta:

“Jo no nego l'esperit creador col·lectiu”,

i —naturalment— fa dels grans dirigents els instruments a través dels quals aquest “esperit” es manifesta.

Aquesta base ideològica idealista, tan aparent en Maragall, el va portar a una gran amistat i una sincera admiració per Giner i els altres fundadors de la “*Institución Libre de Enseñanza*”, els quals, —com és ben sabut— pretenien fer possible un règim de tipus europeu a Espanya mercès a una prèvia obra educativa, intensa i prolongada. Aquesta primacia de l'educació damunt de la política (és a dir, d'aquella activitat que pot variar les condicions materials d'existència), és molt visible en l'article de Maragall *El Mestre i el Pare* (1906):

“Calia fer-los (els espanyols) primer uns homes civilitzats, donar-los la seva part de cultura, i amb ella la potència social, la innervació, la funció política, i aleshores sí que hi hauria sense cap dubte, un poble espanyol. El problema d'aquest era, doncs, evidentment, un problema d'educació”.

Però no tot és en Maragall pensament burgès. Vicens i Vives assenyalava una certa ruptura entre les posicions defensades per Maragall i “les preocupacions pragmàtiques, els tabús específics de la seva classe”. Blai Bonet arriba a dir:

“l'obra de Maragall és, juntament amb la d'Antonio Machado, la més realista, definidora i popular de les que ha rebut, en aquest segle, la comunitat ibèrica”.

Em sembla d'una exageració notòria aquesta apreciació de l'obra de Maragall, però el que sí es pot dir és que Maragall, com tot intel·lectual digne d'aquest nom, va fer un gran esforç per comprendre el significat dels moviments del seu poble, per identificar-se amb ell, i per explicar-lo. Heus aquí les seves pròpies paraules:

“Allò en el que jo hagi sabut interpretar l'esperit, el geni del poble, trobarà ressò... i serà rebut per tots; en el que el meu temperament individual m'hagi divorciat del sentir del meu poble, la meua veu es perdrà en el buit; ningú no ha d'escoltar-la”.

D'una manera molt ingènua, ja es fà patent aquesta ruptura amb la seva classe en alguns textos del jove Maragall:

“Ah Barcelona, Barcelona, ciutat burgesa, humida, aplanadora; ah burgesia, ah muretons i flassades, gènere tou i de poca consistència, ah mitjania en riquesa, en posició, en tot, ah símbol de tota mitjania, tu Barcelona m'has ben fotut!” (16-V-1890).*

I aquest altre fragment que descriu com va ser presentat a Mañé i Flaquer:

“...m'havia de presentar l'oracle de la burgesia barcelonina, la personificació del *modo* de pensar dels senyors de la Rambla, l'home que cada diumenge fa pensar i parlar de política a tanta de gent que no se'n recorda en tota la setmana (a no ser que sobrevingui una *huelga*), i que el diumenge, amb camisa neta i planxada i barba afeitada de fresc, s'asseuen una hora més tard a prendre xocolata i no s'aixequen que no hagin llegit aquell parell de planes que acaben sempre amb allò de: *Esta es la culpa de nuestros liberales*” (20-X-1890).

Aquesta rebel·lia innocent del jove Maragall fà preveure ja el combat que més endavant lliurarà contra la reacció espanyola i les greus acusacions que llançarà contra la pròpia burgesia catalana. La manifestació més clara del corrent progressiu que travessa l'obra de Maragall, la trobem en les seves reaccions en front dels tres grans esdeveniments del seu temps: la guerra colonial i el 98, el moviment nacional català, i la “setmana tràgica” del 1909. Analitzem-les breument.

La posició de Maragall davant del problema colonial encara té actualitat avui que la lluita dels pobles colonials ocupa el primer pla de la lluita general dels pobles per la democràcia i contra l'imperialisme. En el seu article *El Problema Cubà* (1897) es llegeixen aquestes paraules:

“Una colònia no és una província; el desconeixement d'aquest fet per part dels nostres polítics és el seu error principal en la qüestió cubana.”

En aquells dies que el govern reaccionari difonia el més imbècil patrioterisme, que en els cafés es tocava a cada moment la *Marcha de Cádiz* “corejada estúpida amb acompanyament de culleretes”, que la premsa feia aquelles “comparacions d'esquadres que fins mancaven de sentit comú” segons Maragall, i que una retòrica inflamada parlava del valor indomptable que demostrarien els marins espanyols quan arribés el moment de l’“abordatge”(i), Maragall aconsellava serenament

“l'evacuació de l'illa, en la forma i en el termini en què a Espanya li convingui fer-ho... una nació no deu dessagnar-se per conservar una colònia inconservable”.

Aquestes paraules tenen especial importància en ser escrites des de Catalunya. on la burgesia monopolitzava la major part del comerç amb Cuba, on el Banc His-

pano-Colonial feia préstecs al govern per continuar la guerra, i on els fills de la burgesia podien mostrar-se apassionats "patriotes" perquè amb 1,500 pessetes compraven el dret de no fer el servei militar.

Després de la desfeta de Cavite i del Tractat de París, Maragall escriu la seva *Oda a Espanya* (1898) i diversos articles, entre els que seleccionem aquestes paraules:

"A l'obsessió de la guerra ha succeït l'obsessió de la regeneració; però aquesta se'n va tant en paraules, que és de témer que s'hi consumeixin totes les energies regeneradores... I els polítics d'ofici i els cacics podran continuar en pau, sols, aïllats del poble, les seves càbales i la seva activitat morbosa. Podran *pasturar-se a si mateixos*, segons la frase del poeta Ezequiel, que Sant Tomás aplicava a tots els mals governants en general". (1899).

De cop, però, Maragall observa un canvi en el panorama. Es el moviment nacional català, en aquell moment dirigit per la gran burgesia, però malgrat això tenyit d'un caràcter progressiu en oposar-se al govern central reaccionari i en obtenir el recolzament de les masses catalanes. Els articles que Maragall va escriure durant la campanya de Solidaritat Catalana i en els mesos que van seguir al seu triomf, conserven encara avui tot l'entusiasme, tot l'escalf popular d'aquells dies:

"Solidaritat! Aquesta paraula inventada Déu sap com i després tan arrossegada pels diaris i tan mal parlada pels que no sabien o no volien entendre-la ara ha pres son veritable sentit al posar-la en contacte amb el poble que'n duia el secret a l'ànima. I quan una paraula pren son veritable sentit, el popular, quan se torna viva, llavors es quan obra la potència creadora del verb, el *fiat* diví, i no hi ha potència humana que l'aturi" (*L'Alçament*, 1907).

Maragall va copsar tota la immensa importància que el moviment nacional català, i en general la lluita per l'alliberament de les nacionalitats hispàniques oprimides, havia de jugar en la lluita més general per a la democratització d'Espanya. El desemmascarament que fa del nacionalisme reaccionari espanyol és encara vàlid avui. Aquestes són les seves paraules:

"El nostre 'visca Espanya' vol dir que l'Espanya visca —entenèu?— que'ls pobles s'alcin i's moguin, que parlin, que fassin per si mateixos, i's governin i governin; i Espanya ja no és un lloc comú de patrioterisme encubridor de tota mena de debilitats y de concupiscències... I què fareu? Atiareu l'exèrcit contra nosaltres, contra Espanya? Visca Espanya! Quin exèrcit espanyol trobareu contra aquest crit? Qui alçareu al davant nostre? El poble dels treballadors? Si ells ne són la entranya viva d'aquesta Espanya nostra! Ells la mouen. Ells vindran tots un dia contra el seu destorb, que sou vosaltres" (*Visca Espanya!*, 1908). I quan els enemics diguin —com deien aquests dies, sols perquè nosaltres havíem perdut una trinxera— "*hoy es un día de gloria para España*", nosaltres hem d'esser amatents a preguntar-los: Per quina Espanya?— Ells diran pomposament: *No hay más que una*; i nosaltres desseguida: —Sí, la nostra.— I el dia que ells perdin un altra batalla, sapiguem dir també pomposament nosaltres: —Avui és un dia de gloria per Espanya" (*El Fantasma*, 1908).

Es evident que Maragall sentia profundament que el moviment nacional tenia les seves arrels en el poble. D'aquí el seu entusiasme i el seu desig d'identificació amb el poble català. Però Maragall no comprenia —i això no és una cen-

sura, perquè en el seu moment històric no ho podia comprendre— que el moviment nacional no pot assolir l'èxit si no està dirigit per la classe més progressiva de la societat, aquella els interessos de la qual coincideixen amb la marxa de la història: el proletariat. Maragall no podia comprendre això, però intuïa que el moviment nacional corria un greu perill si seguia dirigit per un partit polític representant dels interessos de la burgesia: la Lliga. Així s'expressa Maragall:

“Cada vegada que'l catalanisme ha creat un organisme polític, ha propendit a tancar l'amor dels catalans a Catalunya dintre d'un dogma en nom del qual, els més intransigentment fidels an ell, com era natural, s'han convertit en definidors, executors i àrbitres de la seva intel·ligència i pràctica, parlant i obrant en nom d'ell com representants de tot el catalanisme (...), això que pot escaure molt bé a una iglèsia i fins a un partit polític, no escau gens a un gran moviment sentimental de tot un poble. La Unió Catalanista fou una iglèsia; la Lliga Regionalista ha sigut un cassino polític” (*Les Jornades Reials*, 1904).

En el mateix article afegeix:

“Dieu cada dia que'l catalanisme no té idees polítiques en quan a forma de govern; que és indiferent a totes elles; i això a mi no'm sembla prou clar, i en sa fosquedat me sembla absurde”.

Maragall té tota la raó; la burgesia quan aixeca el moviment nacional, pretén que és indiferent a tota idea política, però en realitat aquest plantejament va dirigit a arrossegar tot el poble i crear-se així una base de masses per a la seva política de classe. Per això tot moviment nacional només pot trobar solució quan està dirigit per la classe en ascens, els interessos de la qual són també els de la majoria del poble (a la França feudal de 1789, només la burgesia era capaç de solucionar el problema nacional; en el món capitalista, només el proletariat pot solucionar-lo). Maragall no comprenia tot això, però en tenia la intuïció, i per això avui semblen tan ingènues les seves proposicions (la Lliga, per representar veritablement el moviment nacional, no hauria ni de tenir local propi, actuar a l'aire lliure, etc.). Per això no sap què aconsellar quan, a l'endemà del triomf, la Solidaritat Catalana es desfà, i la Lliga revesteix tot el seu caràcter de partit de classe:

“Què ha passat?... tothom hi acudí llavors, i perque tothom hi acudí, Catalunya trimfà... Doncs, perquè no acudeixen ara? Jo us ho diré, Cambó: perquè sou vós el que heu donat la veu. I aquest rezel que tenim de que vós pogueu arribar a ministre amb el concurs de tots els catalans, fa que'ls catalans renunciem de bona gana a tot lo bo que poguéis pervenir-nos amb tal que vos no arribeu a ministre. Som aixís nosaltres” (*An en Cambó i als altres*, 1909).

L'explicació, com es veu, és simplista: es tracta d'un defecte nacional. Però Maragall no s'enganyava totalment, era massa intel·ligent per a fer-ho, per això, al final del mateix article, crida

“Alceu-vos, en nom de Déu, els que os sentiu amb forces per a fer marxar tots els catalans darrera vostre, i digueu lo que hem de fer!”

I aquí, Maragall, sense saber-ho, estava cridant el proletariat de Catalunya. Heus aquí el que jo volia dir quan afirmava que Maragall representa una etapa històrica del pensament català que la nova generació ha superat. La con-

fusió d'idees de Maragall en aquesta qüestió concreta, no dóna resposta a les inquietuds d'avui. No pot donar-la perquè Maragall no va viure les grans experiències històriques del segle XX.

Ens queda a examinar la reacció de Maragall davant del tercer gran esdeveniment del seu temps: la *setmana tràgica* de juliol del 1909. Josep Benet i Morell deia molt encertadament en una conferència pronunciada fa uns mesos, al Casal de Montserrat, de Barcelona, que els fets de juliol del 1909 han estat superficialment estudiats fins ara. Benet denunciava també determinades explicacions tan plenes d'estultícia com aquesta de Josep Pla:

“Fou una explosió d'estupidesa rigorosament pairal”.

Es ben sabut que la vaga general que esclatà a Barcelona el dia 26, tingué com a causa immediata l'embarcament de reservistes cap al Marroc. No em proposo fer aquí una anàlisi de les profundes causes socials que determinaren aquells fets. El que ara m'interessa és la reacció de Maragall.

Maragall es trobava fora de Barcelona en aquell moment, però en tornar i veure els resultats de la revolta i la repressió que la va seguir, expressà les seves opinions en tres articles cèlebres: *Ah! Barcelona, L'Església Cremada i La Ciutat del Perdó*. Cal dir que el segon es publicà a *La Veu de Catalunya*, després que Prat de la Riba el va sotmetre a censura eclesiàstica, i el tercer que havia de sortir alguns dies abans de l'afusellament de Ferrer i Guàrdia, no va arribar a ser publicat perquè la direcció de *La Veu de Catalunya* no volgué imprimir-lo.

“Què ha sigut això? i com ha estat? i per què i què cal fer-hi?” Aquestes són les preguntes que amb tota sinceritat es planteja Maragall. I com vol saber la veritat, exposa un per un tots els pretextos amb que la burgesia vol tapar la realitat (obra d'agitadors extremistes, obra de “forasters” no catalans, etc.), i un per un fa una crítica sincera: cap de tots aquests pretextos no explica la veritat. Quina és la veritat? Maragall exposa les seves reflexions:

“el nostre mal és la impotència (...) an aquest Estat, com a un poder extrany, li demanem lo més urgent: policia, força armada, lleis, lleis ... i que nosaltres ja farem escoles, per després... Policia, repressió, escoles, lleis ... ba! remeis per fora. Que no ho veieu que lo que'ns manca és l'amor?”,

i en un altre lloc del mateix article:

“el que odia la societat i no se sent fort per a transformar-la, tira una bomba al mitj de la plaça”.

En aquest primer article, com es veu, la denúncia de la burgesia és insinuada només des de bases morals (la manca d'amor), però la interpretació de l'actitud dels revoltats és justa, perquè quan els explotats no estan armats d'una teoria veritablement revolucionària, capaç de transformar la societat, i es troben sota la influència de l'anarquisme, es desvien de la lluita política cap a l'atemptat individual: la bomba.

En el segon article, Maragall precisa els seus punts de vista i fa més explícita la seva denúncia de la hipocresia burgesa. I, sobretot, exposa tota una construcció ideològica que permet de qualificar el seu cristianisme del que, amb paraules d'avui, en diríem les idees d'un *catòlic progressista*:

“Aixís vos haurà sobtat moltes vegades una certa semblança que les sectes anti-socials* tenen amb la primitiva Iglesia cristiana: s'hi assemblen en que

* La terminologia que usa Maragall és profundament burgesa.

invoquen com ideal un estat d'humanitat més perfecte; en què, en nom d'ell, abominen dels satisfets; en que treballen sobre tot entre els pobres, els ignorants i els desesperats; i en que'ls seus apòstols i seguidors quan convé saben morir (...) La teniu vosaltres, aquesta valentia per a defensar la vostra fe? (...) Doncs, què es això? Jo us ho diré: que la seva, encare que sense llum, és una fe viva, i la vostra, amb tot i venir-ne de segles la llum del cel, és una fe morta (...) Ells practiquen la seva amb esforç i no's miren a arriscar-hi fins la vida. Doncs de què os serveix a vosaltres la llum, si os heu tornat cegos? Mes ells tenen els ulls tan oberts, qu'el rajolí de sol de justícia que's filtra per la seva tenebra abasta a il·luminar-los la vida i la mort d'una manera que ja no es pera'ls vostres ulls (...) Si avui el Christ tornés a començar en la terra, jo em penso que els qui sen'anirien darrera foren més aviat ells que no pas vosaltres!"

I més endavant, en el mateix article:

"al reedificar-la (l'església), no vullau alçar-ne les parets més fortes, ni la volta més ben closa, ni hi poseu portes millor forrades de ferro, que no està en això la seva mellor defensa ... i tornariéu a adormi-us-hi; ni tampoc demaneu la protecció de l'Estat per ella, que massa semblava ja una oficina als ulls del poble, en certs aspectes; ni vullau gaires diners dels rics pera refer-la" (*L'Església Cremada*, 1909).

Aquest és l'article que Prat de la Riba va sotmetre a la censura eclesiàstica. Les seves paraules —escrites fa més de cinquanta anys— són les que avui repeteixen, amb aires de novetat, els nostres *catòlics progressistes*. Adhuc el doble sentit que dona Maragall —al final de l'article— a la paraula que tan usen els benpensants: "els dolents". Per a Maragall, els "dolents" són els qui passen "dol", els qui sofreixen. Quina va ser la reacció de *la gent de bé* de Barcelona? El propi Maragall l'explica a Unamuno, en la seva carta del 31-XII-1909:

"Darrerament (fa dotze o quinze dies) vaig publicar un article, *L'Església Cremada* (a *La Veu*), que escandalitzà a molts perquè donava raó —segons deien— als revoltosos de juliol".

I heus aquí —per acabar— tot un paràgraf del seu article *La Ciutat del Perdó*:

"El cor no us diu res ara, mentre estan afusellant gent a Montjuic, solament perquè en ells s'ha manifestat amb més claredat aquest mal que és el de tots nosaltres? El cor no us diu d'anar a demanar perdó, de genolls si convé, i els més ofesos els primers, per aquests germans nostres en desamor que volien atemptar per odi contra aquesta mateixa ciutat que nosaltres els deixem abandonada per egoisme? Estem en pau, doncs. I ells han de pagar la pena sols perquè la seva acció cau dintre d'un codi mentre la nostra acció és tan baixa que ja no pot cabre enlloc? Aneu a demanar perdó per ells a la justícia humana, que serà demanar-ne per vosaltres mateixos a la justícia divina, davant de la qual sou potser més culpables que ells".

Aquest article que va ser escrit "per tractar d'iniciar un canvi de l'opinió pública", no va arribar a veure la llum. La direcció de *La Veu de Catalunya* no estava interessada a iniciar aquest canvi.

Maragall —evidentment— era un home de bona fe. Un home honrat i sincer. I el dir-ho —penso— és el millor homenatge que se li pugui fer.

UN TOMB DECISIU DINS LA POESIA CATALANA: LA PELL DE BRAU

I

NO FA GAIRE, parlant de la darrera obra de Blas de Otero, *En castellano*, René Lacôte escrivia a *Les Lettres Françaises* un interessant article en el qual afirmava, entre altres coses, que la poesia catalana actual era "apathique et surannée". Aquesta opinió, que era també la de tots nosaltres, era encertada —ens referim naturalment a allò que es publicava— alguns anys enrera. Ara, però, ja no podem dir el mateix, perquè afortunadament dins la nostra poesia s'ha produït un canvi, i és evident que un dels llibres que ha contribuït més decisivament a revaloritzar-la ha estat, sens dubte, *La pell de brau*.

Fa més d'un any que *La pell de brau* flotava en l'ambient literari de casa nostra gràcies a les diverses lectures privades i públiques que l'autor havia fet del seu recull. Els comentaris eren unànimement entusiastes; els problemes plantejats i la intenció social del poeta eren tema de moltes discussions; fins i tot, alguns detalls anecdòtics o secundaris, com per exemple el nom de Sepharad (Espanya) i la represa de la mitologia judaica tan cara a Espriu, eren de domini públic. Tot això prova l'existència d'una expectació poc corrent, la qual, encara que no hagués estat totalment confirmada per la lectura posterior, com de fet ho ha estat, algun mèrit efectiu tindria ja a hores d'ara: el d'haver airejat l'ambient literari —si més no el poètic— de Catalunya.

Abans de parlar de *La pell de brau*, però, convé donar una ullada a altres intents de renovació els quals, ho i essent parcials, no poden ésser oblidats. Certament cometríem una greu injustícia si no esmentéssim algunes publicacions¹ anteriors a *La pell de brau* que ofereixen, en el camp de la poesia de proble-

màtica social, un positiu interès. No han estat, naturalment, obres tan eficaces com el llibre d'Espriu, però moltes d'elles han nascut d'un ambient inconformista, en general rar a Catalunya després de la guerra. Cal esmentar, per exemple, l'aparició, en els tristos anys de la nostra postguerra (1944), de la revista *Poesia* fundada per Josep Palau-Fabre, el qual és indubtablement una de les més extraordinàries personalitats aparegudes en els darrers vint anys. El grup de poetes de *Poesia* es donaren a conèixer més tard en un recull titulat *Vuit Poetes* (1952), en el qual són aplegats noms tan divergents com Espriu, Palau-Fabre, Romeu, Perucho, Triadú, etc. Aquest llibre ofereix també alguna mostra de poesia preocupada pels problemes actuals de la nostra societat. En aquest mateix aspecte, són també interessants les cinc *Antologies poètiques universitàries*, la primera de les quals data de 1949 i la darrera de 1958. Durant aquests nou anys, s'han donat a conèixer, a través de les *Antologies*, poetes amb veritable vocació. En aquesta anàlisi, però, ens limitarem a examinar les dues últimes perquè són les més afectades per la realitat social. En la *IV Antologia* ja trobem, al costat dels poetes que, per entendre'ns, anomenem "purs" —alguns d'ells amb veritable fons poètic, però malaguanyats en gran part per un abús de solipsisme— unes altres veus que insinuen un llenguatge nou a Catalunya, al-

¹ Ens referim exclusivament a la poesia que ha estat publicada perquè és l'única que ha exercit una real influència. Això no vol dir, naturalment, que considerem sense importància l'obra d'un Brossa, per exemple, el qual ocupa ja ara un merescut lloc en la nostra literatura, malgrat que no hagi publicat encara res; ni tampoc que oblidem un poeta de la categoria d'Agustí Bartra, la condició d'exiliat del qual l'ha fet conèixer amb retard a Catalunya, on malauradament no és encara prou popular.

menys de la guerra civil ençà. Aquella *Antologia*, que apareix en un any clau per a la vida universitària, havia estat elaborada abans dels esdeveniments de 1956 i 1957 que van canviar radicalment la fesomia de la Universitat catalana. Per això és encara més interessant, en aquest sentit, la *V Antologia* (1958) en la qual abunda la gent jove, adolescents alguns d'ells. És fàcil de comprendre que aquesta manca de maduresa repercutís en el valor poètic intrínsec del recull i que, per aquest motiu, no fos, potser, una mostra tan reeixida com esperàvem a la llum de l'*Antologia* anterior.

Ara bé: les *Antologies universitàries* no podien fer, en realitat, altra cosa, perquè la joventut del nostre país es trobava desorientada. Si examinem, per exemple, el panorama literari de l'any 1958, en què es publicà la darrera *Antologia*, observarem que ben poca cosa —per no dir res— del que aleshores fou publicat tenia un autèntic valor per a ella. D'altra banda, per a un extens sector de la nostra joventut, el simple fet d'escriure en català —malgrat la rebel·lia que això implica en les circumstàncies presents— no era suficient. Deixant per a una altra ocasió l'examen de les causes profundes d'aquest empobriment literari, el fet és que la joventut catalana es sentia gairebé òrfena: necessitava una empenta, un encoratjament de part d'algun autor consagrat. I, per a acomplir aquesta missió d'encoratjament, l'escriptor més indicat era indubtablement Salvador Espriu, autor d'una obra que féu època per als universitaris catalans: *La primera història d'Esther*.

L'encert principal de *La pell de brau* ha estat, doncs, d'aparèixer en el moment més apropiat. La necessitat que sortís un llibre combatiu era extensament sentida. Ara bé, quin fet nou aporta *La pell de brau* a les nostres lletres?

Si la poesia de les joves generacions no era tan "apàtica i envellida" com pot semblar a primera vista, cal reconèixer que a Catalunya, de la guerra ençà, cap poeta no havia pres consciència, fins a Espriu, dels problemes del nostre país com a conjunt. Per això, *La pell de brau* és innovadora en dos sentits: primerament, perquè són plantejats per primera vegada en vint anys els grans problemes de la nostra societat; en segon lloc, perquè el poeta contempla com una totalitat la realitat espanyola.

Quant a la primera qüestió, no negaré pas que alguns poetes abans que Espriu ja s'havien ocupat de certs problemes plantejats a *La pell de brau*. En aquest mateix treball, hem esmentat alguns poetes de la nostra postguerra que han tractat certs aspectes dels problemes polítics i socials del país. Els poetes més il·lustres —per exemple, Josep Carner i Carles Riba— també han escrit "poesia de circumstància" arran de la guerra civil. Però, en general, la guerra civil i la seva seqüela de problemes, bé que és present en la majoria de poetes exiliats², no ho és tant en els poetes de l'interior que s'han limitat a parlar d'alguns aspectes del fenomen. En canvi, *La pell de brau* ha sabut situar en el seu lloc el fet de la guerra civil i la sèrie de problemes que aquesta posà de relleu en forma cruenta. Aquesta és la primera gran novetat de *La pell de brau*.

La segona, com he dit més amunt, és que Espriu contempla com una totalitat el conjunt d'Espanya. Aquesta actitud, no gens nova a casa nostra, ho és avui a causa del desprestigi en què ha caigut la noció de pàtria espanyola, trist resultat de l'ultranacionalisme feixista. Malgrat tot, Espriu, en *La pell de brau*, ha reprès la línia, encapçalada històricament per Maragall, que concep Espanya com a conjunt de pobles, amb llurs cultures i llengües pròpies.

II

PASSEM, ara, a examinar *La pell de brau* en el seu aspecte pròpiament poètic. De bell antuvi ens adonem que l'obra s'emmarca perfectament en la línia literària d'Espriu. Apareixen, en efecte, els tres elements constitutius de la major part de les seves obres: l'element líric (o èpico-líric, en algun moment), el satíric i el moralitzador.

Un dels trets més peculiars de la poesia espriuana és precisament la gran facilitat que té el poeta de passar d'un gènere a l'altre sense forçar els temes. En *La pell de brau* —com en altres obres anteriors— el pas del lirisme a la sàtira és sovint sobtat, però mai forçat, perquè aquests gèneres tan oposats formen en la poesia d'Espriu una harmoniosa

² Pensem que Carner és encara a l'exili i que Riba escriví les seves *Elegies de Bierville* quan era exiliat. Pensem també en l'exili de Bartra i en el del mateix Palau-Fabre, instal·lat finalment a París.

simbiosi que els fa, molt sovint, inextricables. Això no vol dir, naturalment, que no puguem distingir clarament cada un dels elements esmentats: com veurem ara mateix la nostra anàlisi es basa precisament en aquesta divisió. Vull dir, només, que l'equilibri entre els diversos elements és tal que fóra desvirtuar l'obra del poeta si volguéssim considerar, aïllat dels altres, aquest o aquell aspecte de la poesia d'Espriu, essencialment complexa. Cal tenir present, d'altra banda, que *La pell de brau* és, més que un recull de poemes d'unitat temàtica, un veritable poema únic.

Formalment, *La pell de brau* és un poema dividit en cinquanta-quatre composicions, la major part de les quals són lliures. Trobem també algun exemple de cançó, generalment amb rima assonant, i algunes estrofes monorimes (també assonants), v. gr., comp. XVI. En rima consonant només he trobat dues composicions: la XVIII i la XLIII, aquella encara començant i acabant amb sengles estrofes lliures. Quant a la mètrica aquest poema és també molt variat: la comp. XLIV (versos tetrasíl·labs aguts, quasi-monorims) i la comp. XIII (versos alexandrins aguts, lliures), poden donar-nos una mostra de llur varietat mètrica.

Com ja hem dit més amunt, les composicions de *La pell de brau* són de diversa naturalesa, amb predomini de les més pròpiament poètiques: ens referim a les que hem classificat sota l'epígraf de composicions èpico-líriques. Menys importants numèricament són les satíriques i morals.

El llibre comença parlant del cruel drama de la nostra història contemporània —la guerra civil— i el fixa concretament en les composicions I a VI.

*“El sol no pot assecar,
pell de brau,
la sang que tots hem vessat...”* (comp. II),

llegim tot just hem obert el llibre. Perquè si Espriu considera que tota guerra és no solament inhumana sinó absurda, sap que és un crim més gran encara

*“la infinita tristesa del pecat
de la guerra sense victòria entre germans”*
(comp. VI).

Les composicions següents parlen de la terra que

*“els nostres avis varen mirar
fa molts anys...”* (comp. VII).

Com que és la terra en què vivim, per a nosaltres és la millor. I si algú ens recorda que

*“no és certament aquesta
la millor terra que trobareu...”* (ibídem)

caldrà respondre com el poeta:

“En el nostre somni, sí” (Ibídem).

La dissort, però, corseca la pàtria del poeta: és a causa de la llarga nit que va sorgir històricament de la guerra fratricida. Es cert que el fred ja dura massa: per això, el poeta —anticipant-nos el missatge que més endavant ampliarà— parlarà “d'un vell braser d'aram de tres peus” (Comp. XIV), amb el qual voldria que algú escalfés

*“a poc a poc, però sense repòs, algun dia,
aquest advers hivern de Sepharad”* (Ibídem).

Aquests tres peus coincideixen amb els tres peixos simbòlics anomenats: justícia, honestat i treball (Ibídem).

La nit és llarga, però els somnis l'escurcen, car algun dia

*“esdevindran els somnis
a poc a poc reals”* (Comp. XXI).

En una tal situació d'espera, caldrà encendre naturalment uns “focs de guaita” (comp. XXVII), a la llum dels quals mesura, mentrestant, el poeta, una de les característiques fonamentals de Sepharad: les diferències nacionals entre els seus pobles.

*“Diverses són les parles i diversos els homes
i convindran molts noms a un sol amor”*
(Comp. XXX).

Al costat de la imatge del foc, apareix també la del vent: és el vent alliberador, el que anuncia nous dies per a Sepharad. Es un vent de mar que vol somoure la quietud de la terra,

“molt endins del somni d'aquest temps parat”
(Comp. XXXII).

En unes circumstàncies tan adverses, la por era una conseqüència necessària. Ara bé, aquesta mateixa por, que en el seu començament era purament física, esdevé amb el temps existencial. Tot el nostre esforç, doncs, ha de tendir a superar aquesta por. Altrament,

*“on sinó en el buit i en el no-res
fonamentarem la nostra vida?”*

(Comp. XXXVIII).

La resposta que dona el poeta no és en realitat cap solució, però pot ésser la base o, si voleu, la predisposició a resoldre *valentament* el problema. Afegeix, en efecte:

*“Provarem d'alçar en la sorra
el palau perillós dels nostres somnis*

*.....
car sols així som lliures de combatre
per l'última victòria damunt l'esglai”*

(Ibídem).

Aleshores, l'esperança tindrà una base ferma, d'infinites possibilitats.

*“No una segura flor, però sí l'esperança
de la segura flor hem collit i portàvem
al llarg d'aquesta pols de la peregrinació”.*

(Comp. LI).

Cal copsar en tota la seva profunditat aquesta imatge de la flor com a símbol de l'esperança perquè és en realitat la màxima professió de fe en la humanitat que hom pugui fer. No és, doncs, casual que la darrera composició del llibre comenci precisament amb aquesta estrofa:

*“Nosaltres volem
només,
amb esperança humil,
la plenitud eterna
de la rosa...”* (Comp. LIV).

Bella manera de cloure un poema, aquesta de cantar l'esperança. Perquè vol dir que sota les paraules hi ha un esperit, una realitat que potser el mateix poeta no veu però sí present.

Fins aquí l'anàlisi del grup de composicions èpico-líriques de *La pell de brau*. Quant a la seva part satírica —notòriament menys ex-

tensa que en altres obres del poeta— podem destacar així mateix algunes composicions realment excepcionals. Entre aquestes posaria en primer lloc, per la seva punyent intenció antiindividualista, la sàtira “del clos engany pronominal” (Comp. XI) en què afirma:

*“Nosaltres som algun cop tú,
quasi mai ell i sempre jo...”* (Ibídem).

La propaganda periodística amb les seves “grasses paraules” (comp. XII); l’“esglaiós sacrifici” de l'àguila imperial o ocell del sol (comp. XV, XVI i XVII); la xerrameca impotent de certs “lletraferits a Sepharad” (comp. XVIII); la mentida dels qui seuen “encarcarats a rígids seients episcopals” (comp. XXXIV); la burla del qui està “envoltat de fum” (comp. XL), el tirà, “vell ric, solitari, sense successor” (comp. XLI); etc., aquests i altres aspectes típics de l'actual moment polític espanyol són fuetejats valentament per Espriu. D'aquesta manera, hom comprèn més bé que la sàtira sigui, en el nostre poeta, un complement necessari de la lírica. D'altra banda, en aquest cas particular, la sàtira aconsegueix també una missió especial: la d'aclarir el context que hagi quedat obscur.

Ja que hem encetat el tema de la claredat, convé advertir que *La pell de brau* no és una obra que segueixi una línia sempre clara. És veritat que tota poesia, pel sol fet d'ésser-ho, és ja confusa en tant que creació de màxima síntesi; però és necessari que existeixi una base prou ferma en què aquesta síntesi pugui recolzar. Ara bé, aquesta exigència no és tinguda massa en compte per Espriu, almenys en alguns moments. Així, entre les sàtires, en trobem una —la comp. XLI més amunt citada— en què el poeta s'expressa d'aquesta manera:

*“Només uns dits joves, si encara són nets,
guariran les plagues de l'estesa pell.”*

Com ha fet ressaltar molt bé Joan Fuster, en aquests versos Espriu es refereix únicament a un suport espiritual molt fràgil. En efecte, puix que el pensament d'Espriu no recolza “sobre una realitat social objectiva —grup ètnic, voluntat classista— (...) ha d'afrontar la tragèdia de Sepharad amb la

precària, patètica, solitària fermesa d'unes meres il·lusions morals.”³

Cauríem, però, a l'altre extrem, si trèiem la conclusió, d'aquesta “mise au point”, que el pensament fonamental d'Espriu és d'una total ingenuïtat, doncs, inoperant. Més avall tindrem ocasió de comprovar fins a quin punt arriba, per exemple, el realisme del poeta en certes composicions. Amb això vull dir, senzillament, que el pensament d'Espriu té aspectes confusos, els quals, bé que podrien ésser greus en altres poetes, en ell passen en un segon terme per raó de l'extraordinària qualitat poètica de la seva obra.

El tercer grup de composicions de què està formada *La pell de brau* són les morals, dirigides sobretot al bon govern de la futura Sepharad. En certa contradicció amb els versos que no fa gaire hem comentat, Espriu aconsella al jovent que vigili

“...despert
on jeu amagada
l'olla del diner.
Si vols el poder
fes que sigui teva
i mana després” (Comp. XLII).

Arribat en aquest punt, doncs, el poeta, amb un sentit que no pot ésser més pràctic, assenyalava una solució, que si és seguida per “les joves mans —fredes, fortes, netes”—, evidentment s'embrutaran. En definitiva, Espriu en aquests versos *purifica* la política en tant que únic mitjà de superació

“dels dies de l'odi
i del desgovern” (Ibídem).

Una de les constants de l'obra és la relació senyor-servidor que la tirania ha invertit totalment. En diverses composicions (X, XL, XLV, XLVI), és tractat d'una manera més o menys directa, el tema d'aquesta usurpació del poder, però quan el poeta planteja decisivament aquest problema és en aconsellar al futur “guiador”:

“No esperis mai
deixar record,
car ets tan sols
el més humil
dels servidors” (Comp. XXIV).

Altres aspectes necessaris per a una real convivència política són tractats amb lucidesa pel poeta:

“Fes que siguin segurs els ponts del diàleg
.....
Que Sepharad visqui eternament
en l'ordre i en la pau, en el treball,
en la difícil i merescuda
llibertat” (Comp. XLVI).

Però la millor prova que, dins la confusió, hom troba també en *La pell de brau* llernes segures, són, en la meva opinió, uns versos que suposen un rebuig resolut de la passivitat col·laboracionista. Diu, en efecte, el poeta:

“I tú home dels dies d'ara
de Sepharad
no visquis més la mort
d'un repòs covard,
arrisca't a salvar-te
del teu mal” (Comp. XLVII).

Moltes més coses podríem dir encara sobre *La pell de brau* en el seu aspecte poètic, però potser aleshores fugiríem de l'abast que ens hem proposat en aquest estudi i ens limitariem a glossar. He intentat de distingir els tres grups en què poden ésser classificades, temàticament, les cinquanta-quatre composicions del poema i n'he destacat els trets fonamentals; resta per analitzar, a manera de conclusió, la influència que a hores d'ara hagi pogut exercir *La pell de brau*, directament o indirectament.

III

COM hem comprovat, l'expectació que havia causat *La pell de brau* era plenament justificada. En aquest sentit, i tenint present les especials circumstàncies en què el llibre d'Espriu s'ha fet popular, podem parlar d'una “immediata influència” de *La pell de brau* en la poesia catalana. Hom podrà demostrar que la seva influència en tal o tal altre autor és més que dubtosa i realment potser serà així. Vull dir, simplement, que, sentida com era la necessitat que sortís una obra per l'estil de *La pell de brau*, és lògic que només amb l'ambient creat per les seves lectures, ja apareguessin altres obres més o menys influenciades per aquella.

³ Vegeu *Destino*, núm. 1190, 28-V-1960.

Entre els exemples que podem adduir per a confirmar l'anterior opinió, esmentarem dos fets indiscutiblement relacionats amb aquesta renovació literària que ha inaugurat *La pell de brau*. Un d'ells és l'atorgament del premi Ausiàs March de poesia catalana al llibre *Vacances pagades* de Joan Oliver ("Pere Quart")⁴, concurs en el qual triomfà també, en la seva branca de poesia castellana, un altre excel·lent poeta barceloní: José Agustín Goytisolo. Joan Oliver havia publicat l'any 1956 *Terra de naufragis*, un sol poema del qual —"Noè"— és suficient per a mostrar la preocupació social del poeta i esperar, per tant, grans coses del seu nou llibre.

L'altre exemple és potser més simptomàtic i ens el proporciona el darrer número de *Riutort*⁵ dedicat a la jove poesia catalana. La

maduresa intel·lectual i literària de bona part dels poetes inclosos en el recull és tal que, d'un moment a l'altre, poden deixar d'ésser "promeses" i esdevenir valors reals de la nostra poesia.

D'altra banda, és un fet innegable que la poesia de temàtica social ha pres una gran volada no solament entre el jovent de la Catalunya estricta, sinó també entre el de Mallorca, on darrerament han aparegut notables poetes molt preocupats pels problemes del moment.

Tots aquest fets demostren que *La pell de brau*, ja des d'ara, no és afortunadament una obra isolada en el panorama literari català, cosa que, en comptes de treure-li importància com a primera vista podria semblar, la destaca encara més per tal com suposa incloure-la dins una literatura si no normal, almenys tendent a ésser-ho. Això sense oblidar que les altíssimes qualitats poètiques de *La pell de brau* han situat la poesia catalana, dins aquest gènere com abans en altres, en els primers rengles de la literatura mundial.

⁴ El fet que es aquest treball hàgim destacat sobretot l'obra d'Espriu, no vol dir que oblidem els autors que, com Joan Oliver, han sabut mantenir una postura digna enfront de les circumstàncies adverses i als quals caldrà dedicar algun dia l'estudi que mereixen.

⁵ Núm. maig 1960. Editada pel Grup Riutort de Sabadell, aquesta revista, luxosament impresa, és de caràcter monogràfic. Es també coneguda en els ambients artístics de l'estranger.

*Senyors prelats, no val anell,
ne gran cavall, ne bell mantell,
ne gran flota de mant donzell,
si en sos faits no ha cabdell
discreció,
e que sia ardots e pro
quan és raisó.*

RAMÓN LLULL (1235-1315?) De *Lo concili*

ne: ni
flota: multitud
faits: fets
cabdell discreció: cabdal, gran, discreció o seny
ardits: nominatiu provençalitzant per *ardit*
raisó: provençalisme: *raó*

HI HA UNA NOVA
NOVEL·LA CATALANA

1

EN PARLAR de “nova novel·la” catalana no ens volem referir solament a l’existència d’obres de renovació formal —a l’estil del que s’entén per “nouveau roman” a França—, sinó que voldríem ampliar aquest concepte, massa vinculat a l’avantguardisme, definint-lo com a *l'intent d'incorporació a la novel·la catalana, no de les tècniques narratives més espectaculars i superficials, sinó del contingut històric i social del nostre temps, amb les modalitats formals que el tractament d'aquests temes exigeixi*. En aquest sentit, doncs, més que al “nouveau roman” francès, podríem referir-nos a la jove novel·lística de llengua castellana que —tret de l’important problema de l’ús de l’idioma— comparteix amb nosaltres una mateixa estúpida opressió, però que ha aconseguit, en algunes obres, un notable encert renovador de la novel·la anterior.

“¿Per què establir comparances?” —ens diran els irreductibles optimistes de les lletres catalanes—. “¿Es que no hi pot haver —és que no hi ha— una literatura, una «nova novel·la» catalana, independent del que facin els altres?” “¿Es que no hi pot haver una «nova novel·la» catalana, catalaníssima, és a dir, una novel·la que reflecteixi únicament i en totes les seves dimensions la vida catalana, els problemes específicament catalans, l’estat de la literatura catalana— i tot això amb les seves complexitats, destriant les innumbrables contradiccions en les quals es desenvolupen la vida i la cultura a Catalunya?”

“Naturalment que sí” —respondrem. No solament hi pot haver una “nova novel·la” catalana que reuneixi aquestes condicions, sinó que ja hauria d’existir. El que passa, malauradament, és que encara no existeix d’una manera plena o almenys suficient per a poder parlar de “nova novel·la” catalana sense haver de fer referència a les altres novel·lístiques joves d’avui.

2

Dos llibertats prèvies, per a la plena existència d’una literatura i, per tant, d’una “nova novel·la” catalana, manquen avui. Llibertat de llengua i llibertat d’expressió.

Les joves generacions d’escriptors catalans, han crescut, s’han educat i quotidianament empren, per multitud d’afers diaris, una llengua que no és la seva familiar, ni la seva literària. El bilingüisme avui, a Catalunya, és un fet inevitable per a tots els catalans. I aquest bilingüisme condueix a una violentació de l’esperit de les dues llengües.

Per altra banda, en el cas específic dels escriptors, l’existència d’una censura implacable, tant religiosa i diguem-ne moral, com política, impedeix l’expressió lliure de la veritat i no solament de la dels fets socials, sinó també de la dels sentiments i les idees.

Aquesta doble hipoteca que gravita sobre la llibertat dels homes i, per tant, dels escriptors de la nostra terra, és una *handicap* considerable per a la literatura d’expressió catalana, del qual no es pot mai prescindir en parlar de les obres publicades pels nostres escriptors durant els anys —malauradament nombrosos ja— de la dictadura que ens governa.

Així i tot, els escriptors —en un prodigi de paciència i càlcul— poden arribar a escriure i a publicar, donant a llurs obres el sentit que volen que tinguin, encara que moltes coses es diguin amb mitges paraules o a través de símbols. Afortuna-

dament el públic lector coneix perfectament la situació de l'escriptor i aleshores, com a bon entenedor, en té prou amb poques paraules o amb insinuacions i copsa, generalment, amb facilitat els símbols. Hi ha doncs com un acord tàcit que fa possible, pesi a l'estúpida acció de la censura, un cert enteniment de les obres, és a dir, una possibilitat de comunicació entre autor i lector, davant la mirada ignorant o impotent, tèrbola sempre, dels censors.

L'existència, doncs, d'una "nova novel·la" de renovació formal per a una temàtica que versis sobre els problemes de l'home i de la societat a Catalunya, integrats en els problemes i el sentit del nostre temps, no es pot presentar com a exclusivament determinada pel fet de la presència d'una censura que, si bé és cert que és implacable, també ho és que —a menys que prohibeixi tota publicació de llibres en català, com ho ha fet amb els diaris i revistes en determinats dominis— és impotent per a una labor destructora més considerable encara que la que fa.

No podem, doncs, si volem ser objectius i sincers, si volem que les nostres paraules tinguin una autèntica eficàcia crítica, descarregar totes les culpes sobre la censura. Per una banda, l'existència d'una jove novel·lística rebel d'expressió castellana, de crítica social i amb sentit de la dinàmica històrica, i per l'altra de llibres de poesia en català, com *La pell de brau*, de Salvador Espriu, que participa de les mateixes característiques, són un exemple vivent de les possibilitats —per molt limitades que siguin— de publicació d'una literatura compromesa amb la societat, oberta sobre un món diferent de l'actual, en què les paraules justícia, llibertat i pau arribin a assolir llur autèntic sentit.

El fet, doncs, de l'existència o no d'una "nova novel·la" o almenys, de l'intent d'una "nova novel·la" catalana no depèn únicament de l'oposició d'una censura implacable i estúpida. *Depèn també —i essencialment— de la voluntat dels joves novel·listes catalans.*

3

Tres noms s'imposen en parlar de jove novel·la catalana: Manuel de Pedrolo, Josep Ma. Espinàs i Blai Bonet. Pedrolo i Espinàs són autors prolífics i han intentat diversos gèneres literaris: novel·la, contes i teatre, tots dos, i poesia Pedrolo, i llibres de viatges, Espinàs. Aquest últim és, també, en castellà, un periodista hàbil. Blai Bonet, més jove, ha publicat dos llibres de poesia i dues novel·les. Avui ens interessa parlar de l'art narratiu de tots tres. Deixarem, doncs, poesia, teatre i llibres de viatges, per dedicar-nos essencialment a les novel·les d'aquests autors.

Manuel de Pedrolo és el més gran dels tres. Ha publicat sis o set llibres, entre novel·les i contes, ha obtingut nombrosos premis i, a primera vista, se'ns apareix com el més innovador formalment, com el més inquiet i preocupat pels problemes tècnics de la narrativa contemporània, amb una imaginació molt notable i variada.

Josep Ma Espinàs, autor de cinc o sis volums de narració, és molt més *normalista*, des del punt de vista formal, és menys imaginatiu i més realista que Pedrolo.

Per fi, les dues novel·les de Blai Bonet ens aboquen a un món molt més subjectiu que el dels altres, morbós, ple de símbols sexuals i de vivències adolescents i familiars. Aquestes novel·les adoleixen de manca d'estructura interna i si s'aquanten és més pel nervi de l'acció de cada capítol, que no pas per una unitat estructural que mai no aconsegueixen.

¿Fins a quin punt les obres d'aquests escriptors responen al que hem denominat "nova novel·la"?

Hi ha, en tots tres, un afany renovador formal, més evident en Pedrolo i Blai Bonet, que no pas en Espinàs. Aquest afany renovador respecte d'una novel·lística com la catalana que no tenia —en el moment de l'aparició d'aquests tres escriptors— ni una qualitat excepcional, ni una densitat suficient, es manifesta al primer cop d'ull, car les diferències són fàcilment observables si comparem llurs obres amb

les de novel·listes anteriors com Carles Soldevila o Francesc Trabal, com Miquel Llor o Sebastià Juan Arbó, Com Xavier Benguerel o Joan Sales, per exemple.

Ara bé, aquest afany renovador no es manifesta sempre d'una manera espontània i original. Pel que fa a Pedrolo i a Bonet, els models salten a la vista. Llur capacitat mimètica fa dubtar de llur poder creador original i si no fos perquè tots dos han demostrat ser escriptors vocacionals, caldria vacil·lar davant d'alguns llibres en els quals el record dels models espatlla la lectura.

Pel que fa a Espinàs, vinculat a una certa narrativa impressionista francesa, pel mateix fet que no busca l'efecte esteticista, les seves obres ens apareixen com més normals, dintre d'una modernitat moderada.

Si estudiem, ara, la temàtica dels nostres autors, veurem que, exceptuant algunes obres d'Espinàs, els altres dos no s'acosten a la idea que creiem que hauria de ser la de la "nova novel·la" en el nostre país.

En efecte, bona part dels llibres de narracions publicats per Pedrolo tendeixen a un irrealisme, no sempre gratuït, però sí moltes vegades desconcertant pel fet que cerca l'efecte de sorpresa pel mateix efecte, deixant al lector amb la impressió d'una lectura, sinó inútil, almenys innecessària. El millor Pedrolo és el de les narracions realistes, car una capacitat d'observació i una innegable habilitat narrativa confereixen a les seves obres una densitat quotidiana molt notable. Així i tot, en les planes realistes de Pedrolo hi manca una visió de la totalitat del real: es diria que l'autor no acaba de comprendre la natura de la societat, ni especialment la de les relacions de l'individu amb aquesta. Amb tot i això, les millors planes de Pedrolo són aquelles on descriu l'ambient mesquí i conformista de la petita burgesia.

El món de Blai Bonet és el caòtic, subjectiu i destructor món d'una adolescència que es busca i no es troba, que es sent apartada de la societat i s'evadeix en el sexe o en Déu. I no solament en *El mar*, novel·la de la malaltia i l'erotisme, sinó també en *Haceldama* on es pretén donar una certa dimensió social i política per acabar en un cas patològic individual.

Per això preferim el món de Josep Maria Espinàs. Si més no, Espinàs ens dóna un clixé de determinats estrats socials, tal com ell els veu, sense una dimensió històrica, política, tal volta, però amb un afany d'objectivitat, d'atenir-se només al que veu al seu entorn, sense interpretar-ho —excepte en *Tots som iguals* on hi ha un esbós d'interpretació cristiana i conformista de la lluita de classes—, fent, en definitiva, el que és una genuïna i típica aportació a la novel·lística catalana: la de la descripció de la seva societat, la de la tipificació d'alguns dels seus aspectes i problemes, en especial els del món ciutadà barceloní i els de la petita burgesia.

4

Com haurà vist el lector, tot el que hem vingut dient no és més que l'esbós d'unes notes per a un estudi més profund de l'actual novel·lística catalana. Responent a la pregunta inicial, diríem que encara no existeix una "nova novel·la catalana". Per existir, caldrien unes obres, escrites amb una certa consciència històrica que, amb una dimensió col·lectiva de la societat reflectissin l'esperit, els homes, i els problemes del nostre temps, tipificant-los i exposant-los sota la llum de la dinàmica de la història.

La literatura catalana —en el seu conjunt— encara està lluny d'aconseguir la dimensió universal que tots voldríem que tingués. Comencem a saber, però, que no arribarà a tenir-la mentre els nostres escriptors no tinguin la voluntat ferma que sigui així, intentant una millor comprensió dels problemes que al poble català, com a tots els pobles del món, es presenten avui i que són essencialment, com dèiem abans, els que afecten la justícia, la llibertat i la pau. En la mesura en que els escriptors catalans sàpiguen reflectir en llurs obres aquesta problemàtica de l'home d'avui, la nostra literatura esdevindrà —més enllà de la llengua— universal.

TEATRE A BARCELONA

“EL TEATRE s’ha de convertir en instrument del nostre frisar envers una nova comunitat social. S’ha de posar conscientment al servei de les idees socials i polítiques que desitgen una transformació de la situació pública actual. Nosaltres necessitem un teatre que doni expressió artística prou clara i enèrgica als desigs que ens encoratgen.”

Aquestes paraules d’Erwin Piscator expressen exactament el tipus de teatre que volem, que necessitem, l’únic teatre que volem fer, servir, ajudar. L’únic teatre que cal al nostre poble, l’únic que pot acomplir la veritable missió d’aquest art; donar testimoni, reflectir, impulsar i esperonar la nostra cruel realitat fins a la presa de consciència, a l’autèntic sentit de lluita i revolució.

Aquest desig en el nostre moment, en la data d’avui, aquí, en el nostre país, en la nostra ciutat, en els nostres teatres, és tan sols un somni, una utopia que tota la dictadura de la reacció ens nega per complet.

Piscator ho expressa clarament en el mateix capítol del seu llibre *Teatre Polític*.

“Establir un teatre proletari dintre de l’actual forma social burgesa esdevé pràcticament impossible. El teatre proletari pressuposa que el proletariat disposa de mitjans materials per a mantenir aquest teatre; pressuposa, per tant, que el proletariat s’ha erigit políticament i econòmicament en poder dominant.”

Cap poble actualment més allunyat d’aquestes circumstàncies que el nostre. Així, doncs, un cop vista amb claredat la fita en la qual convergeixen totes les nostres esperances teatrals, no ens resta més que desar-les en el caliu més soterrat junt amb totes les altres que ens mouen i donen vida malgrat tot el no-res i el dolor que ens volta.

Però si aquest teatre nostre se’ns nega, què se’ns dona en el seu lloc? Quin teatre s’ha fet darrerament a Barcelona, en català?

La impressió immediata és que cap, que no hem vist res en absolut. La impressió que el teatre ha perdut del tot el seu interès.

Vençuda aquesta primera sensació i després de recordar lleument *El senyor Perramon*, adaptació de *l’Avar* de Molière feta per Segarra i interpretada per Joan Capri, descartem completament el neulit, escàs, inexistent teatre comercial. I així ens trobem amb els intents i realitzacions dels dos grups que amb dignitat treballen el teatre en català: “L’Escola d’Art Dramàtic Adrià Gual” i “L’Agrupació Dramàtica del cercle de Sant Lluc”.

Què ens han donat darrerament?

Recordem ara quatre representacions: *Les cadires*, *La cantant calba* i *El jardí dels cirerers* donades per L’Agrupació, i *El desert dels dies* i *La Jugada* per l’Escola.

Les cadires i *La cantant calba*, de Ionesco. Aquestes dues obres estrenades al Romea lligaren per un moment l’actualitat teatral nostra amb la de París i la de Londres. La joventut intel·lectual francesa, anglesa, europea, s’ha fet seu Ionesco (juntament amb Becket i Adamov). Ha vist en aquest autor la plasmació teatral del seu nihilisme. No ja la protesta que reflectia un Osborne, sinó el no-res, la broma del no-res.

Hom va dir en el col·loqui que va seguir la representació de la *cantant* al teatre de la Congregació dels Jesuïtes, que hom la veia com una “comèdia de costums”, i és molt això. Caricatura de conversa, dels tòpics. Personatges que esdevenen “tics” tan sols. Els homes no s’entenen, no es poden entendre. Parlen i diuen bestieses i no són escoltats o reben les respostes que esperaven abans d’ahir o les que corresponen a converses de l’endemà. Estan tots sols i una mica idiotitzats. La lògica esdevé absurda, i l’absurd lògic. I els nois joves rient molt l’adopten.

Però no són ells tan sols. Ionesco ha esdevingut un autor de moda, d’èxit. A París fa quatre anys que s’està representant constantment. A Londres Sir Laurence Oliver el representa, i entre nosaltres els jesuïtes l’acu-

llen. Què vol dir això? Es tracta en realitat d'un nou *Casament de Figaro* rigut i celebrat per les goles que ja estaven madures per al tall? Cal filar més prim. Cal precisar quina és l'actitud de Ionesco (deixem a part el Ionesco del *Rhinoceros*). No fa pas surrealisme, fortuïtat ni onirisme. Té un propòsit enderroador, constataador, nihilista que l'emparenta amb el Dadà anarquista, el Dadà que esbomba l'art, i ho escandalitza tot. Però el Dadà va tenir una raó en finir la guerra del 14: es tractava de fer net amb tot un món vell i suat que acabava, que estava morint; de fer foc nou, de començar a zero, com a zero cultural i artístic començaria el proletari en el moment de poder arribar al seu lloc en la nova societat per ell conquerida. Però avui, a 43 anys vista, ens puja encara a l'escenari cambreres que són homes amb llargues barbes i bombers que reciten llargues tirades d'escriptura automàtica. Avui, però, els burgesos en lloc d'indignar-se i agredir a cops de bastó o paraigües, riuen sota el nas els acudits o s'indignen tova-ment. Però per dessota d'això s'amaga una veritat més trista, i és que si avui encara amb la mateixa intenció s'utilitzen les mateixes armes amb molt menys verí, vol dir que quasi res no ha canviat fonamentalment en l'art burgès ni en la nostra societat i que la revolució artística, social, ideològica segueix esperant, com llavors esperava.

El jardí dels cirerers. També amb aquesta representació vam estar dintre del corrent no tant sols de l'Europa propera, sinó la de tots els països, car és arreu que s'ha tornat a actualitzar i valorar Txèkhov. A la Unió Soviètica s'està representant totalment la seva obra.

S'ha trobat en aquest autor, el darrer dels russos, ja que Gorki s'ha de considerar soviètic, el gust pel tò menor, la suggerència, les mitges paraules que mai no diuen l'essencial profunditat dels personatges, el pudor. Potser després del transcendentalista teatre existencial, després de l'exhibicionisme del teatre americà, s'ha comprès l'encant d'aquest teatre d'ambient, d'aquests personatges que entreveiem amb pinzellades impressionistes, amb mínims senyals o gestos.

Aquesta és la forma, però. I el fons?

Txèkhov ens mostra una societat burgesa víctima del tedi, de la melangia, del fracàs,

de la desil·lusió, del desencant. La classe mitja que escassament, amb el pols ralentit fins a la lassitud, sense tasca, sense "métier", veia passar el temps i sense futur, sense raó de ser ni de continuïtat veien les seves vides. La societat melangiosa que tristament veuria arribar l'Octubre del 17 sense quasi adonar-se'n i hi desapareixeria.

En el *Jardí* els personatges tornen fugint de la ciutat, del llarg viatge per l'estranger que els havia desfet, que els havia allunyat d'ells mateixos, que els havia descompost per dintre, a la casa pairal, a la vila de llur naixença i de llur joventut. I tractaven en tota una llarga estació de retrobar-se, de tornar a esdevenir aquells germans il·lusionats, aquella vida encara no embrutada, retrobar l'amor net i la terra acollidora. Però ja res no torna a ser com llavors o potser mai no ha estat diferent de com ara ho veuen: les parets tacades d'humitat, el corc arreu i per dintre del tronc dels cirerers florits del jardí una saba morta. Amb tot el desengany, amb tota la tristor i pena se'n tornen tancant la casa mentre les destrals tallen les soques darreres.

Valor literari, valor artístic, goig estètic i tendre per aquests tristos i estimats personatges. I darrera de tot això el retrat d'una societat que fineix per manca de tota raó de ser històrica, per anacrònica perduració.

El desert dels dies, de Maria Aurèlia Cammany. La segona obra estrenada de l'autora, la primera que representa l'Escola. Obra de postguerra, obra de retorn. De quina guerra? A quin país?. Aquestes dades imprescindibles ens són escamotejades, no sabem si per la censura o per voluntat de l'autora.

El protagonista, Eloi, torna; ha passat temps, ja fa temps que la guerra ha acabat. Han mort molts, ell no, o potser sí, perquè ve sense passat i no té futur. La societat en la qual cau vol oblidar. Ell els ve parlant de tota una realitat que ningú no vol saber, els joves per no defallir en sentir-la, els grans per poder, saltant-la, lligar amb l'abans. L'Eloi és lliure com mai, pot començar, on vulgui pot triar. Tria un recó. Tasta una vida diferent, nova. Coneix tot el millor que pot restar després d'una derrota, d'una guerra; les autèntiques forces que poden tornar a salvar un país per vençut que sia; coneix l'amor lliure, valent, els intents polítics de l'oposició revolucionària, la joventut nova que frisa. In-

capaç, per manca de fe, per escarment, per pura presència dels records més mesquins i menys nobles, de lliurar-se plenament a res, ho traeix tot. I marxa cap al retorn a la seva posició social, cap als seus, cap a la seva classe, disposat a escandalitzar-los a intranquil·litzar-los, disposat però a lliurar-se totalment i desoladament a ser-hi un membre més vençut i gras.

En realitat aquesta generalització, aquesta obertura cap a línies col·lectives, l'autora ens les amaga sota un transcórrer psicològic, particular, individual. Cal un autèntic esforç per prendre prou perspectiva i no veure-hi tant sols un cas més, no prou interessant com a concret, de retrat psicològic.

Formalment una narració bonica i profunda, plena d'evocacions i pensaments, morosa.

La jugada, de Joan Brossa. Escrita el 53, estrenada pel novembre de 1960 a Cabrils (Barcelona).

Es tracta d'una obra circumstancial. Escrita tenint en compte l'ambient i la data, i per damunt de tot el públic a qui va adreçada. És una obra de combat.

Brossa, amb una manca de mandra curiosa, es planteja la creació fingint el punt de vista, l'angle capitalista: es planteja la divinitat partint dels membres de la societat burgesa. Veient-los actuar, per una mena de figura lògica treu la conseqüència que la creació és absurda, i, per tant, el seu creador és un foll. Brossa no nega en aquesta obra, la transcendència, ni Déu, ni fa professió de fe materialista. Ens ensenya tan sols la caricatura del Déu capitalista.

A l'estructura mental del capitalista no pot repugnar-li la idea de Déu. La mitologia jeràrquica, les escales de valors sostingudes pel poder, la jerarquia, la posició, amb les armes de la força, l'habilitat, l'astúcia, l'oportunitat, la sort, la fe absoluta en un tipus d'omnipotència, la del diner, el capaciten completament per a creure en l'existència d'aquest valor superior, el més alt, el més poderós el més gran, el més fort, el més hàbil, l'omnipotent.

Si ell, home hàbil, ric, poderós, està per damunt de tants, si li consta que encara n'hi ha tants per damunt d'ell, no li repugna l'existència d'aquest ser per damunt de tots, el poder total, l'omnipotent. Si ell s'autoadmira

per la seva gràcia en la trampa, per la seva duresa, per la seva freda i allunyada jugada amb els peons més humils, més baixos, les mans d'obra, els no-res, el seu déu serà el gran habilidós, el major estafador, el més dur, el qui pot dir amb la màxima perspectiva el "què m'importes tu" aniquilador. I, girant el mitjó, si cadascuna de les estructures capitalistes esdevé insignificant per a l'estructura immediata superior, des de la botigueta fins al trust, del cacic a l'imperi; per a aquest déu creador l'espectacle del fals comte bandarria posant el parany amb l'ajut de la jugadora professional per al podridet hereu, noi de colònia i de tenis, esdevé tan mesquinament ridícul, tan baix, que no pot de menys que esbombar-ho tot d'un cop de mà i dedicar-hi un dels seus tronats malhumors.

Aquesta és l'obra de Brossa, escrita amb domini absolut del llenguatge, fent meravelles amb les frases fetes, conjuminant-les, inventant-ne de noves fent una mena de composició juxtaposada i atonal.

Obra escassa, però, per excés de localisme, la mateixa caracterització del Creador en l'escenificació era un testimoni que la feia una mena de rèplica atea al teatre de patronat catòlic.

Analitzades, enteses, comentades aquestes obres no ens resta més que intentar resumir el que creiem llur resultat darrer, llur darrera eficàcia, tractant no de fixar-nos en com se'ns ha dit, sinó volent saber exactament què és el que ens diuen.

"Els homes són illes tancades i ensopides sense comunicació possible."

"Com un jardí de cirerers, florit i molt estèril, així la societat terratinent i provinciana que mor."

"La guerra desfà l'individu i el desplaça de la convivència social, fent-lo psicològicament perillós fins a la seva instal·lació definitiva en l'ordre. Però al mateix temps el capacita, a la llarga, per al conservadorisme més reaccionari."

"Des del punt de vista de la societat capitalista, i prenent com a testimoni l'actuació dels seus membres, la Creació es un absurd, l'obra d'un foll."

Això és tot. No és massa, si ens adonem que són les úniques obres i representacions que podem tenir en compte les que ens han donat la gent conscient del país, en teatre.

Sí. Sabem tot el pes de la censura. Sabem tot l'ambient advers i contrari, però necessitem, ens hem d'exigir més. No podem ni tan sols fer un respir de descans: ens cal molt més.

Necessitem teatre, necessitem idees clares, exposades i ensenyades al nostre poble. Potser algú ens podria tallar dient-nos que el que cal son mítings. Li respondrem que això ja ho sabem. Però li direm també que la nostra

manera de fer mítings serà representant obres de teatre.

Al costat de tot això, la desaparició del Romea i del Comèdia com a teatres, la ridícula victòria del teló de l'Eixample de què ens parlava delectat Jordi Carbonell en els seus articles de *Serra d'Or*, l'acte de defunció de Barcelona com a ciutat teatral per esdevenir una capital de província més, té poca, molt poca, importància.

Josep Montal

LES TRADUCCIONS EN EL PANORAMA LITERARI CATALÀ DE LA POSTGUERRA

LES DIRECTRIUS polítiques de l'Estat espanyol en relació amb la cultura catalana genuïna, és a dir, la que s'expressa literàriament en llengua catalana, tot i mantenint fixa la referència a un objectiu persistent, han sofert en llur manifestació pràctica, concretada en l'activitat de la censura, una paulatina evolució des del 1939 ençà. No ens és ara avinent de desenvolupar a fons aquest tema i sí solament, a fi de centrar la qüestió proposada, de fer-ne un ràpid esbós.

L'actitud estatal parteix d'una desconfiança bàsica envers tota manifestació cultural catalana, sospitosa, pel sol fet de la llengua, de portar implícitament i perillosament una manifestació de nacionalisme català. Aquesta postura, mantinguda fins avui amb notable persistència, ha comportat en la pràctica el decidit determini d'impedir o entrebancar, en el grau i mesura que ho permetin les circumstàncies interiors i internacionals, l'expressió literària en llengua catalana. En un primer període de la nostra postguerra, que arriba fins al 1945, és efectivament prohibida qualsevol mena de publicació en català. Però l'esmentat any el tomb dels esdeveniments internacionals, que propicien una certa liberalització de maneres, i l'evident impossibilitat de mantenir indefinidament emmudida la veu d'un poble que pugna per trencar un forçat silenci, obliguen l'Estat espanyol a ai-

xecar la interdicció de principi que pesava damunt la nostra llengua.

A partir del 1945, la política de l'Estat envers la literatura catalana ha estat admetre-la com un fet, tot ignorant-la oficialment, i, servint-se d'una censura arbitrària i imprevisible, intentar reduir-la a un fenomen casolà, entre folklòric i erudit, privat de contacte amb la realitat i d'eficàcia social, carent de tota projecció damunt la joventut i de tota perspectiva envers l'exterior. El tenaç esforç dels editors catalans, recolzats i esperonats alhora per una massa lectora, la constant creixença de la qual és un fet paral·lel al desvetllament col·lectiu del nostre poble, ha assolit en el terme d'aquests quinze anys una lenta ampliació d'aquell migrat panorama. Tanmateix, encara avui estem molt lluny d'una situació de normalitat cultural, a la qual no pot aspirar la nostra literatura mentre li manqui l'ensenyament escolar de la llengua i, per tant, les publicacions infantils, la premsa diària i periòdica de normal difusió, etc.

Considerem molt interessant per a il·lustrar el procés que suara deixem apuntat un estudi detingut de l'activitat editorial catalana en la traducció d'obres estrangeres. En totes les literatures modernes les traduccions ocupen, en efecte, un lloc d'excepcional importància. El nombre i la qualitat de les traduccions dóna la mesura de la participació d'una cul-

tura nacional en les preocupacions intel·lectuals de caràcter universal. I és en aquest aspecte, essencial per a tota literatura viva, de les traduccions, on més palesament s'ha posat de manifest la política de l'Estat espanyol, encaminada a fossilitzar la cultura catalana, a asfixiar-la en llevar-li tota possibilitat de renovació d'idees i formes vingudes de fora.

Fins al 1952 no ha estat permès de traduir obres literàries estrangeres al català. La insistència dels editors s'ha vist oposar en aquest aspecte una absoluta negativa per part de la censura durant molts d'anys. Evidentment, la possibilitat de traduccions no s'esqueia a la condició jeràrquicament secundària que corresponia al català i significava un inadmissible reconeixement de l'autosuficiència de la llengua catalana. En 1952, però, és permesa la reedició de traduccions ja publicades abans del 1936; poc després és admesa la publicació de traduccions fetes de nou, sempre que es tracti d'obres incorporades al repertori clàssic i de les quals existeixi ja la traducció al català.

Així, doncs, del 1952 al 1957, la literatura catalana s'enriqueix amb un cert nombre de traduccions d'obres bàsiques, però al mateix temps sobrerament conegudes i repetidament traduïdes, tant al català com al castellà, amb anterioritat. Mancades d'actualitat, les traduccions catalanes únicament poden fer-se un lloc en l'atenció del lector pel prestigi d'una qualitat sovint excepcional i pel renom d'uns traductors il·lustres.

Examinem ara concretament les traduccions d'aquest període (1952-57), per editorials i temporades literàries: és a dir, d'estiu a estiu. La primera editorial, cronològicament i numèricament, és l'editorial Selecta, de Barcelona, que inicia el 1952, amb una certa empenta, la col·lecció *Biblioteca Selecta Universal*, dedicada principalment a la traducció d'obres del segle XIX i principis del XX, el ritme de publicacions de la qual ha seguit tanmateix un procés decreixent, fins a desaparèixer en 1957. En efecte, el curs 1952-53 apareixen vuit títols: *El libre de St. Josep*, de Francis Jammes (trad. J. E. Ràfols); *María Chapdelaine*, de Louis Hémon (trad. Tomàs Garcés); *El llibre de la Jungla*, de Rudyard Kipling (trad. Marià Manent); *El jardiner*, de Rabindranath Tagore (trad. Maria de Quadras); *Tartarí de Tarascó*,

d'Alphonse Daudet (trad. Santiago Rusiñol); *Els Contes d'Andersen* (trad. Joan d'Albator); *Els assassinats del carrer de la Morgue*, d'Edgar A. Poe (trad. Carles Riba), i *Tres anglesos s'esbargeixen*, de Jerome K. Jerome (trad. Martínez Ferrando); el curs 1953-54 són cinc les traduccions publicades en aquesta col·lecció: *Les aventures de Tom Sawyer*, de Mark Twain (trad. Josep Carner); *L'amic Fritz*, d'Erckmann-Chatrion (trad. Joan Sitjar); *La imitació de Jesucrist*, de Tomàs de Kempis (trad. Emili Vallès); *Robinson Crusoe*, de Daniel Defoe (trad. Josep Carner), i *Tres homes dins d'una barca sense comptar-hi el gos*, de Jerome K. Jerome (trad. J. M. Mustieles); el curs 1954-55, solament dues obres: *Les illes d'or*, de Mistral (trad. M. Antònia Salvà), i *Els viatges de Gulliver*, de J. Swift (trad. Farran i Mayoral); el curs 1955-56, dos títols també: *L'elefant blanc robat*, de Mark Twain (trad. Josep Carner), i *La lluna nova*, de Rabindranath Tagore (trad. Maria de Quadras); un de sol el curs 1956-57: *L'inspector general seguit de L'abric*, de Nikolai Gogol (trad. Carles Riba), darrer títol de la col·lecció.

Especialitzada en la publicació de traduccions de les grans obres clàssiques de la literatura universal, la col·lecció *Clàssics de tots els temps*, de l'editorial Alpha de Barcelona, presenta l'any 1953 dos títols: *El paradís perdut*, de Milton (trad. Boix i Selva), i *L'Odissea*, d'Homer (trad. Carles Riba). Aquesta col·lecció, d'una elevada solvència intel·lectual, ens ha ofert fins ara vuit traduccions de gran categoria a través, però, d'un ritme de publicació lent i vacil·lant. A part les esmentades, són: *Sonets, cançons i madrigals*, de Petrarca (trad. Osvald Cardona); *La Divina Comèdia*, del Dante (trad. J. M. Sagarra); *Poesia Anglesa i Nord-americana* (antologia i trad. M. Manent); *Les Tragèdies romanes* i un volum de les *Comèdies*, de Shakespeare (trad. J. M. Sagarra), i *L'Eneida*, de Virgili (trad. Miquel Dolç).

La *Fundació Bernat Metge*, una de les institucions de més poderós alè que creà la cultura catalana en el seu moment auri de preguerra, ha prosseguit durant aquest anys la publicació de textos bilingües, grec-català i llatí-català, limitada no gensmenys a l'aparició d'uns tres volums a l'any per terme mig, amb un màxim de cinc el curs 1955-56 i un lapsus sense cap publicació, el curs 1958-59. La Fun-

dació Bernat Metge que ha sabut mantenir l'alt prestigi erudit dels seus principis, ha perdut tanmateix en bona part el caràcter d'instrument difusor de la cultura clàssica antiga, caràcter que presideix i defineix la seva primera etapa. Aquesta tasca amplament formativa no està a l'abast avui de la Fundació, mancada de protecció oficial i de recursos econòmics, i reduïda, per tant, a la publicació d'edicions de limitat nombre d'exemplars. Entre les traduccions de més categoria podem esmentar, dins de la sèrie llatina, les de *Les Comèdies*, de Plaute (trad. Marçal Olivari); *Dels beneficis i Qüestions naturals*, de Sèneca (trad. Carles Cardó); *Les Bucòliques*, de Virgili; *Les Sàtires*, de Persi, i *Els Epigrames*, de Marcial (trad. Miquel Dolç), i la continuació de *Les Comèdies*, de Terenci (trad. Pere Coromines). En la sèrie grega, cal destacar les traduccions de *La Història de la guerra del Peloponès*, de Tucídides (trad. J. Berenguer), i la continuació dels *Diàlegs* de Plató (trad. Jaume Oliveres). El més recent volum publicat és *Aurea Dicta*, i és un recull de cites llatines.

Completen el panorama de les traduccions catalanes d'aquest període, els següents títols inclosos en col·leccions diverses: *Tonio Kröger*, de Thomas Mann (trad. Guillem Nadal, Biblioteca Raixa, de Mallorca, 1955); *La cançó de l'amor i de la mort del Corneta Cristòfol Rilke* i *Sonets a Orfeu*, de Rilke (trad. del mateix Guillem Nadal, la primera en Editorial Torre, de València, reeditat per compte del traductor a Mallorca, i la segona a la col·lecció poètica mallorquina *La Font de les Tortugues*, les dues publicades en el curs 1956-57); *L'os* de Txèkhov (trad. Joan Oliver, en Miscel·lània del Club de Novel·listes, Editorial Aymà, Barcelona, 1956); *Pigmalió*, de George B. Shaw (trad. Joan Oliver, en Biblioteca Gresol, Editorial Nereida, Barcelona, 1956), i per finir aquesta llista, que no vol ésser exhaustiva donada la manca d'informació bibliogràfica oficial citarem *L'estany del diable*, de George Sand, trad. Just Cabot, en la *Biblioteca a tot vent*, de l'Editorial Proa, avui exiliada a Perpinyà.

La major part de les traduccions enumerades en el precedent paràgraf eren inèdites en llengua catalana. Però són excepcionals en el conjunt editorial d'aquests anys i són fruit, potser, d'un momentani relaxament de la censura en favor d'edicions marginals i

d'escassa difusió. Els anys 1957 i 1958 obren una nova etapa en la història de les traduccions catalanes de la postguerra, durant la qual s'han donat passos positius envers una certa normalització. Debades cercaríem la fonamentació normativa d'aquest canvi: simplement dins el context del constant estira-i-arrotonsa que és l'actual política espanyola, la força progressiva de la literatura catalana ha assolit, en el terreny concret de les traduccions, trencar limitacions i eixamplar les perspectives. Així, doncs, del 1957 ençà han aparegut en les col·leccions editorials de més difusió un cert nombre de traduccions d'obres actuals i àdhuc d'actualitat. No vol dir això que s'hagi arribat encara a una situació de satisfactòria plenitud ni molt menys. Cada traducció catalana continua significat una pugna burocràtica i la submissió a l'arbitri de l'autoritat competent; més greu encara, no són permeses fins al moment les traduccions científiques ni tècniques, i sí solament les de creació literària o de caire religiós. Fins al juliol del 1960, podem enumerar els següents títols, distribuïts per col·leccions. La *Biblioteca Selecta*, que intercala ara les traduccions en la sèrie normal de publicacions, ens ha ofert: *Diari d'Anna Frank* (trad. Ramon Folch i Camarasa); *Evangelina*, de Longfellow (trad. G. Colom i M. Forteza), i *Mireia*, de Mistral (trad. M. Antònia Salvà) el curs 1958-59, i *De la Terra a la Lluna*, de Verne (trad. Jordi Ribot) el curs 1959-60. El *Club de Novel·listes*, de Barcelona, ha publicat fins ara tres traduccions en la seva col·lecció de novel·les, que sembla destinada a un gran esdevenidor si aconsegueix superar definitivament les dificultats editorials. Són: *El bon assassí*, d'Anton Coolen (trad. Marcel·la Schlomer i F. Canyameres, 1957); *El Crist de nou crucificat*, de Nikos Kazantzaki (trad. Joan Sales, 1959), i *El pont del riu Kwai*, de Pierre Boule (trad. Joan Oliver, 1960). La *Nova Col·lecció Lletres*, interessant col·lecció popular, editada per Santiago Albertí, ha publicat el curs 1958-59: *Les bèsties*, de Pierre Gascar, i a través de la fèrtil col·laboració entre Félix Cucurull i el portugués Manuel de Seabra, una *Antologia de contes portuguesos*, *Agonia*, de Manuel de Nascimento, i *El mal i el bé*, de Domingos Monteiro; i el curs 1959-60, *Terra dels homes* i *Pilot de guerra*, de Saint-Exupéry. La mallorquina editorial Raixa ha publicat: *L'anunciació a Maria*, de Paul Claudel (1958),

i *Tot esperant Godot*, de Samuel Beckett (trad. Joan Oliver, 1959).

La col·lecció *La Font de les Tortugues* ha publicat *Vuit poemes*, d'André Rivoire (trad. Miquel Gayà, 1959); l'editorial Barcino, la novel·la del rossellonès Miquel Maurette, *L'aiguat* (1959), i, finalment, l'editor Miquel Arimany ha reeditat la traducció de *Guerra i Pau*, de Lleó Tolstoi, trad. d'en Carles Capdevila (1960).

En el camp de la literatura de formació religiosa, des de l'any 1958, l'activitat traductora és molt intensa. L'editorial Estela (primer títol *Proclamació de la fe i comunitat*, de F. Arnold, 1958) porta publicades deu traduccions; principalment d'autors franceses, en distintes col·leccions: *Pastoral i Litúrgia eclesial*, i *Espiritualitat*. La mateixa editorial ens ha donat la traducció, amb les il·lustracions de l'autor, del *Petit Príncep*, de Saint-Exupéry. Cal afegir encara: *Promeses avui, esposos demà*, de C. i F. Laurent (trad. Mn. Joan Carrera, Ed. Nova Terra, 1959); *Llabor de contemplació*, de Thomas Merton i *L'Evangelí interior*, de Maurice Zundel (trad. Maria Planas, Ed. Ariel), que juntament amb la continuada tasca de publicació de la *Biblia Montserratina*, enriqueixen el panorama de la literatura religiosa en llengua catalana.

Els tres darrers anys, doncs, s'ha realitzat un apreciable esforç a fi de posar al dia la literatura nostra. És tan immens, però, el buit i el retard que cal omplir, que és necessari mantenir i accelerar aquesta marxa progressiva. Cal ampliar la base lectora, incrementar la difusió del llibre català com a missatger de l'esperit d'altres pobles. Ens fan falta traduccions de les obres de més rigorosa actualitat, de les novetats estrangeres en novel·la, poesia, teatre, com un instrument dels més eficaços per tal de desvetllar l'interès del públic potencial en vers la llengua catalana. Determinades traduccions d'obres que —per una o altra raó— han interessat poderosament el lector, han arribat un xic tard, quan ja les traduccions castellanes havien estat amplament difoses. No subestimen, ni molt menys, les dificultats i retards que ha de superar, com ja hem indicat repetidament, l'editor català, així com reconeixem la migradesa dels recursos econòmics de què disposa, però insistim que cal afanyar-se a captar la novetat, a satisfer el viu interès del lector per estar al corrent, per anar al dia. El *Club dels Novel·listes*, la *Nova Col·lecció Lletres*, els *Quaderns teatrals* que publica l'Agrupació Dramàtica de Barcelona, semblen en llurs projectes tendir a aquest objectiu. Esperem que es facin realitat llurs esperances i les nostres.

ELS PREMIS LITERARIS DE LA NIT DE SANTA LLÚCIA 1960

enguany la vetllada literària de Santa Llúcia ha tingut un premi "vedette" com tots els lectors saben. Ens referim al "Premi Sant Jordi" de novel·la catalana, finançat per cinc *pròcers* catalans, entre els quals hi ha "lloguers", un editor franquista i el propietari del més fabulós negoci de "caldo en cubitos". En aquestes circumstàncies, no és gens estrany que el jurat —en total set membres— fos triat, amb la sola excepció de l'expert crític Joan Fuster i algú més, entre la gent més inepta per a poder atorgar un premi de novel·la catalana. No intentarem pas confirmar aquesta opinió amb judicis prematurs sobre la novel·la premiada, la qual, naturalment, no pot ésser objecte de crítica per la senzilla raó que encara ha de publicar-se; ens referirem, solament, als comentaris de corredor segons els quals alguns membres del jurat van amenaçar amb abandonar llur cà-

rrec si prosperaven determinats criteris selectius, pel que es veu massa agosarats. "Sempronio" va declarar per Ràdio Barcelona l'endemà que durant les darreres votacions Joan Fuster havia fet arribar a l'escriptor-pintor Vila-Casas —el qual es presentava al "Sant Jordi" amb el pseudònim de "Joan Serra"— un paperet que deia més o menys: "No hi ha res a fer. La major part del jurats tenen més de seixanta anys."

Enric Massó, autor de *Viure no és fàcil*, l'obra guanyadora del "Premi Sant Jordi 1960", ha escrit una altra novel·la, *Els dos miralls*. En les seves declaracions a *Destino* (Núm. 1219, 17-XII-60), afirma que l'obra premiada és molt diferent de l'altra. Ho celebrem, car *Els dos miralls* són quasi una obra esguerrada.

Amb el "Premi Víctor Català 1960" de narracions breus podríem dir que hom ha pre-

miat la tenacitat. En efecte, Ramon Folch i Camarasa, un dels més assidus participants als premis literaris, finalment l'ha hagut. L'obra premiada té el títol de *La sala d'espera*. Com en el cas anterior esperem, pel bé de la nostra literatura i pel bon nom literari del mateix autor, que els contes del recull guanyador tinguin una mica més de consistència i interès que els darrers apareguts en diverses publicacions del propi Folch i Camarasa.

Joan Triadú ha obtingut el "Premi Josep Yxart 1960" amb un llibre de títol estrany: *Ha calgut escollir*. Després de l'any 1956 en què fou convocat per primera vegada aquest premi i concedit a l'important llibre *Figures de temps*, el "Josep Yxart" pràcticament vegetava. El triomf de Triadú sembla una garantia a favor de la seva reviscolada.

El "Premi Carles Riba" sembla que també vol rehabilitar-se car el llibre guanyador— *Cants terrenals*, de Ramon Bech— és, segons

els rumors que circulen, d'una gran preocupació i combativitat socials. Si és així podrem afirmar que *La pell de brau* ja està recollint els seus fruits. Confiem-hi.

I, quant als altres premis: Joan Girona guanyà el "Maspons i Camarasa" de monografies comarcals; Jordi Ventura, jove i prolífic escriptor que quedà finalista l'any pasat amb *Pere el Catòlic i Simó de Montfort*, recentment publicada, ha guanyat el "Premi de Biografia Aedos", en català, per la seva obra *Alfons el Cast*; i Román Oyarzún, un carlí de la més negra tradició, ha guanyat l'"Aedos", en castellà, per la seva biografia d'un correligionari català: Ramon de Cabrera.

A simple vista, els premis de Santa Llúcia no semblen haver estat massa desafortunats en llurs eleccions, si exceptuem les reserves que més amunt hem indicat per al "Sant Jordi". Esperem que això es confirmi.

[R.R.]

*Cerca la pau e no guerra,
car talla més que no serra;
qui la usa no es desaferra
que mal no n'haja.*

ANSELM TURMEDA. *Del Libre dels bons amonestaments*, [Tunis, 1398, quan Turmeda ja s'havia convertit al mahometisme]

no es desaferra: no s'escapa
que mal no n'haja: que no hagi o prengui mal

Enric Roig i Querol

ELS CORRECTORS DE PROVES

LA MANERA més aviat defectuosa amb què, ortogràficament parlant, apareixen actualment, d'una manera general, les publicacions catalanes, tant a l'interior com a l'exterior, ens empeny a escriure aquest comentari. Les excepcions no abunden massa.

Es rara la publicació, llibre o revista, que no coixegi una mica per no haver sotmès els textos a una correcció prèvia. Abans de la maltempsada actual a què estem sotmesos, no es publicava res, salvades rares excepcions, sense haver corregit els textos originals.

Ara, en canvi, els escrits apareixen més o menys bé, segons el domini gramatical de l'autor. I com que els coneixements d'aquest ofereixen sovint alguna llacuna, per això ens trobem amb la desorientació actual. L'autor, quan la vida intel·lectual era normal a casa nostra, acceptava, més o menys resignadament, la intervenció dels correctors. Les més de les vegades era agraïda.

No volem dir que la intervenció del corrector fos sempre perfecta. En general, però, era molt útil i convenient. Els marrameus que provocava amb alguna de les seves decisions personals, àdhuc arbitràries, eren tot seguit ofegats per la correcció que oferien les nostres publicacions. Podíem llavors constatar faltes d'impremta, sempre inevitables, però rarament faltes d'origen per no haver estat oportunament esmenades.

Com que no ens interessa l'aspecte anecdòtic no citarem, deliberadament, cap exemple actual concret. Tothom té la seva teulada de vidre. Per altra banda, no pretenem lliurar-nos a una crítica de les publicacions catalanes que negligeixen, o no atenen prou, l'aspecte ortogràfic. L'essencial és que s'imprimeixi força en català. Després, elles mateixes, ja s'aniran perfeccionant.

Però que ens sigui permès de recomanar als nostres editors que s'esforcin i que prenguin totes les disposicions escaients perquè la lletra impresa respecti més la Gramàtica catalana. Breu: tot el que es publica en la nostra llengua hauria de passar, al nostre entendre, per un bon sedàs que esporgués totes les incorreccions dels originals. Car són els originals, el mal d'origen que cal atacar, encara que l'autor gemegui i pugui sentir-se en la seva vanitat. Quan, en realitat, hauria d'agrair tota intervenció que faci aparèixer els seus escrits, millorant-los, nets de tares ortogràfiques i gramaticals: I molt més clars, bé que ell prengui que s'ha desfigurat el seu pensament.

Hi ha una qüestió molt delicada a tractar: el lèxic. La discussió no s'acabaria mai. Car, com en totes les discussions, tothom té la seva part de raó. ¿Quan cal corregir un mot que no constitueix per ell mateix una falta ortogràfica ni gramatical, ans simplement una estimació de lèxic? Dit d'una altra manera: ¿quan comença i acaba un castellanisme, un galicisme, un anglicisme, un italianisme? Etc.

Es sota aquest aspecte que la intervenció massa rígida del corrector pot ésser censurada. El fet que ell tingui massa opinions personals. Es a dir, que oblidi que, al capdavall, l'únic responsable de la cosa escrita és l'autor. ¿Si aquest, amb el bon desig d'enriquir el nostre lèxic —naturalment que això s'ha de fer amb un tacte i una finor que no tothom té— intenta d'introduir o d'adaptar un mot d'una font aparentment tèrbola, poc catalana si voleu, influït per una altra llengua que l'ofereix d'una manera ben resolta i reeixida, el corrector l'ha de

substituir pel mot que ell estima ésser l'únic que cal emprar en català? Ací el corrector ultrapassa evidentment la seva missió, sempre que no es tracti de bandejar un barbarisme clavat, flagrant.

He hagut d'intervenir, no massa, en correccions de textos originals. Això em permet, fins a un cert punt, de situar-me des del punt de vista del corrector d'ofici. Li cauen al damunt, sovint, textos on abunden errors ortogràfics, gramaticals i també de lèxic. ¿Què té doncs d'estrany que després d'esmenar els dos primers aspectes, tiri una mica al dret i substitueixi, sense vacil·lar, els mots que personalment no l'engresquen? Puix que el corrector ho carrega sempre al compte deutor de l'autor el crèdit del qual està en descobert. Que caigui a les mans d'aquell un text ortogràficament perfecte. Hi anirà amb peus de plom a permetre's cap llibertat. N'estic gairebé segur. Si més no, és el que jo faig cada vegada que he d'exercir la ingrata tasca de correcció de textos.

Mentre l'autor no s'haurà pres la molèstia d'estudiar més a fons la gramàtica, no ens queda altre remei que confiar-nos totalment al corrector i acceptar les seves arbitriietats quan aquestes es produeixen, en gràcia als mals majors que evitarem. Perquè és un fet, puix que no ens l'han ensenyat a l'escola com solem dir —amb més despreocupació que raó— que els catalans, en general, escrivim deficientment la nostra llengua. I diem que ens l'estimem tant.

Els universitaris, els escriptors, en un mot, els autors dels textos que són publicats; que posseeixen una preparació cultural, que senten la pruija d'honorar el nostre verb i que s'honoren en expressar-hi llurs neguits, no ens expliquem que no hagin comprès com és indispensable que aprofundeixin més l'estudi de la nostra gramàtica, de la nostra llengua. Llavors no hauran de tèmmer cap intervenció aliena que pugui trair llur pensament.

El corrector de proves existeix arreu del món, en totes les llengües, per perfectes, universals i florents que siguin. Esdevé indispensable en les nostres publicacions. Es un prec que gosem adreçar-los. El retorn a la normalitat, l'endemà que ens espera, situarà les coses al seu lloc, naturalment. Avui, però, és una negligència que amb una mica de bona voluntat podem evitar. Quan una llengua comença a perdre la seva puresa —fóra imperdonable en la nostra després dels esforços consagrats a restaurar-la— risca de veure oberts als seus peus l'abisme de la decadència. No és, ara per ara, el nostre cas, ni de bon tros, sortosament. Bé que no hem d'oblidar que no és mai prudent de voler jugar amb el foc.

L'ACCENTUACIÓ ESCRITA

ELS MOTS es divideixen, des del punt de vista de la pronunciació, en les tres categories següents:

AGUTS, quan la darrera síl·laba és la pronunciada amb més força: *llençoi*, *capità*.

PLANS, quan ho és la penúltima: *pubilla*, *fàcil*.

ESDRUÏXOLS, quan la major intensitat de veu recau sobre l'antepenúltima síl·laba: *bàrbara*, *gramàtica*, *cèlebre*.

—¿Quins són els que han de portar forçosament accent escrit?

Pel que fa als **ESDRUÏXOLS**, els darrers (accent sobre l'antepenúltima síl·laba), tots sense excepció: *mànega*, *fàbrica*, *còmplice*, *política*, *diàmetre*, etc.

Però són també esdrúixols en català, mots com: *còpia* (cò-pi-a), *justícia* (justí-ci-a), *mútua* (mú-tu-a), *ingènua* (in-gènu-a), *àrdua* (àr-du-a), *gràcia* (grà-ci-a) ...

Això perquè en la nostra llengua, la *i* o la *u*, situades entre una vocal i una consonant, es pronuncien separadament, és a dir, no formen diftong. Si els

descomposem en síl·labes, tindrem els exemples següents: *in-dús-tri-a*, *fra-gàn-ci-a*, *cor-pu-lèn-ci-a*, *me-di-ter-rà-ni-a* (tots ells amb accent); al costat de: *fo-lli-a*, *fi-lo-so-fi-a*, *te-ni-a*, *sa-bi-a*, *vo-li-a*, *fan-ta-sia*, etc. (tots ells sense accent).

Però les mateixes *i* o *u* formen diftong, es pronuncien amb la vocal que segueix, si són precedides de *q* o de *g*. Així tindrem: *llen-gua*, *am-bi-gua*, *Pas-qua*, *fre-qüent*, *an-ti-gua*, *ai-gua*, etc.

Això ens explicarà perquè *con-sis-tèn-ci-a* (esdrúixola) porta accent, mentre que *ai-gua* (plana), no en porta.

Vegem ara quins són els mots *aguts* i *plans* que han de portar accent escrit.

AGUTS (Accent sobre la darrera síl·laba). Han de portar l'accent gràfic, els mots *aguts* acabats en qualsevol de les dotze terminacions següents (Donarem al mateix temps les terminacions castellanes, que són quinze, perquè puguem comparar les diferències entre les dues llengües):

C a t a l à					C a s t e l l à				
a	e	i	o	u	a	e	i	o	u
as	es	is	os	us	as	es	is	os	us
en	in				an	en	in	on	un

Exemples de mots *aguts* que cal accentuar: *sultà*, *matalàs*, *mercè*, *francès*, *amèn*, *genuí*, *panís*, *esplín*, *Pequín*, *carreró*, *famós*, *oportú*, *confús*...

En canvi, encara que acabin en vocal, no porten accent escrit els mots *aguts* terminats en dues vocals pronunciades juntes: *hereu* (he-reu), *plebeu* (ple-beu), *corifeu* (co-ri-feu), *coliseu* (co-li-seu). Ni tampoc terminacions verbals com: *sereu* (se-reu), *teniu* (te-niu), *veniu* (ve-niu), *voldren* (vol-dreu), *agafeu* (a-ga-feu).

No cal dir que no accentuarem en català mots *aguts* com: *astracan*, *Ramon*, *pantalon* —contràriament al castellà, segons la norma precedent— ni terminacions verbals de futur com: *sortiran*, *aniran*, *parlaran*, *voldran*, *arribaran*, etc.

Sense cap mena de dubte no han de portar accent escrit mots *aguts* com: *pe-brOt*, *esIOp*, *besIIUm*, *rectOr*, *rebUig*, *costUm*, *ferrocarrIl*, *mussOl*, *retOc*,...

PLANS (Accent sobre la penúltima síl·laba). S'accentuen gràficament tots els mots *plans* que no acabin en cap de les dotze terminacions *agudes* (Vegeu-les): *matemàtic*, *òbol*, *olímpic*, *tràngol*, *Víctor*, *fràgil*, *fàcil*, *vàlid*, *trànsit*, *tancàvem*, *passàvem*.

També accentuarem, cosa que no fem amb els *aguts*, els mots *plans* que acaben en dues vocals formant diftong: *teníeu* (te-ní-eu) *sortíeu* (sor-tíeu), *plegàveu* (ple-gà-veu), *arrossegàveu* (ar-ros-se-gà-veu), *demanàveu* (de-ma-nà-veu).

No accentuarem amb accent escrit, mots *plans* com: *filosofia* (fi-lo-so-fi-a), *geografia* (ge-o-gra-fi-a); ni les terminacions verbals: *rebia* (re-bi-a), *dolia* (do-li-a), *sabien* (sa-bi-en), *tenien* (te-ni-en), *rebies* (re-bi-es), *sorties* (sor-ti-es),...

Car ja hem dit adés que la *i* o la *u*, després de consonant excepte *q* i *g*, no formen diftong amb la vocal que les segueix.

En canvi: *teníem*, *sortíem*, *perdíem*, que acaben en EM (no pas en EN), que no és cap de les dotze terminacions *agudes*, car ara parlem de paraules *planes*, que és totalment diferent i oposat a les *agudes*, —sí tenen que portar accent.

Així, doncs, no han de portar accent escrit els mots *plans* acabats en qualsevol de les dotze terminacions *agudes*: *cadIra*, *finEstra*, *exAmen*, *orIgen*, *pAstes*, *panÈra*, *gAta*, *pAre*, *cullÈra*, *pObres*, *dOnes*...

CASOS ESPECIALS. *Origen*, *examen*, mots *plans*, no porten accent escrit al singular. En efecte: EN és una de les dotze terminacions *agudes*. En canvi, els hem d'accentuar al plural: *orígens*, *exàmens*, perquè llavors no acaben en EN, sinó en

L'ACCENT AGUT (´) I L'ACCENT Greu (`). Si els volem aplicar degudament, hem de partir de les regles següents: La *A* porta sempre, quan l'hem d'accentuar, l'accent greu (`): *ràbia, vindrà, sobirà, capità, àvia, llàstima...*

La *I* i la *U*, sempre accent agut (´): *país, París, tabú, Gurugú...*

Quant a la *E* i la *O*, ens atindrem a la manera com les pronunciem, adés obertes (`), adés tancades (´). En cas de dubte, és aconsellable de basar-se en la pronunciació barcelonina: *encén, amén, faré; acetilè, dèbil, resistència; còpia, això, fòbia; rosegó, torró, rodó...*

ELS MONOSIL.LABS. La regla general per als mots d'una sola síl.laba és que no s'han d'accentuar mai quan llur significació no es pot confondre amb cap altra paraula: *fi, pa, gra, pla, vi, gras, tros, fe, tro, bri, gris, fre, frec, ble, ple, gat, etc.*

Pero hi ha uns quants mots monosíl.labs, i molt pocs de dues síl.labes (bisíl.labs), que si bé s'escriuen amb les mateixes lletres, es diferencien per la forma de pronunciar-los (tancats o bé oberts), és a dir, d'accentuar-los, a fi d'establir-ne la diferència:

Aquest mes estic molt enfeinat.

N'ha fet molt mal ús.

El que dius està bé.

Aquest xicot és simpàtic.

Li agrada el cafè molt.

Es esquerp com un ós.

Es va embrutar les mans de seu.

La bóta de vi vessa.

Fóra convenient fer-ho.

Ja mé'n pots posar més.

Quan ens veurem us en parlaré.

Per Pasqua matarem el be.

No es troba en condicions.

Això és molt difícil.

Té un os trencat.

Tot això és seu.

Li fan mal les botes.

El trobaràs a fora.

Vénen molt carregats i ho venen tot.

I encara podríem allargar més els exemples. Els que hem donat bastaran a fer-nos comprendre. A remarcar que gairebé sempre escrivim amb accent agut (´), preferentment a l'acent obert (`) el mot que pronunciem amb la boca tancada (*Vés a veure'l - Ves qui ho hauria dit*), o amb més intensitat de veu (*Es un món nou per a ell - Es mon oncle d'Amèrica*).

Properament explicarem l'ús de la dièresi (¨), com a complement de les regles d'accentuació.

Ferran Costa

PER A UNA HISTÒRIA DE L'EXPLOTACIÓ DELS TREBALLADORS AGRÍCOLES

UN HOME que morí lluitant per la llibertat del seu país, el búlgar Nicolau Vaptzarov, escriptor i obrer a la vegada, ens ha dit en un poema coses que ens obliguen als historiadors a reflexionar:

*Història, ens anomenaràs
als teus vells pergamins?
Treballàvem en fàbriques i oficines,
els nostres noms no sonaven gaire.*

*Llauràvem els camps,
pudíem a cebes i suor,
i entre dents, amb rancúnia,
maleïrem la nostra vida.*

.....
*Veuràs el conjunt; mes no el centre viu,
i ningú no recordarà
el simple drama humà.*

.....
*Però en els teus volums infinits,
sota de cada lletra i cada línia,
la nostra pena traurà el rostre dur
i plorarà amargament.*

.....
*Pels nostres sofriments
no demanem recompensa.
Ni volem els nostres retrats
a les pàgines de les teves obres,
sinó que contis la nostra història simplement
a aquells que no veurem,
i diguis a aquells que ens reemplaçaran
que lluitàrem amb coratge.*

Heus aquí unes paraules que ens arriben amb especial força, quan, en abocar-nos a l'estudi del nostre passat, ens adonem amb un cert esglai que totes les dades que sabem

i totes les interpretacions sobre les quals discutim i polemitzem, a penes si es fonamenten en la coneixença d'una lleu escorça de la vida. Coneixem la biografia de molts reis, els fets d'alguns cabdills militars, els noms, d'uns quants ministres i bisbes, i fins i tot els negocis d'algun fabricant o financer. Però dels milions de vides que bategaren per sota d'aquesta reduïda escorça, a penes si en sabem res. Els que treballaren, lluitaren i construïren els ignorem, sense que ens sigui lícit suposar que eren una simple massa inerta, conduïda per aquelles altres minories. Els pressentim, només, com un riu obscur que circula per sota de la "història" dels nostres llibres, un corrent implacable format per milions de vides humanes que amb llur treball i llur lluita, llurs sofrències i llurs esperances, donaren forma als nostres temps, i segueixen, avui encara, edificant el futur.

Es cert que les noves tendències de la nostra historiografia s'interessen cada dia més a donar-nos una idea de les condicions mitges de vida d'aquests milions d'éssers humans que els vells historiadors havien oblidat amb menyspreu, i que s'esforcen a posar remei al perillós desequilibri que per a la investigació històrica representava saber on va dormir cada nit de la seva vida algun dels nostres reis medievals, i ignorar-ho absolutament tot dels homes que llauraven els camps que ell travessava o que construïren els vaixells en què ell viatjà. Però som encara al començ d'aquest nou camí que ens ha de dur a eixamplar i a aprofundir les nostres coneixences històriques, i ens cal proveir-nos d'un nou equip de viatge: de nous principis metodològics adequats a aquesta tasca nova.

Nosaltres voldríem assenyalar aquí el perill d'acontentar-se amb la descripció de fets generals, de condicions mitges de vida que, per referir-se a milions d'éssers humans de molt diverses característiques, ens donen una imatge "mitjana", en la qual totes les puntes i arestes són esmussades: una imatge abstracta que no correspon a cap realitat concreta.

Parlar en els llibres d'història dels camperols catalans, per exemple, és fer molt més del que feien els nostres predecessors immediats; però no és prou. Insistim en l'estricta necessitat de dividir i matisar, de diferenciar i analitzar fins allí on calgui. De procurar no perdre mai el contacte amb els homes i llurs vides, amb llurs destins individuals.

Com una mínima contribució a aquesta recerca de noves formes d'investigar el passat i explicar-lo, l'autor d'aquestes línies ha intentat fer reviure —mal que sigui incompletament— els problemes de dos treballadors agrícoles catalans: dos homes que visqueren i treballaren realment sobre aquesta mateixa terra, que tingueren un nom, un rostre i unes esperances. Són dues històries individuals que hem pogut reconstruir, són dues històries de dolor, misèria i explotació. Es fa difícil creure que sigui per atzar.

El primer d'aquests dos homes visqué al segle XVII. S'anomenava Vedrena i era un dels treballadors que tenia al seu servei el Priorat benedictí de Santa Maria de Castellfullit de Riubregós, prop de Calaf.

Vedrena era un "mosso de matxo i aixada": la seva tasca principal consistia a menar el parell de matxos per a llaurar i a tenir cura dels animals. Havia començat a treballar la vigília de Nadal de l'any 1661; restà prop de cinc anys al Priorat, i féu sempre la mateixa feina. Pel seu treball rebia l'alimentació i un salari en metàl·lic, que començà essent de 10 lliures a l'any i anà pujant fins a catorze.

Salari més aviat teòric, però, perquè no l'hi era abonat any per any, sinó que el convent l'hi retenia i l'hi anava lliurant a poc a poc: ara algun diner per a comprar unes espadenyas, ara una mica més per a pagar la roba d'unes mitges. I encara se li descomptava cada any l'import de la Butlla de la Santa Creuada, tot i que el pobre Vedrena

ben poca carn devia arribar a menjar, ni per la Quaresma ni per Nadal. Aquest sistema de retenció del salari dels treballadors —sistema típic i tradicional d'explotació— oferia diversos avantatges per al convent, sobretot el de contribuir a retenir aquests homes estretament lligats a llur ocupació, si no volien exposar-se a perdre el que havien guanyat i se'ls devia.

La vida d'un mosso de convent era dura i pobra de compensacions. Treball de punta a punta de dia, fins i tot el diumenge, en què, després d'oïda la primera missa, prosseguien la jornada normal al camp. Estreta vigilància per part dels frares, que controlaven tots els moments de la vida de llurs treballadors i arribaven a escorcollar-los regularment les habitacions¹. I si el treball era abundós, l'alimentació era escassa. En tots els convents hi ha dues classes de menjar, dues classes de pa i dues classes de vi: una per als frares i l'altra, de més baixa qualitat, per als treballadors i per a l'olla dels pobres. Els frares mengen sempre pa de blat, pa blanc; els treballadors el mengen negre i de mestall (blat i ordi barrejats). De carn només els arriba la que sobra de la taula del convent, i una mica de bou o de moltó de tant en tant. El més freqüent a la seva olla són els llegums de mala qualitat, com els favons, que avui no es donen sinó al bestiar. Només un any hem trobat que el monestir de Sant Benet de Bages (del qual depenia el priorat de Castellfullit) es decidís a donar blat per al pa dels seus mossos. Copiem literalment la notícia: "Item que ha reunido de la cosecha deste año 1696: quarenta quarteras y nueve cortanes, y todo ha servido para mosos por ser tan sucio."²

Aquesta trista vida dels treballadors agrícoles dels convents, Vedrena degué anar suportant-la resignadament durant dos o tres anys. Després, un estiu, caigué malalt durant dos mesos, els quals li foren puntualment descomptats de la seva soldada. Fos per la raó que fos, el cas és que a partir de la seva malaltia comencem a trobar els signes d'una in-

¹ Vegeu sobre tots aquest aspectes el *Llibre de costums de Vall de Hebron*, Biblioteca de Catalunya, Manuscrit núm. 315, folis 20 v. a 24. Aquestes ordenacions del convent jeroni de Vall d'Hebró foren vigents des de finals del segle XVI fins a la desamortització. El volum existent a la Biblioteca de Catalunya és una còpia de 1732.

² Arxiu de la Corona d'Aragó. Monacals (Universitat). Lligall núm. 159. Carpeta titulada "Sant Benet de Bages", en uns fulls solts titulats "Recibo y gasto del trigo".

quietud, d'un neguit que l'empeny a abandonar el seu treball i a escapar d'aquella condició migrada. Un dia, l'encarregat del llibre de salaris anota: "Le di dos reales para herrar una cavalgadura, y se los bevió y dio de mala quienta."

Però el que havia començat amb una simple escapada a la tarverna, el portarà més tard a la fuga del convent. Un bon dia furtà un parell de gallines i marxà del Priorat. Ara bé, tenint com tenia per cobrar prop d'un any del seu salari, la fuga amb un parell de gallines era lluny de representar una bona solució. Així és que tornà al seu treball un mes després, i els llibres ens mostren que els frares s'apressaren a descomptar-li el mes no treballat, les gallines furtades... i dos anys de la Butlla de la Santa Creuada, pel que pogués passar. Així i tot, quedaven encara devent-li onze lliures de la seva paga, que era de catorze lliures a l'any.

Poc temps degué durar aquesta reintegració al treball; poc temps degué continuar llaurant amb el parell de matxos del Priorat, perquè ja no trobem més que uns petits abonaments per a espardenyas i per a roba, i els comptes s'acaben sobtadament. Si Vedrena tornà a marxar, com tot sembla indicar, és segur que no arribà a cobrar el que se li devia.³

El segon cas ens porta a la ciutat de Barcelona, a començos del segle XIX. Dins del clos de les muralles i enmig dels carrers estrets i les cases atapeïdes, els convents ocupaven uns espais d'una amplitud exagerada, degut no sols al tamany de llurs edificacions, sinó que gairebé tots disposaven d'extensos horts tancats. Un dels més grans i més opulents convents de Barcelona era el dominicà de Santa Caterina, situat on avui es troba el mercat del mateix nom. També aquest disposava d'un gran hort, d'uns cinc a sis mil metres quadrats de superfície, dimensions que només podem valorar en el que representaven, si les situem en aquell món sense llum ni aire que són encara avui els carrerons del barri de Santa Caterina.⁴

³ Totes aquestes dades sobre Vedrena han estat tretes del "Libro de salarios" (1640-1687) del Priorat de Sta. Maria de Riubregós. Folis 81 v., 82 i 83. Arxiu de la Corona d'Aragó. Monacals (Universitat). Volums. Signatura: 143.

⁴ BARRAQUER, Cayetano: *Las casas de religiosos en Cataluña*. Barcelona, 1906. Vol. II, p. 34.

Aquests horts conventuals solien arrendar-se o donar-se a parceria a hortolans; però cap a finals del segle XVIII, quan la demanda de fruites i verdures als mercats de Barcelona sembla augmentar considerablement, observem una tendència per part dels convents a reprendre'n l'explotació directa i a especialitzar-se en productes de molt consum i alt preu, ja que llur situació com a productors dins de les muralles de la ciutat els donava especials avantatges, tot fent-los estalviar no sols despeses de transport, sinó el pagament de drets d'entrada.

A finals del segle XVIII, l'hort de Santa Caterina produïa llimones, taronges, verdura, ous i planter de garrofers i oliveres. A poc a poc anà especialitzant la seva producció, abandonant el planter i els ous, i substituint els tarongers per llimoners, per una raó econòmica fàcil de comprendre: el preu per unitat de les llimones era aproximadament tres vegades superior al de les taronges⁵. Cap a 1810 la transformació era ja acabada i l'import de les vendes de productes de l'hort es dividia en dues meitats gairebé iguals: verdura i llimones.

De l'administració de l'hort se'n feia càrrec un frare (molt probablement un llec), mentre que un sol hortolà, contractat com a mosso, feia tot el treball, a canvi d'una alimentació migrada i d'un salari mensual que anà pujant des de 2 lliures 16 sous en 1772 fins a 3 lliures 15 sous en el període que va de 1785 a 1810.

Les condicions de treball del "mosso de l'hort" són clarament reflectides en aquest contracte fet en 1772 i aplicat posteriorment en altres ocasions:

"Vuy que comptam als 1 de novembre de 1772 ha [entr]at per moso del hort en lo Convent de Santa Catherina verge y m[àrtir] de Barcelona, Carlos Lleó, fadrí hortelà, ab los pac[tes següen]ns:

Primo: se li donarà de soldada al mes, 2 lliures 16 sous.

Item: se li donaran dos pans y mig cada semana, moreno.

Item: se li donarà companatge per lo esmorsà, escodella y pitansa al dinar, y lo recapte corresponent al sopar. Ab la obliga-

⁵ Com una prova més d'aquesta evolució, assenyalem que als comptes d'altres convents barcelonins hem trobat també, en aquests mateixos anys, despeses per a plantar llimoners.

ció de haver treballar en lo hort, o en lo que li manarà lo P. Prior, P. Vicari o Fra Anton, cullir llimonas y ta[ro]njas sempre que convinga, y si se ofereix en lo temps no [es] trau molta verdura que no és necessari animal, aportar[à] la verdura, taronjas y llimonas a la venedora. Y per la [ver]itat ho firmam dit dia, mes y any.

Fr. Jacinto Formentí, vicari.

Firmo lo Fra. Hiasintho [illegible] per Carlos Lleó."

Guillem, l'home de qui volem parlar, era un d'aquests hortolans de Santa Caterina, que treballaren en les mateixes condicions en què Carles Lleó ho feia en 1772, si exceptuem que el salari havia estat millorat fins a 3 lliures 15 sous al mes. No s'ha conservat el contracte signat amb Guillem, i no sabem en quina data entrà a fer de mosso de l'hort. Es possible que fós en 1785, quan es produeix un darrer augment en la soldada de l'hortolà, augments que acostumen a coincidir amb la signatura d'un nou contracte. Sigui com sigui, ens consta que com a mínim hi era ja en 1803.⁶

El cert és que Guillem devia dur ja una colla d'anys en aquest hort dels dominicans —un pròsper negoci, els beneficis del qual procedien únicament i exclusiva del seu treball— quan pel mes de gener de 1810 trobem aquest document terrible, que ens descobreix el grau d'explotació a què els convents sotmetien llurs treballadors:

"Dia 27 Janer de 1810. Havent despedit al Guillem, mozo del hort, se feren ab ell nous pactes, y són los següents:

1. No guañarà soldada.
2. A esmorsar un principi.
3. A dinar pitanza y escodella.
4. A sopar lo acostumat, com antes.
5. Un porró de vi cada dia.
6. Una lliura y mitja de pa cada dia.
7. Treballarà y farà lo mateix que antes, és dir que'l mantindrem mitg per amor de Déu, pues son treball diari no val un vintydos.

Fr. Vicens Sopena."

Per a veure, però, amb tota cruesa el que aixó representava, cal aclarir aquest contracte amb els comptes de despeses i ingressos de

l'hort. Aquests comptes ens revelen que des de gener fins a setembre de 1810 —temps en què Guillem no cobrà ni un sol diner per paga— el convent no hagué de despendre absolutament res en jornals per a feines a l'hort, sinó que amb el sol treball d'aquest home a qui es mantenia "mig per amor de Déu" es produïren verdures i llimones que, un cop venudes, deixaren un benefici net de 656 lliures i 17 sous.⁷ Un benefici de 656 lliures obtingut del treball d'un home a qui se li havien defraudat, durant el mateix temps, uns salaris que només haurien pujat 30 lliures, menys del 5% del producte net creat pel seu esforç.

Diu la Bíblia: "Heus aquí que la soldada dels treballadors que segaren els vostres camps —la qual ha estat retinguda per vosaltres— clama." (Sant Jaume, V-4).

Pel setembre de 1810, però, Guillem ja no devia seguir a l'hort, perquè apareix sobtadament el pagament de nombrosos jornals a treballadors de fora del convent, fins i tot per a feines senzilles, com és ara esporgar els tarongers. Les condicions de la Barcelona de 1810, on el desenrotllament econòmic estava creant una demanda creixent de mà d'obra, devien fer difícil trobar mossos d'hort que s'avinguessin a treballar en les condicions en què ho havien fet un Carles Lleó o un Guillem. A partir d'ara caldrà pagar prop d'una lliura diària⁸ a jornalers com aquest "Joan, de l'hort" que comença a apareixer als comptes. I cada mes l'hort exigirà de 17 a 27 jornals de treballs, segons l'època de l'any.

Es difícil de saber què pot haver passat amb Guillem; però costa de creure que els frares hagin renunciat voluntàriament a una caritat tan profitosa, que els estalviava haver de pagar unes 20 lliures de jornals al mes. O bé Guillem els ha deixat, o ha mort.

Al mateix volum on hem trobat la història de Guillem i el contracte que se li féu en 1810, hi ha un foli especial titulat "Notas necessàries al P. Vicari", escrit a la mateixa època, en el qual es donen les següents instruccions sobre la celebració de la festa de Sant Domènec al convent:

⁷ Descomptades les despeses per vestuari de Fra Anton, l'administrador, i pel refetor.

⁸ Exactament 19 sous i 8 diners.

⁶ En febrer de 1803 trobem pagats 16 sous al Guillem per dos pans.

“P. S. Domingo: per lo xocolata de dit dia se compra una (sic) 16 o 18 lliures xocolate bo, 14 ó 15 lliures de sacalls al Forn de Sant Jaume (que.n els dóna a 6 sous la lliura). Se fan fer en Montesion dos platas grans de menjar blanc⁹ per tota la comunitat, una de xica per lo Sr. Farando. Se dóna refresc en la celda prioral de marcinata, que consisteix: uns 4 o 5 porrons aiguardent, llimones, sucre blanc (unas quatre lliuras). Se compran dos lliuras anís y unas dos lliuras de bolados. Se

⁹ Menjar dolç compost de llet, sucre, farina d'amidó i farina d'arròs.

fan venir tres mozos de Escuadra a guardar la Iglésia, Claustro y Sagristia. Se fa que la aigua de la celda prioral sia ben fresca ab neu. Se mantlleban los cuberts de plata necessaris per lo dinar.”¹⁰

¹⁰ Totes les dades sobre Guillem i sobre el convent de Sta. Caterina que hem esmentat aquí (llevat de l'extensió superficial de l'hort) procedeixen del “Llibre d'entrades i eixides del P. Vicari” del propi convent. Arxiu de la Corona d'Aragó. Monacals (Universitat). Volums. Signatura: 305. Els contractes són en uns fulls solts. Les dades tretes dels comptes procedeixen dels corresponents a les dates que s'indiquen. Les “Notas necessàries...” citades darrerament són en un foli amb aquest títol, que té un indicador especial.

LA HISTÒRIA DEL PARTIT COMUNISTA D'ESPANYA

LA RECENT publicació de la *Història del Partit Comunista d'Espanya*¹, redactada per una comissió del P. C. presidida per Dolores Ibàrruri, és un esdeveniment important. Aquesta obra, en efecte, presenta un gran interès no solament per als militants comunistes, sino per a tots aquells que desitgen tenir una visió objectiva dels esdeveniments recents de la història d'Espanya i del paper que hi jugà el Partit Comunista.

La rica experiència acumulada pel P. C. d'Espanya en els seus quaranta anys d'existència és resumida en un breu volum que constitueix una font d'informació de gran interès per al moviment obrer i democràtic espanyol.

Des del punt de vista històric, una de les característiques d'aquesta obra és la llum que projecta sobre el paper de les masses populars en les diverses etapes de la història recent del nostre país.

Des del punt de vista metodològic, l'aplicació rigorosa dels mètode marxista permet d'obtenir una profunda objectivitat i honestedat científica en l'exposició dels fets i esdeveniments històrics. En explicar-los sobre la base de les condicions que els han engendrat, es dóna una explicació real, veritable, que evita d'emprar-los arbitràriament.

La sistemàtica del llibre, dividit seguint les etapes que marquen els esdeveniments de la història espanyola i no els fets de la vida interior del Partit, posa de relleu la relació objectiva necessària que existeix entre l'evolució de la societat espanyola i la política del P. C. d'Espanya. Gràcies a aquest procediment, la història del Partit Comunista estretament lligada a la del conjunt del moviment obrer, es destaca com una part integrant —i essencial— de la història d'Espanya.

Sobre el contingut de l'obra, ens interessa subratllar especialment dos aspectes que aclareixen i expliquen dues qüestions fonamentals.

a) El sorgiment del Partit Comunista va ser el fruit d'una necessitat imperiosa de la lluita de classes en les condicions específiques d'Espanya. El P. C. d'Espanya va nèixer de l'entranya mateixa del moviment obrer i socialista espanyol. Dels quaranta anys de la seva vida, el Partit Comunista n'ha passat més de trenta en la clandestinitat i sota la més acarnissada persecució. Els governants reaccionaris (des de Primo de Rivera a Franco) s'han vanagloriat diverses vegades d'haver destruït el Partit Comunista definitivament. Nogensmenys, el Partit Comunista gaudeix de bona salut i avui la seva influència és potencialment més profunda i extensa que mai. Aquest "miracle" no té altra explicació que el P. C. treu la seva força i els seus homes de la mateixa arrel del poble espanyol. Aquesta constatació té especial importància per contradir la calúmnia típicament franquista que l'origen i l'existència del Partit Comunista d'Espanya es deu a l'obra d' "agents estrangers".

b) La línia més característica de la política del Partit Comunista en aquests quaranta anys és el seu propòsit constant de promoure el desenvolupament de la democràcia a Espanya per vies pacífiques. En 1936, el Front Popular era la forma més adequada d'un desenvolupament democràtic pacífic. Per això el P. C. fou el seu defensor més conseqüent. Avui ho és la política de Reconciliació Nacional. Són les forces reaccionàries les que, per marxar contra el vent de la història, es veuen obligades a emprar la violència més sagnant (àdhuc la guerra civil) i a fer-se ajudar decisivament pel feixisme estranger en 1936, i pels cercles imperialistes més reaccionaris en l'actualitat, a canvi de l'abdicació vergonyosa de la independència nacional. Al Partit Comunista, en canvi, el vent de la història l'empeny endavant i per això és el més conseqüent defensor del desenvolupament democràtic pacífic.

L'experiència històrica del P. C. d'Espanya és d'una varietat excepcional: en la clandestinitat, en la legalitat, en el govern, durant la guerra, sota el terror, no hi ha sector social o ideològic on el Partit Comunista no hagi portat la seva activitat i on la seva influència no s'hagi fet sentir. La lectura d'aquest llibre donarà consciència a cada explotat que és d'ell mateix que depèn el seu esdevenidor. Heus ací perquè la publicació d'aquesta obra és un esdeveniment important per a tots els demòcrates espanyols.

L'any 1954 els Estats Units formaren 136 enginyers per cada milió d'habitants; Alemanya Occidental en formà 86; Suïssa, 82; França, 70; Gran Bretanya, 57; Itàlia, 39. El mateix any la Unió Soviètica formà 286 enginyers per cada milió d'habitants; és a dir: en valors relatius, més del doble que el país més avançat del món capitalista. En continuar l'esforç en aquesta direcció, la promoció soviètica d'enginyers del 1958 arribà a 460 per milió d'habitants. Aqueix mateix any, a Espanya, en sortiren de les Escoles d'Enginyers, 19 per milió d'habitants.

L'any 1959, la promoció d'enginyers, en xifres absolutes, fou de 94,000 a la URSS i de 30,000 als Estats Units. Espanya va donar 564 enginyers l'any 1957.

MORT DE L'HISTORIADOR F. G. BRUGUERA

FRANCESC GONZÁLEZ BRUGUERA va morir a París el 18 d'agost proppassat, mentre dedicava les vacances a l'acabament de la seva tesi de Doctorat.

Havia nascut a Figueres el 30 de setembre del 1911, fill d'un militar destinat a la guarnició d'aquella ciutat. La mort del seu pare l'obligà a abandonar els estudis, que reprengué més tard, durant el servei militar. L'any 1933 obtingué el nomenament de professor de francès a l'Institut d'Olot.

Mobilitzat durant la guerra civil, prengué part en accions al Front de l'Ebre, al Llevant i a Catalunya, fins que passà a França amb la seva unitat. En sortir del camp de concentració d'Argelès, on fou internat, va ser novament empresonat pels alemanys i després destinat a les brigades de treballadors estrangers, com a manobre, per a la construcció de túnels i vies de ferrocarril. En arribar l'alliberament de França, va ingressar a les Forces Franceses de l'Interior i prengué part en diversos combats fins a la seva desmobilització en 1945.

A partir d'aquesta època, conseqüent amb les seves idees que el portaven a lluitar per l'alliberament d'Espanya, va donar la seva adhesió a la causa del comunisme.

Fou lector d'espanyol a Limoges i després a Lió; dedicà els darrers anys de la seva vida a la investigació històrica, en especial el que fa referència a l'Espanya dels segles XIX i XX.

L'any 1953 va publicar, patrocinada pel "Centre National de la Recherche Scientifique", la seva *Histoire Contemporaine de l'Espagne (1799-1950)* (Ed. Ophrys, Paris, 1953) que fou rebuda amb gran interès i va merèixer l'elogi de diversos especialistes. Articles seus com "Quelques données sur la «Desarmortización au Campo de Calatrava (1845-1858)»" (aparegut a *Cahiers d'Histoire*, Lyon, 1959), i els publicats a la revista *Nuestras Ideas*, amb el pseudònim Gonzalo Brezo, sobre episodis del segle XIX espanyol, fèien esperar, amb el major interès la seva tesi doctoral que preparava sobre els béns comunals a Andalusia en el segle XIX.



La Redacció d'HORIZONS, que havia sol·licitat la col·laboració de F. G. Bruguera per a la nostra revista, i havia obtingut la seva entusiasta acceptació, expressa el seu homenatge a l'actitud i a l'obra d'aquest historiador de qui hom esperava encara els seus millors fruits.

Miquel Huguet

L'EXPOSICIÓ DE PICASSO A BARCELONA

EL DIA 30 de novembre del 1960 s'inaugurà a la Sala Gaspar de Barcelona una exposició que bé pot qualificar-se com a una de les més importants entre les realitzades a Espanya en els darrers vint anys. A la categoria artística del pintor, Picasso, s'afegeix el fet de ser una col·lecció d'obres que el propi artista considera com particularment importants dintre la seva producció i que, fins avui, excepte tres, mai no havien estat exposades anteriorment.

Es tota una antologia de la seva obra que comprèn des del 1917 fins avui.

L'expectació i l'interès que aquesta manifestació ha desvetllat en l'ambient barceloní han estat extraordinaris. En efecte, no es pot atribuir al mèrit estricte de les obres presentades, tot i ser molt gran, l'afluència al carrer del Consell de Cent de milers de persones de tota condició social que, de vegades, han hagut de fer cua hores senceres per tal de poder entrar a la galeria.

Es clar que molts dels qui han visitat aquesta exposició no entenen molt en pintura, però volien veure-la per a retre homenatge a un home que representa moltes coses per als barcelonins. Es el Picasso de *Guernica* i dels *Afusellaments de Corea*, dels coloms de la pau i d'aquelles mans enllaçades que simbolitzen l'amistat entre els pobles; és el Picasso que va dibuixar la reixa darrera de la qual un empresonat crida: ¡Amnistia! És el Picasso amant de la llibertat, amic i defensor del poble espanyol, el seu poble.

En ocasions com aquesta es manifesta l'estimació popular per homes que, amb llur actitud ferma contra el règim feixista, simbolitzen els més profunds anhels de llibertat i de justícia: Machado, Falla, Alberti, Juan Ramón Jiménez, Pau Casals, i els afusellats o morts dins les presons com Garcia Lorca, Miguel Hernández i tants d'altres.

Picasso, home conseqüent amb les seves idees, lluitador per un món millor, rodejat per l'admiració universal, està molt per sobre del llenguatge desvergonyat i cínic dels qui —en veure l'ampli ressò popular que adquiriria l'exposició— intentaren una altra vegada llur política de sempre: l'anticomunisme d'estereotip. Els calumniadors professionals de *La Vanguardia* han fet el que podien per tal de fer oblidar el record de *Guernica*, del *Somni i Mentida del General Franco*, dels *Afusellaments de Corea*, dels cartells per la pau, dels homenatges a Joliot-Curie i a Antonio Machado, del recent cartell per l'amnistia a Espanya.

En els darrers quatre anys, Picasso ha exposat diverses vegades a Barcelona, sempre a la Sala Gaspar. En 1956, els barcelonins pogueren admirar, per primera vegada des de 1935, una excel·lent col·lecció de litografies originals; en 1957 una exposició amb gran quantitat d'escultures, dibuixos, ceràmiques i mosaics, més una gran composició (*Dona al balanci*) que fou objecte de grans discussions en els medis artístics de Barcelona; en 1959, la meravellosa col·lecció d'aiguatintes que il·lustren *La Tauromaquia* de Pepe Hillo, i el mateix any, la seva admirable col·lecció de gravats al linòleum.

D'aquesta manera, els amics, els admiradors de Picasso i els barcelonins interessats per l'art, han pogut seguir les creixents activitats de l'artista. Però ningú no podia preveure que, en una nova demostració d'afecte per la ciutat que en certa mesura contribuï a fer-lo com a pintor, ens proporcionaria la satisfacció d'una mostra tan completa de la seva obra, com aquesta d'ara.

De 1917-18 és el quadre cubista *Retrat*, pertanyent al període anomenat "del cubisme sintètic", iniciat a partir del 1912. De 1923 és el *Jove fumant*, retrat d'una delica-

desa i elegància clàssiques per la seva sobrietat. Heus aquí dos exemples de les inmenses possibilitats i variants que ofereix el mètode realista de creació artística.

La *Natura Morta* de 1932 inicia les deformacions expressives, el traç gruixut i, sobre tot, els ritmes elíptics que posteriorment prendran més espai en la seva obra.

En les obres de 1937 a 1939, la imaginació fabulosa de Picasso el porta a combinar elements geomètrics, sempre presents en la seva producció, de manera sorprenent: la distorsió de les formes humanes conegudes el condueix —per un camí absolutament plàstic i líric— al terreny de les valors de l'absurd i de la inquietud. És l'etapa que ateny la seva culminació en la força expressiva de *Guernica*.

L'art de Picasso és com una finestra que s'obre a tot el que és nou. L'única constant del seu estil és el seu mètode realista. Les creacions de Picasso són sempre una manera nova de combinar elements dels quals tenim una experiència prèvia. En ell, l'imprevist és el resultat, no el mètode. Una vegada ha aconseguit una forma determinada, aquesta n'origina una altra de nova, la qual engendra una tercera diferent de les anteriors.

Gràcies a les seves singulars aptituds interpretatives, una forma coneguda adquireix en les seves mans un aspecte nou que ningú no havia previst, probablement perquè estem acostumats a veure les obres en sí, com a principi o final d'un procés. En canvi, per Picasso, l'art és, com la vida mateixa, quelcom que a través d'infinites contradiccions es transforma contínuament.

El conjunt de l'obra picassiana és, a més, com un meravellós àlbum de la història de l'art universal: tot hi troba en ella el seu lloc.

El lirisme apassionat i al tendresa dels quadres que representen els seus fills Claude i

Paloma (1948, 56, 57, 58) i la maternitat de 1954, són una bona prova de la seva inexhaurible potència de creació, sense terme de comparació en tota la història de l'art. Mai una obra seva no es repeteix, i sempre descobreix l'angle original que ha de fer-la més interessant. Cada obra de Picasso és una nova aventura radicalment distinta de totes les intentades anteriorment.

Jacqueline al balanci, *Jacqueline* i aqueixa tela incomparable: *Jacqueline amb mocador negre*, són proves eloqüents de la seva fonamental dualitat estètica: el coneixement profund i objectiu dels éssers i una imaginació prodigiosament fèril.

Les darreres pintures, les de 1959-60, desbordants de color i d'optimisme, ens contagien amb llur alegria. Ens demostren, encara una altra vegada, que les formes, els colors i els ritmes de Picasso són la seva contribució permanent a impulsar l'esperit de la nostra època.

Els *Coloms a la finestra*, símbol de pau i de serena alegria, són tot un missatge. En aquest quadre, com tot al llarg de la seva obra, l'artista retorna altre cop a les fonts realistes com a prova suprema de sinceritat i d'autenticitat plàstiques. Aquesta és la gran lliçó que invita a meditar als qui hem vist sempre en ell un artista popular, preocupat pels problemes dels altres.

Picasso representa pel poble de Barcelona els valors aixafats al nostre país l'any 1939. La gran manifestació popular davant de les seves obres és una afirmació del dret a la llibertat, al treball i a la pau. El poble sap això i sap també que els coloms de Picasso propugnen una pau que no és la pau dels sepulcres ni de les presons, que defensa Aznar a *La Vanguardia*. La pau de Picasso és la de l'home lliure, que creu en els altres i n'espera grans coses.

Pour contribuer au financement de la campagne pour
l'amnistie des exilés et prisonniers politiques espagnols,
-dont certains sont en prison depuis plus de vingt ans
déjà, j'ai donné un de mes tableaux afin qu'il soit
vendu à Londres .

Je vous demande de faire de même.

Crida de Picasso per a
recollir diners per al fi-
nançament de la Cam-
panya.

 A.M. G. 12.12.60.

ELS JOVES I ELS ALTRES, de Josep Maria Espinàs.

LLEGINT *Els joves i els altres* (recull de narracions de Josep Maria Espinàs) hom es veu obligat a reflexionar sobre una certa joventut d'avui que, si bé no confonem amb "els gamberros" si que qualiquem sovint de "baligabalaga" o "poca-solta". Josep Maria Espinàs ens hi obliga no pas perquè empri arguments psicològico-socials ni per màgia literària, sino perquè va al fons d'una aparença per dirnos una veritat que no sempre es veu. L'aparença, en aquest cas, és una forma de vestir-se, de tallar-se el cabell, de divertir-se, de parlar i de comportar-se. La veritat són uns sentiments generosos i bons i unes inquietuds sanes i angoixoses.

L'escriptor barceloní, en presentar-nos aquesta determinada joventut en tres narracions: "Vespa", "Cuba Libre" i "Chesterfield", li fa viure episodis intrascendents i situacions completament ordinàries. Nogensmenys el lector sent la necessitat de preguntar-se moltes coses, no pas sobre els personatges mateixos, sinó sobre les causes de llur comportament i de llur angoixa.

La vida en la societat capitalista d'avui és un remoli de problemes la solució dels quals —segons la classe dominant— són els DINERS deïficats de manera monstruosa. A la joventut, se l'atabala i se l'enlluerna amb una propaganda excitant i frenètica volent fer-li creure que l'audàcia i la capacitat personals no són suficients per a triomfar (o sigui, fer-se ric) i que a més d'aquestes virtuts cal deixar de banda els escrúpols i els imperatius de la consciència. Aquesta és la filosofia de tot un "mode de vida" que reposa fonamentalment sobre la FORTUNA i la manera de fer-la.

Aquestes veritats i altres que tenen la mateixa font han fet sorgir una fornada de nois i noies aparentment cíncics, desconsiderats, indiferents a tot allò que no sigui una mal entesa "dèria de viure". En general, aquests joves no agraden "als altres", als que ja no ho són. I així escoltem o diem sovint: "Quina joventut més buida"...o "Quins bèsties..."

Però no és ni una joventut "buida", ni "bèstia". La societat en qué es mou no li dóna ocasió de realitzar accions extraordinàries. Només la guerra, el gangsterisme o "la martingala" com a mètode de pujar els graons de la popularitat i la "glòria". Tots els mitjans d'atracció i educació: premsa, cine, televisió, etc., van dirigits vers aquest objectiu amb l'excusa hipòcrita de salvar el jovent de "la política". No obstant— i ara

tornem al llibre d'Espinàs— àdhuc en aquesta societat, en determinats indrets i circumstàncies, es presenta l'ocasió de fer una bona acció: donar la mèdulla per salvar un infant leucèmic; renunciar a quelcom molt cobejat per a no perjudicar els pares... I llavors, aquesta mateixa joventut que consideràvem incapaç d'un acte generós, ens dóna sorpreses. Nosaltres anem més enllà: en aquesta societat es presenta l'ocasió de realitzar accions heroiques per a destruir els entrebancs que impideixen la joventut d'avançar. Com digué el gran poeta Salvat-Papasseit "posar un foc d'estrelles dins la boca del llop" és avui la tasca més apassionant per a la joventut.

Josep Maria Espinàs ens presenta els seus joves en una Barcelona i en un medi concrets. Una Barcelona que, malgrat tot, fa plorar. Veiem aquells xicots jugar als daus i fer apostes estrafolàries; ballar com a dementats en els sellers afrancesats del carrer de Balmes; febreros i obsessionats per enriquir-se "com ho han fet d'altres". Els escoltem parlar sense to ni so i fer animalades pel gust de fer-ne. Però ¿què és tot això al costat de l'acció humana i heroica de l'estudiant de "Vespa", de la dramàtica decisió del pobre empleadet de "Chesterfield" o del neguit imprecís però sa d'aquell minyó de "Cuba Libre"? El lector treu la conclusió que fins i tot aquesta joventut té un potencial extraordinari de generositat i abnegació. El que passa és que, a més de tot el que dèiem en començar, és una joventut dissortada. Ella sap que la nostra època podria —perquè l'home ho ha creat— donar-li mitjans materials fabulosos per a realitzar les gestes més interessants en tots els terrenys de la ciència, la tècnica i la cultura. Ella sent —encara que no sempre en té consciència— que no pot donar un pas sense ensopegar amb els interessos de les grans fortunes acumulades amb l'esforç, la sabiduria i la sang dels altres. I així, aquesta joventut està irritada, descoratjada i desconfiada.

Aquest és un fenomen social del nostre temps i de la nostra societat que no es resoldrà únicament amb la comprensió i la simpatia que en aquest cas mostra Josep Maria Espinàs, sinó creant a la joventut les condicions que li permetin donar volada a tot allò que té d'audaç, de generosa i de sincera.

Per cert que la portada del llibre, obra de J. Vila Rufat, és d'un realisme impressionant, perquè expressa (al nostre entendre) tot el que vol dir Espinàs en les seves tres narracions. Sobre un fons negre els daus, l'alcohol i els cigarrets. Al costat, i en primer pla, el perfil d'un jove amb uns grans ulls

plens d'esglai i amb un gest infant i home, ferm i desamparat.

A més d'aquestes tres narracions que comentem, el llibre d'Espinàs en té una final —independent segons sembla d'*Els joves i els altres*— que, al nostre entendre, no escau ni al contingut ni a la forma de les anteriors. Es titula "Escala Suprimida" i és part del que anomenem gènere "suspense". En altres escriptors catalans i per raons que no ens expliquem, trobem sovint aquest gènere literari artificial i fred. Tampoc aquest episodi d'Espinàs no ens diu res. Al costat de la tendresa i la veracitat d'*Els joves i els altres* aquell resulta fals i d'una nuvolositat que no té res a veure amb la veritable intriga. Afortunadament, a jutjar pel conjunt de la seva obra, no és aquest el camí que prefereix Josep Maria Espinàs, un dels prosistes catalans d'avui de més personalitat i veridicitat.

[TERESA PONS]

ELS 7 PECATS CAPITALS vistos per 21 contistes. Ed. Selecta. Barcelona, 1960.

AMB motiu del noranta aniversari de "Víctor Català", Sebastià Estradé i Joaquim Carbó van tenir la idea de retre-li homenatge i demanaren als escriptors actuals més significatius de les nostres lletres que col·laboressin en la confecció d'un llibre destinat al fi esmentat. Aquest llibre havia de parlar dels set pecats capitals i cada un seria tractat per tres narradors diferents. Ens trobem, com es pot veure, davant d'una obra molt especial, feta sota comanda, on no solament han estat suggerits els temes, sinó que fins i tot s'han apuntat unes circumstàncies concretes entre els estrets límits de les quals cal desenvolupar una història. En teoria, la idea pot semblar bona, però una vegada portada a la pràctica, el resultat no ha estat pas massa reeixit, car podem adonar-nos que gairebé tots els autors s'han trobat com empresonats, fin i tot m'atreviria a dir que treballant amb pena. I és que, a part la dificultat que representa per a un escriptor haver de fer un conte amb tema marcat, gairebé totes les circumstàncies exigides pecaven d'excessiva simplicitat. Això, i l'efecte que produeix sobre el lector el fet de conèixer de bell antuvi el que passarà, en línies generals, en la narració que comença a llegir, la qual cosa li fa sentir una certa intenció —nosa extraliterària molt difícil de superar— de veure qui s'ha sortit bé del tema proposat i qui no, em sembla que és més que suficient per a fer rebutjar possibles futures experiències d'aquesta mena.

Si tenim en compte, però, que, en realitat, aquest resultat no es podia comprovar fins que no s'ha arribat al final, no hi ha res a dir en contra de la idea dels organitzadors d'aquesta inesperada antologia de la narrativa catalana actual. Ans al contrari, cal agrair-los la bona voluntat de portar a terme un

homenatge a la nostra excel·lent escriptora que tan magistralment ha sabut copsar en els seus llibres determinats aspectes de la nostra societat.

Després d'aquesta apreciació general de l'obra, passaré a considerar individualment els contes que la componen.

Com a conseqüència de les limitacions que els 21 contistes han hagut de comportar, alguns autors, malgrat que fan tot el que poden, toquen de gairell el tema suggerit i, probablement, a la recerca d'originalitat, se'n van pels núvols. Tenim, per exemple, el cas de Rosa Leveroni que només anomena el "director de banc" que ha de sortir inexcusablement en el seu conte, per pura casualitat. D'altres, es ceneixen tan excessivament a la idea que els ha estat donada, massa ingènua gairebé sempre, que les situacions risquen d'esdevenir, en alguns casos, i esdevenen, en molts altres, forçades i inversemblants, com els passa, al meu entendre, a Folch i Camarassa que, a més a més, fa un gran abús de paraules *dolces* com "mecà", "punyefleres" i "enfutismar", quan en el bar per ell pintat, si és que l'autor vol emprar *renecs*, es deuen sentir coses ben diferents; a Mercè Rodoreda que, malgrat els esforços que fa per adaptar-se a l'ambient que li ha tocat, no ho aconsegueix pas massa; i a Maurici Serrahima, que amb el llarguíssim i poc aconseguit monòleg del seu personatge, només aconsegueix fer sentir un cert enso-piment.

Naturalment, al costat d'aquests dos extrems, hi ha també contes força aconseguits i d'indubtable qualitat literària, un dels quals, i l'anomeno en primer lloc perquè és el que més m'ha impressionat, és el de Francesc Nello, escriptor de qui no havia sentit parlar, que, a propòsit de la luxúria, fa un conte intel·ligentíssim i dóna vida a uns personatges de completa actualitat, perfectament dignes de la millor ploma, amb una visió concreta i punyent d'un dels problemes més complexes de la nostra civilització occidental: la bigàmia velada, d'una banda, i la joventut que es rebel·la contra el tabú sexual burgès, de l'altra.

Salvador Espriu, en el seu conte sobre l'avarícia, ens demostra, una vegada més, la seva gran qualitat narrativa, presentant encertadament en una sàtira ben directa i concreta, la gent de missa sense altres problemes que guanyar diners. Joaquim Carbó, que parla de la supèrbia, fa patent, en un estil clar i natural, que és un gran coneixedor de l'ambient i de la psicologia dels personatges que presenta. Josep Ma. Espinàs, en una encertada barreja de pensament i acció, treu tot el partit que es podia del tema "peresa". Jordi Maluquer, referint-se a l'enveja, fa una estupenda caricatura dels concursos literaris, que no sabríem situar enlloc més que en les típiques vetllades de Santa Llúcia. L'única objecció que se li podria fer, segons el meu parer, és que potser es decanta una mica massa cap al guinyol, però, de totes maneres,

la lectura del conte a què em referixo, és molt agradable i francament divertida.

Menys afortunats han estat: Jordi Sarsanedas, bo i essent potser l'únic escriptor que es rebel·la palpablement contra els límits que se li posaren. Pere Calders que, en parlar de la peresa, la fa gairebé sentir, encara que no està a l'alçada d'altres ocasions. Miquel Llor, que dona la impressió de navegar dins un ambient no gaire conegut per ell. Pedrolo que, sobre la luxúria, presenta un realisme de poc gust, molt per davall, malgrat tot, de les seves fantasies angoixoses. Ma. Aurèlia Capmany, Ernest Martínez Ferrando, Joan Perucho, Estanislau Torres, Josep A. Baixeras, Albert Jané i Sebastià Estradé.

[IRENE SANTJORDI]

TEMPS D'ESTRENA, de Guillem Viladot. Biblioteca Selecta, Núm. 275. Editorial Selecta, Barcelona, 1959.

EL VOLUM, anomenat en conjunt *Temps d'estrena*, es compon de dues parts ben diferenciades. La primera, *Temps d'estrena* pròpiament dit, és un recull de petits poemes en prosa escrits entre 1949 i 1952. La segona, composta de "Hem deixat riella", "Setissis" i "Ketubim", és un conjunt de poemes que van de 1956 a 1959. En total, doncs, deu anys de creació poètica d'aquest nou autor que, per diferents causes, entre les quals trobem el franquisme, no s'ha pogut donar a conèixer fins ara.

En la primera part, d'indubtable qualitat poètica, Guillem Viladot ens parla dels seus records d'infantesa, amb agilitat i gran força descriptiva. Una cosa veritablement remarkable, és l'ímpetu que posa l'autor a criticar l'antiquada concepció que, dissortadament encara avui en dia, tenen molts pares i pedagogs de la infància. Aquest retret de Guillem Viladot als pares, en general, i a llur poca comprensió envers els infants que comencen d'obrir els ulls, és a dir, que s'estrenen, ja ens deixa endevinar l'esperit combatiu que l'anima, del qual n'hem rebut també notícia en les seves declaracions a *Destino* de 2 juliol 1960. Són bon exemple del que acabo de dir, les proses titulades "L'ós", "El senyor Marianet", "Peix sobre la platja", "El porc", i d'altres.

A part dels poemes a què m'acabo de referir, n'hi ha també de simplement descriptius, d'una gran bellesa narrativa, i de satírics.

Respecte a aquests, voldria fer notar el confusionisme de Guillem Viladot quan es proposa ridiculitzar l'ateïsmes. En un país com el nostre, on el catolicisme és el plat del dia als diaris, a la ràdio i al cinema, una expressió, com per exemple, "gràcies a Déu", esdevé popular i, en un moment d'impaciència, tant es pot trobar en boca de catòlics com d'ateus, sense que això signifiqui cap concessió especial d'aquests darrers envers els fenòmens sobrenaturals.

La gràcia principal de *Temps d'estrena* és, segons el meu parer, la d'èsser narrat amb ingenuïtat d'infant, amb una tendresa que dona una visió nova de l'ambient rural català. Hi trobem també, però, un aspecte de la personalitat de l'autor que, en el cas que reflecteixi exactament el seu sentiment íntim envers el món, suposaria un greu handicap per a la seva obra posterior. Em refereixo al perill que té aquest poeta de sentir-se *massa* desgraciat ("La fira", "Els pals de telèfon", "La sort", "Niu de rialles"), *massa* incomprès ("etern pelegrí d'humilitats incompreses" es diu ell mateix en "Estrena en la nit"), *massa* excepcional. Això darrer ho tenim també reafirmat en les esmentades declaracions a *Destino* sobre el llibre *Els metamorfoses*, també d'ell, quan diu, textualment, que "si el senyor Adolf Hitler l'hagués llegit, potser no hauria perdut la guerra malgrat que el llibre no té res a veure amb les qüestions bèl·liques, però que desperta quelcom que ignorava: el ridícul". A part que demostra un excés de seguretat i confiança en la seva pròpia obra, ¿no és francament ridícula aquesta suposició? En fi, desitgem sincerament, sobretot perquè considerem que Guillem Viladot és un autor d'autèntiques possibilitats, que sigui capaç de superar aquest entrebanc que només el conduiria a un isolament més o menys merescut.

A la segona part del llibre, ens trobem amb un conjunt força aconseguit i molt interessant que s'anomena "Hem deixat riella", on es veu una clara preocupació social que ens fa posar grans esperances en el futur desenvolupament d'aquest poeta. Ens diu, per exemple:

"...Així ens férem esquerps a les nafres
que als portals cridaven almoïna;
i, així, ens férem sords a les nafres
que, sota els comptes corrents i la gasolina,
ploraven en captivitat..."

Un dels poemes més interessants d'aquest recull, és el XIII, que comença "La criada cisà pesseta amb deu...", potser el de sàtira més directa i completa.

Venen després dos conjunts de poemes, "Setissis" i "Ketubim", que, en general, no són pas massa reeixits, al meu entendre, des d'un punt de vista formal. Mereixen ésser destacats, però, "Suïcidi d'una llàgrima", "El balcó" i algun altre. Podem adonar-nos també que Guillem Viladot, al final de 1959, segueix fent composicions de caire social, camí pel qual desitjariem que continués.

Finalment, voldria fer constar, a fi d'evitar algun possible malentès com a conseqüència d'aquesta crítica potser una mica massa severa per a un primer llibre, que considero Guillem Viladot completament digne de figurar entre els nostres millors poetes d'avui, car demostra tenir unes indiscutibles dots poètiques i una preocupació pels problemes de l'home actual, que fan doblement interessant la seva obra.

[IRENE SANTJORDI]

HACELDAMA, de Blai Bonet. Aymà
Editors. Barcelona, 1959

HOM ha dit d'aquesta obra que és una novel·la important; potser li escauria més el qualificatiu de diferent. Diferent quant a prosa. Una prosa que prové de la poesia, calibrada frase a frase, període a període, clàusula a clàusula, amb una sintaxi enriquida per les troballes dels darrers poetes i estilistes castellans, per inèdites fórmules expressionistes, carregades d'imatges fins a l'excés, tant i tant que a la fi, per acumulació i persistència, arriben a esdevenir quasi totes falses.

També és diferent la seva perspectiva en l'ambientació. Es situa ràpidament i situa el lector lluny de l'àmbit d'Eixample i de barcelonisme, plaga que pesa damunt tanta producció literària catalana. Coneix pobles, paisatges i gent, però no com és comú entre nosaltres com a experiència de vacances, colònies, excursions o d'estades de repòs per pleuresies.

Les mateixes influències literàries que traspuen constantment a través de les seves planes són diferents de les corrents entre els nostres autors. Quan en *El mar* hom hi veia Bernanos, G. Green, Mann i tota una extensa biblioteca. Quan en *Haceldama* s'hi veu Remarque, el Camús de *L'etranger* i sempre Cela i el Lorca sexual, hom els veu integrats de molt diferent manera de com tants dels nostres escriptors fan Kafkas, Ionescos, Beckett o Sartres casolans.

Fins aquí alguns dels aspectes formals que diferencien superficialment l'obra d'En Blai Bonet i també *Haceldama*.

Intimament, Blai Bonet se'ns presenta com un home jove, sol, independent, en un món on hi és ell per tots quatre cantons, sense poder transcendir del seu jo quasi mai. Aquest autisme que el capacita plenament per a la poesia intimista, per a les confessions o les memòries, el nega com a novel·lista. D'aquí la indiferenciació completa de personatges en *El mar* on tant d'estil, com de mecànica íntima, com de gestos, tots esdevenien un pan-autor. D'aquí la incapacitat per a la tercera persona manifesta en *Haceldama*.

I és en aquesta incapacitat per a la tercera persona on resideix la inexistència d'*Haceldama* com a novel·la reeixida, almenys com a novel·la moderna. Una breu anàlisi dels tipus de narració utilitzats en *Haceldama* ens faran veure l'anacronisme d'aquesta obra o la ignorància dels rudiments novel·lístics actuals en que actua Blai Bonet:

I.—Introducció en primera persona, on el cronista de la narració surt de vacances cap un poble del Maresme. A l'estació troba un personatge que serà el protagonista. Ja en el poblet, és testimoni d'un accident ferroviari. Entre els ferits, la mare del protagonista que està agonitzant. El cronista pren un bloc i, en taquigrafia, recull totes les darreres paraules

de la moribunda. II.—Monòleg fet de les darreres paraules de l'accidentada, unes trenta planes d'evocacions i d'imatges de maternitat, sexe i ruralisme, on coneixem la infantesa i l'adolescència del protagonista. III.—Nota del cronista on ens explica que per consell seu, ja en la presó, el protagonista escriví una mena de memòries. IV.—Memòries del protagonista escrites a la presó, fetes de records de guerra. V.—Interpolació d'uns fragments de diari que el protagonista dugué al front. VI.—Segueixen les memòries, amb records de guerra, acabament, postguerra, desempària el poble. VII.—Interpolació d'una conversa amb un catedràtic que surt de trasantó per donar la moral pels fets del protagonista. VIII.—Segueixen les memòries; casament, fill, mort del fill, desempària, acte gratuït consistent a provocar el descarrilament del tren, en què per casualitat va la mare del protagonista; final de les memòries. IX.—Epíleg compost per dues cartes del carceller de la presó on morí el protagonista, amb arrodoniment total dels fils penjats i la seva mica d'ensenyança.

¿És això només *Haceldama*? No, per dessota d'aquesta forma hi ha un home, un noi, Andreu Crous, Blai Bonet, un de nosaltres, tant se val. Que neix, que es va fent voltat d'esperances, encarnant promeses, que de cop i volta és dut al front, a la guerra.

Hi ha la mort, la por, el matar i el morir despietat, l'absurd d'un afusellament, l'absurd d'un tret, l'absurd de tot un poble arranat del tot. Però hi ha també la natura, els companys, el madurar i el conèixer la vida amb tota la seva veritat de joventut, de risc, d'amistat i esforç. Aprendre, aprende i sentir:

"I perque era la primera vegada que lluitava a favor d'un home, sentia la pau que només dóna compartir la sort amb un camarada. Vaig comprendre que la vida són els companys. També vaig descobrir que la felicitat són els altres."

"No sento res; només gana de no tenir vida en mi, sinó enfront, perquè la vida són els altres."

"Morir de mort completa i viure de vida escassa és el que delata el nostre cor i fa que el dolor sigui el déu dels homes."

"Caminava en la mateixa direcció dels altres. Era l'única glòria de la vida."

"Les columnes de soldats eren imatges de l'Enemic, imatges que queien, mentre l'enemiga Idea, obscura i emmatada, quedava després de cada ofensiva".

Aquesta sabiduria aconseguida amb sang, amb ferides, amb por, amb el preu d'una indiferència, d'una incapacitat afectiva adquirides ja per sempre, és la que marca aquesta generació que veu morir al seu voltant, i matar a les seves mans.

Blai Bonet que tenia deu anys en començar la nostra guerra, ferit com tots nosaltres pel

seu record i les seves tristes conseqüències, fa seu un d'aquells nois que hi lluitaren, el viu per dintre, hi aprèn tot el que la guerra és i per contrast, també, tot el que és la pau que se'n segueix si venç el pitjor.

Si la vida són els companys, i tots els camarades moren allà, al front, Andreu Crous torna sense vida, incapaç per a tot afecte. Tot és desert. I res no el fa adonar-se que encara queden companys, tots. Res no li dóna res, ni l'amor, ni casar-se, ni intentar una vida normal, corrent, ni tenir un fill, ni la mort mateixa del fill. I quan fa el gest absurd de provocar més violència i més dolor, no en treu altre profit que morir més aviat i ja del tot lliure d'ell mateix.

I és que en Crous sempre ha obrat així, des de fora, sense ser-hi. Perquè mentre ell ens conta com el duien al front, en el ramat;

els nois conscients, responsables, se n'anaven ells mateixos voluntaris cap al front a defensar la revolució social que estava en perill, la naixent revolució social, que calia agombar amb tota l'escalfor de la sang jove, viva i calenta. I mentre ell s'entreté analitzant la pell decebuda de la seva dona en l'agonia del seu fill, hi ha gana, injustícia i dolor, dolor molt fortament sentit al seu voltant; mentre ell treu, dessota la pluja, un a un els cargols de la via tot parlant amb el gos, hi ha joventut també, que vençant la por a la policia, l'espant de les tortures de "Jefatura", es llancen a lluitar per fer despertar a tots de la mesquina mediocritat de castigats, de vençuts, de tristos presoners que som tots els qui voltem, llegim i comentem el seu llibre.

[J. c.]



MINISTERIO
DE CULTURA

La humanitat gasta actualment més de 100.000 milions de dòlars a l'any en armaments i en el sosteniment dels exèrcits dels diversos Estats.

Amb les despeses d'un sol dia, equivalents a 16.440 milions de pessetes, es podrien produir 100.000 automòbils de turisme o un milió de neveres o un milió i mig d'aparells de televisió.

Amb les despeses dels darrers sis anys s'haurien pogut construir 150 milions de cases i resoldre així el problema de l'habitació a tots els països del món.

CONTRA LA CENSURA

TEXT de l'escrit que un notari de Madrid ha lliurat el dia 26 de novembre del 1960 als ministres d'Informació i Turisme i d'Educació Nacional, en exemplars idèntics però separats.

Excm. senyor Ministre...
Madrid.

La present lletra, escrita des de distintes dedicacions intel·lectuals —novella, poesia, teatre, ciències, filosofia, assaig, cinematografia, publicisme, etc.— i també des de distintes conviccions ideològiques, està motivada, sobre tot, per l'angúnia pròxima a l'exasperació, a què es veu sotmesa la nostra tasca per un sistema d'intolerància, confusió i indeterminació. Ens referim, de manera especial, al problema que ens planteja l'existència de la censura, problema molt agut car entorpeix el desenvolupament del nostre treball. Això ens decideix a trencar el silenci que, en aquest respecte, hem vingut observant en espera que semblant situació fos a la fi solucionada pels qui es troben en condicions de fer-ho.

Independentment del problema, que caldria plantejar, de ser lícita o no l'existència de censura prèvia, plantegem ara la greu inquietud que ens produeix, concretament, el fet que mai no sabem a què atènyer-nos en el que és possible expressar o no: per la qual cosa sembla com a mínim evident la necessitat d'una regulació explícita, única per les distintes formes de publicació d'una obra; ja que, en la situació actual, es produeix freqüentment el cas que un text sigui autoritzat per un gènere de publicació —en revistes, per exemple —i prohibit per altres— publicació en llibre, representació teatral, projecció cinematogràfica, etc.— fet que considerem injustificat i injustificable, com ho és aquest altre, tan freqüent, que el que és autoritzat avui sigui prohibit demà, o viceversa.

Aquesta situació porta com a conseqüència, entre altres efectes, que la cultura espanyola ofereixi en el pla internacional un espectacle de precarietat, propi de cultures poc evolucionades (cosa en contradicció amb la nostra rica tradició cultural), el que posa l'escriptor i l'home de ciència espanyol en el cas, semblant a l'exili, de treballar amb destí a editorials, companyies i centres d'estudis estrangers, fuga cultural que el país, en la nostra opinió, no està en condicions de suportar o assumir. Tot això configura

un estat ingrat i això en un moment que sembla desitjable la superació de tot estancament o comunicació. Per si fos poc, podria també afegir-se el deplorable efecte que origina en la formació i informació del lector i de l'estudiós espanyol la mutilació que pateixen freqüentment els textos, peces dramàtiques i pel·lícules estrangeres que s'imprimeixen, representen o projecten a Espanya.

Examinat el problema en la seva forma actual, tal como se'ns presenta en unes circumstàncies en les quals amb seguretat, seria il·lusòria la petició que expressés el nostre major anhel: que la censura fos desterrada; els sotsignants consideren:

1er.—La urgent necessitat d'una regulació de la matèria amb les degudes garanties jurídiques, establint clarament el dret de recurs.

2on.—La necessitat, en qualsevol cas, que els funcionaris encarregats d'aplicar la dita regulació posseeixin una personalitat pública, car l'anonimat des del qual elsensors venen exercint llurs funcions és motiu de les majors arbitrietats.

Esperem que el present escrit sigui atès per V. E. amb el millor esperit, tenint comte del nostre desig que la cultura espanyola reivindiqui el lloc que naturalment li correspon.

El doble destí de la nostra lletra, adreçada simultàniament a V. E. i a l'Excm. senyor Ministre de..., es justifica pel fet de l'ambigüitat en què es desenvolupa la nostra activitat social, regulada pels Ministeris d'Educació Nacional i d'Informació i Turisme.

Amb aquest motiu saludem V. E. molt atentament tot esperant les seves sense dubte favorables determinacions.

José María Pemán, Leopoldo Eulogio Palacios, Vicente Aleixandre, Pedro Laín Entralgo, Julián Marías, Ramón Pérez de Ayala, Juan Antonio Zunzúnegui, Enrique Lafuente Ferrari, Claudio de la Torre, Mercedes Balleteros, José Luís Aranguren, Alfonso Sastre, Camilo José Cela, Juan Antonio Bardem, Ignacio Aldecoa, Fernando Baeza, José María Moreno Galván, Juan Mollá, Gonzalo Torrente Ballester, José Luís Cano, Luís Delgado Benavente, Ricardo Rodríguez Buded, Dionisio Ridruejo, Julio Caro Baroja, Manuel Suárez, Antonio Buero Vallejo, Carlos de Santiago, Elena Soriano, Enrique Llovet, Ma-

ría Alfaro, Manuel Pilares, Luís Rosales, Leopoldo Panero, José María Souviron, Luís Felipe Vivanco, Ramón de Garcíasol, Leopoldo de Luís, Rafael Montesinos, Francisco García Pavón, Eduardo Tijeras, Fernando Quiñones, Eloy Terrón, Jorge Campos, José Ares, Luís Fernández Ardavin, Víctor Ruíz Iriarte, Jesús María Arozamena, Joaquín Calvo Sotelo, Antonio Mingote, Antonio de Lara (Tono), Antonio Vizcaíno Casas, Angel María de Lera, Vicente Silió, Carlos Martínez Barbeito, Mariano Tudela, Rafael Borrás, Manuel Alcántara, Emiliano Aguado, Dolores Palá Bardejo, Rafael Morales, Julio Diamante, Agustín Gómez Arcos, Angel Crespo, Joaquín Marrodán, Gabino Alejandro Carriedo, José de Castro Arinos, José López Rubio, José Tamayo, José María de Quinto, José Mermaín, Juan Antonio Gaya Nuño, Rafael Sánchez Ferlosio, Carmen Martín Gaité, Manuel Villegas López, Antonio Ferres, Gabriel Celaya, Angel González, Armando López Salinas, Jesús López Pacheco, Juan García Hortelano, José Amillo, José Monleón, Josefina Sánchez Pedreño, Manuel Rabanal Taylor, Angela Figuera Aymerich, Rafael J. Silvia, José María Forqué, José Antonio Nieves Conde, Edgar Neville, Alejandro Núñez Alonso, Luís García Berlanga, Dolores Medio, Rafael Azcona, Alberto González Vergel, Alfonso Paso, José María Jové, Santiago Marín, José Luis Alonso, Fernando Martín Iniesta, Angel Alcázar, Agustín Navarro, Begoña García de Diego, Antonio Gobernado, Josefina Rodríguez, José Luis Norau, Mercedes Fórmica, Basilio M. Patino, Leonor Lorenzo, Juan Emilio Aragonés, Ramón Nieto, Eduardo Zúñiga, Lauro Olmo, Ricardo Doménech, Vicente Gaos, María López, Daniel Sueiro, Isaac Montero, Concha Fernández Luna, Conrado Blanco, Lili Alvarez, Consuelo Vergés, Concha Lagos, Angelina Gattell, Tomás Alfaro (Marqués de Cañada Honda), Mario Antolín Pérez, Condesa de Campo Alange, Mario Camús, Carlos Saura, Manrique de Lara, Medardo Fraile, Alvaro

Fernández Suárez, Angel Fernández Santos, Enrique Ruiz García, Luciano Egido, Antonio Espina, José María Sánchez Silva, José Miguel Velloso, Antonio Giménez Landi, José Luis Herrera, Enrique Tierno Galván, Juan Antonio Muñoz Rojas, Nicolás González Ruiz, Jesús Prado, Juan Antonio Cabezas, Jorge Ferrer Vidal, Carmen Bravo Villante, Vicente Gallego, Carmen Conde, Luis Tejedor, José Quereda, Carlos Muñiz, Cayetano Luca de Tena, Pablo Corbalán, Concha Castroviejo, Manuel G. Cerezales, Carlos Fernández Cuenca, J. Fernández Figueroa, Josep Plà, Salvador Espriu, Anna Maria Matute, Josep Maria Castellet, R. E. de Goicoechea, Susanna March, R. F. de la Reguera, Joan Oliver, Josep Agustí Goytisoló, Mercè Salisachs, J. Petit, Carles Barral, Jaume Gil de Biedma, Joaquín Horta, Josep Vergés, Enric Ferran, Josep Maria Espinàs, X. Montsalvatge, Martí Farreras, Francesc Rodón, Alfons C. Comín, Oriol Martorell, F. Gutiérrez, Lluís Goytisoló, Joan Teixidor, Néstor Lujan, Josep Pardo, Joan Sales, Rafael Santos Torroella, Mario Lacruz, Francesc Sitjà, J. L. de Urruela, Joan Massana, Joan Goytisoló, Rvd. Josep Dalmau, Josep Maria Pi Sunyer, J. M. Casamiglia, Salvador Millet i Bel, Fabià Estapé, Jordi Nadal, Joan Ramón Masoliver, Maurici Serrahima, Joan Perucho, Felip A. Cid, A. Garcia Segui, Alexandre Cirici Pelicer, M. Giménez de Parga, Alexandre Argullós, J. M. Font i Rius, Manuel Riera Clavillé, Manuel Alonso García, J. M. Cendrera, Albert Manent, Santiago Nadal, Jordi Maragall, Joan Brossa, Oriol Bohigas, Giovanni Cantieri, Enric Sordo, J. G. Schroeder, Joan Obiols, Ricard Salvat, Maria Aurèlia Campmany, Jaume Salinas, J. V. Foix, Joan Gomis, Octavi Saltor, Juli de la Rosa, Agustí Garcia Calvo, Guillem Céspedes, Juli Uceda, Joaquim Albalade, Alfonso Grosso, Pablo Martí Zaro, E. P. de las Heras, Jesús Fernández Santos, Amparo Gastón, Elisabeth Mulder.

PER LA PAU

MISSATGE ALS POBLES DEL MÓN, *adoptat per la Conferència dels Partits Comunistes i Obrers celebrada a Moscú el mes de novembre del 1960.*

CONSCIENTS de la nostra responsabilitat envers els destins de la humanitat, els representants dels Partits Comunistes i Obrers dels cinc continents, reunits a Moscú arran del 43 aniversari de la gran Revolució Socialista d'Octubre, *us cridem a una lluita general per-*

la pau, contra les amenaces d'una nova guerra mundial.

Fa tres anys, els Partits Comunistes i Obrers vam adreçar a tots els pobles del món un Manifest per la Pau.

Des d'aleshores, les forces de la pau han guanyat victòries importants en la lluita contra els fautors de guerres. Avui podem alçar-nos contra el perill de guerra que plana sobre milions d'homes, de dones i d'infants, amb la certitud acrescuda del fet que la pau triomfarà. Mai la humanitat no ha tingut possibilitats

tan reals com ara de veure realitzades les seves seculars aspiracions de pau i llibertat.

Davant l'amenaça d'una catàstrofe militar que provocaria sacrificis innombrables, la mort de cents de milions d'homes i que transformaria en ruïnes els centres principals de la civilització mundial, la salvaguarda de la pau preocupa més que mai la humanitat.

Nosaltres, comunistes, combatem per la pau, per la seguretat universal, per un món en què tots els homes i tots els pobles gaudeixin els beneficis d'una vida lliure i pacífica.

Cada país socialista per la seva part, i la comunitat socialista en el seu conjunt, tenen per objectiu assegurar una pau sòlida a tots els pobles.

El socialisme no necessita la guerra. En la lluita històrica entre l'antic règim i el nou, entre el socialisme i el capitalisme, volem que la sortida es decideixi no pas mitjançant una guerra mundial, sinó per mitjà de la competició pacífica que ha de demostrar quin és el règim social capaç d'assolir el més alt nivell econòmic, tècnic i cultural, d'assegurar les millors condicions de vida a les masses populars.

Els comunistes considerem un deure sagrat fer tot el que estigui al nostre abast per a preservar la humanitat dels horrors d'una guerra moderna. Tots els països socialistes, guiant-se per la doctrina del gran Lenin, han recolzat les bases de llur política exterior en el principi de la *coexistència pacífica* entre Estats de règims socials diferents.

En la nostra època, els pobles i els Estats no tenen més que una alternativa: o la coexistència pacífica i la competició entre el socialisme i el capitalisme, o la guerra nuclear d'exterminació. No hi ha cap altre camí. ¿D'on prové l'amenaça que plana sobre la pau mundial?

Ben cert que tots els governs parlen de pau, però el que cal són fets i no paraules. Avui, igual com en el passat, els organitzadors i iniciadors de les guerres agressives són els cercles reaccionaris, monopolistes i militaristes dels països imperialistes. L'amenaça contra la pau prové de la política dels governs de les potències imperialistes, els quals, contra la voluntat de llurs pobles, imposen als països la nefasta cursa d'armaments, atien la guerra freda contra els Estats socialistes i altres Estats pacífics i ofeguen les aspiracions dels pobles a la llibertat.

DONEM LA PARAULA ALS FETS

Els pobles han saludat les propostes de desarmament universal, total i controlat, presentades per la Unió Soviètica i calorosament defensades per tots els països socialistes. ¿Qui s'oposa, doncs a l'aplicació pràctica d'aquestes propostes? Els governs dels Estats imperialistes, encapçalats pels Estats Units de Amèrica del Nord, els quals proposen un control dels armaments en lloc del desarmament controlat i volen convertir en xerrameca estèril les negociacions sobre el desarmament.

Els pobles es congratulen del fet que, des de fa dos anys, tres grans potències hagin suspès les proves d'armes nuclears. ¿Qui s'oposa, doncs, a donar un nou pas i a decidir la prohibició definitiva d'aquestes experiències mortíferes? Els governs de les potències imperialistes, que proclamen contínuament llur intenció de recomençar els asatxos d'armes atòmiques i amenacen constantment amb frustrar les negociacions que la pressió dels pobles a favor de la prohibició definitiva dels assaigs els ha obligat a començar.

Els pobles no volen bases militars estrangeres en llurs territoris nacionals; es pronuncien contra els pactes militars agressius que limiten la independència de llurs països i els posen en una situació perillosa. ¿Qui s'oposa, a la voluntat dels pobles? Els governs dels Estats del bloc atlàntic que ofereixen bases militars en territoris d'altri als militaristes i partidaris de la revenja germano-occidentals i posen en llurs mans armes d'extermini en massa accelerant l'armament atòmic de les tropes de l'OTAN. Els qui s'hi oposen són els cercles governants dels Estats Units que han imposat pactes militars agressius al Japó, al Paquistà i als altres Estats de l'Orient mitjà i llunyà; que atien aquests països contra altres països pacífics; que ocupen Corea del Sur i l'han convertida en llur plaça d'armes; que fan ressorgir el militarisme japonès i intervenen en els assumptes interns del Laos i del Viet-Nam del Sur i que sostenen els imperialistes holandesos a l'Irian occidental, els imperialistes belgues al Congo, els imperialistes portuguesos a Goa, i els altres colonialistes. Són els cercles governants dels Estats Units els que preparen una intervenció armada contra la revolució cubana i empenyen els països d'Amèrica Llatina a establir pactes militars. Els Estats Units són els qui ocupen l'illa xinesa de Formosa, envien constantment llurs avions militars a violar l'espai aeri de la República Popular de Xina ensems que atropellen els seus drets legítims a estar representada en l'Organització de les Nacions Unides.

Rampes llançacoets prestes a l'acció, arsenals abarrotats d'armes nuclears, avions que fendeixen l'espai carregats de bombes d'hidrogen, vaixells de guerra i submarins que solquen les mars i els oceans preparats a l'atac, una xarxa de bases militars en territoris d'altri: aquesta és la pràctica actual de l'imperialisme. En aquesta situació, qualsevol país, gran o petit, de qualsevol part de la terra es pot trobar embolicat súbitament en les flames d'una guerra nuclear.

¿Per què l'imperialisme empeny el món fins a vorejar la guerra? Per servir els interessos egoistes d'un grapat de grans monopolis i de colonialistes. Si els enemics de la pau propaguen el pretés perill d'una "agressió comunista", això és degut al fet que necessiten aquesta mentida per tal d'amagar llurs veritables propòsits, per a paraitzar la voluntat dels pobles i justificar davant d'ells la cursa d'armaments.

OBRERS, PAGESOS, INTEL·LECTUALS!
HOMES DE BONA VOLUNTAT D'ARREU DEL MON!

En les condicions actuals no hi ha cap qüestió més urgent per a la humanitat que lluitar contra l'amenaça d'una guerra nuclear amb coets, en favor del desarmament general i complet, pel manteniment de la pau. En els nostres dies no hi ha cap tasca més noble que participar a aquesta lluita.

¿Es possible una pau duradora arreu del món?

Els comunistes responem: Si, és possible!

La guerra no és inevitable, pot ésser conjurada. Es possible salvar i consolidar la pau.

Aquesta convicció no ens és dictada solament per la nostra voluntat de pau i el nostre odi envers els instigadors de guerres. La possibilitat de conjurar la guerra es desprén de les condicions de la nova conjuntura mundial.

Efectivament, el sistema socialista mundial s'està convertint en la força cada vegada més decisiva dels temps moderns. Aquest sistema, que abarca més de la tercera part de la humanitat amb la Unió Soviètica com a força principal, utilitza la seva potència econòmica, científica i tècnica, en constant creixement, per paralyzar l'imperialisme en els seus intents, per lligar les mans dels partidaris d'aventures bèl·liques.

El moviment obrer internacional, alçant la bandera de la lluita per la pau, acreix la vigilància dels pobles i condueix tots els homes honestos de la terra a accions enèrgiques contra la política agressiva dels imperialistes.

Els pobles d'Àsia, Àfrica i Amèrica Llatina, amb llurs milions d'habitants, que han conquerit llur llibertat i llur independència política, així com els pobles que lluiten per llur alliberament, es converteixen en combatents de la pau cada dia més actius, en aliats naturals de la política de pau dels països socialistes.

Els Estats neutrals no aproven la política agressiva dels imperialistes i es pronuncien per la pau i la coexistència pacífica.

El moviment mundial de partidaris de la pau reuneix actualment milions d'homes que es proposen en els respectius països la protecció de llur pàtria contra una nova conflagració.

Totes aquestes forces pacífiques, en desenrotllar una lluita resoluta, estan en condicions de desbaratar els criminals projectes conduents a la guerra, poden salvar la pau i afermar l'amistat entre els pobles.

La pau no es manté sola. Sols pot ésser mantinguda i consolidada mitjançant la lluita comuna de totes les forces pacífiques.

Nosaltres, els comunistes, adrecem una crida a tots els treballadors, als pobles de tots els continents.

Lluiteu per la disminució de la tensió internacional i per la coexistència pacífica,

contra la guerra freda, contra la cursa d'armaments! Si els ingents recursos malgastats amb armaments fossin utilitzats amb fins pacífics, es podria millorar la situació de les masses populars, reduir l'atur forçós, elevar els salaris i el nivell de vida, intensificar la construcció d'habitacions, ampliar la seguretat social.

No accepteu l'extensió de l'armament atòmic, ni el lliurament d'armes d'extermini en massa als militarismes alemany i japonès!

Exigiu la conclusió d'un tractat de pau amb els dos Estats alemanys i la transformació de Berlín-Oest en ciutat lliure desmilitaritzada!

Lluiteu contra els intents dels governs de les potències imperialistes per tal d'arrossegar nous països a la guerra freda i de posar-los en l'òrbita dels preparatius de guerra!

Exigiu la supressió de les bases militars estrangeres, la retirada de les tropes establertes en els territoris d'altres Estats, la prohibició d'instal·lar noves bases! Lluiteu perquè els pobles es desfacin dels pactes militars d'agressió que els han estat imposats! Exigiu acords per a la creació de zones desatomitzades!

No permeteu que sigui ofegada la llibertat de l'heroic poble de Cuba, ni mitjançant el bloqueig econòmic ni per mitjà d'una intervenció armada dels monopolis nord-americans!

Nosaltres, els comunistes, que lluitem per la causa de la classe obrera i dels pobles, oferim la mà als social-demòcrates, als militants de tots els partits i organitzacions que es pronuncien per la pau, a tots els militants dels sindicats, a tots els patriotes. I els diem: concerteu-vos amb nosaltres per tal d'actuar a favor de la pau i del desarmament. Actuem conjuntament! Creem un front unit de lluita contra els preparatius imperialistes d'una nova guerra!

Defensem conjuntament els drets i llibertats democràtics, lluitem conjuntament contra les forces ocultes de la reacció i del feixisme, contra el racisme i el xovinisme, contra l'omnipotència dels monopolis, contra la militarització de l'economia i de la vida política!

La lluita dels pobles per llur llibertat i per llur independència afebleix les forces que volen la guerra i multiplica les forces de la pau.

Àfrica, els pobles de la qual han sofert el màxim sota el jou de l'esclavitud colonial i d'una bàrbara explotació, es desperta a una nova vida. Aquests pobles, en fundar llurs Estats independents, entren en la història com una jove força pacífica i cada dia més independent.

Tanmateix, el colonialisme, condemnat per la història, encara no ha estat liquidat totalment.

La violència brutal, el terror, tanquen el camí de la llibertat als pobles de l'Àfrica oriental, a les colònies britàniques i portugueses. Un règim racista impera a la Unió Sud-africana. Des de fa sis anys, el valent poble

algerià lluita pel seu dret a la independència nacional i es dessagna en la guerra que li imposen els colonialistes francesos recolzats en llurs còmplices atlàntics. Al Congo, els imperialistes no reculen davant de cap mitjà per tal d'enderrocar el govern legítim i lliurar el poder a llurs titelles, valent-se de conxorxes i de la corrupció.

Els pobles que han conquerit llur dret a la independència nacional segueixen desenrotllant una aspra lluita contra les noves formes de colonialisme, contra els colonialistes nord-americans i germano-occidentals, contra els antics opressors anglesos, francesos i altres, els quals intenten conservar, costi el que costi, llur possessió de les riqueses naturals, de les mines i plantacions, volen impedir el desenrotllament industrial dels països alliberats i imposar-los governs venals i reaccionaris.

Germanys dels països, alliberats del colonialisme i dels països en lluita per l'alliberament: LA DARRERA HORA DEL COLONIALISME S'ATANÇA!

Nosaltres, comunistes, estem amb vosaltres!

El camp potent dels Estats socialistes està amb vosaltres!

Junt amb vosaltres, nosaltres exigim que es reconegui immediatament, i sense reserves, a tots els pobles llur dret a la independència.

Que les riqueses dels vostres països i l'esforç dels vostres treballadors serveixin solament per al benefici dels vostres pobles!

La vostra lluita per una sobirania total, per la independència econòmica, per la llibertat, serveix la causa sagrada de la pau!

NOSALTRES, ELS REPRESENTANTS DELS PARTITS COMUNISTES I OBRERS, ADRECEM UNA CRIDA

als homes, a les dones i a la joventut, de totes les professions i de totes les capes socials, qualsevol que siguin llurs conviccions polítiques i llurs creences religioses, qualsevol que siguin llur nacionalitat i el color de llur pell; ens adreces a tots els que estimen llur pàtria i odien la guerra.

Exigiu la prohibició immediata de les proves, de la fabricació i de l'ús de l'arma nuclear i tots els altres tipus d'armes d'extermini en massa!

Exigiu la conclusió immediata d'un tractat sobre el desarmament general, complet i controlat!

Que la ciència i la tècnica modernes no serveixin més per a la fabricació d'artefactes mortífers i destructors, sinó per al bé de l'home, per al progrés de la humanitat!

Que una col·laboració amistosa i amplis intercanvis comercials i culturals entre tots els països vinguin a substituir els agrupaments militars!

En la nostra època,

LES FORCES DE LA PAU AVANTATGEN LES FORCES DE LA GUERRA!

Els pobles assoliran el tan noble objectiu i tan ardentment desitjat com és la salvaguarda de la pau si uneixen llurs esforços i lluiten amb energia i perseverança per la pau i l'amistat entre els pobles.

Els comunistes consagraran totes llurs forces a aquesta causa.

LA PAU SERA MES FORTA QUE LA GUERRA!

Aquest document està signat pels Partits següents: Partit del Treball Albanès, Partit Comunista Algerí, Partit Comunista d'Alemanya, Partit Socialista Unificat d'Alemanya, Partit Comunista d'Argentina, Partit Comunista d'Austràlia, Partit Comunista d'Àustria, Partit Comunista de Birmània, Partit Comunista de Bolívia, Partit Comunista del Brasil, Partit Comunista Búlgar, Partit Comunista del Canadà, Partit Comunista de Ceilan, Partit Comunista de Xile, Partit Comunista de Xina, Partit Progressista del Poble Treballador de Xipre, Partit Comunista de Colòmbia, Partit del Treball de Corea, Partit de l'Avantguarda Popular de Costa Rica, Partit Socialista Popular de Cuba, Partit Comunista de Dinamarca, Partit Socialista Popular de la República Dominicana, Partit Comunista de l'Equador, Partit Comunista d'Espanya, Partit Comunista de Finlàndia, Partit Comunista Francès, Partit Comunista de Gran Bretanya, Partit Comunista de Grècia, Partit Comunista de Guadalupe, Partit del Treball de Guatemala, Partit d'Unió Popular de Haití, Partit Comunista d'Hondures, Partit Obrer Socialista Hongarès, Partit Comunista de la Índia, Partit Comunista de Indonèsia, Partit Comunista Iraquè, Partit Popular de l'Irà, Lliga Obrera Irlandesa, Partit Comunista de la Irlanda del Nord, Partit Comunista d'Israel, Partit Comunista Italià, Partit Comunista del Japó, Partit Comunista Jordanès, Partit Comunista Libanès, Partit Comunista de Luxemburg, Partit Comunista de Malàsia, Partit Comunista Marroquí, Partit Comunista Martiniquès, Partit Comunista Mexicà, Partit Revolucionari Popular Mongol, Partit Comunista de Nepal, Partit Socialista de Nicaragua, Partit Comunista de Noruega, Partit Comunista de Nova Zelanda, Partit Popular de Panamà, Partit Comunista Paraguaià, Partit Comunista de Països Baixos, Partit Comunista Peruà, Partit Obrer Unificat Polonès, Partit Comunista Portuguès, Partit Comunista de La Reunió, Partit Obrer Romanès, Partit Comunista de Sant Marí, Partit Comunista de El Salvador, Partit Comunista Sudanès, Partit Comunista de Suècia, Partit Suís del Treball, Partit Comunista Siri, Partit Comunista de Txecoslovàquia, Partit Comunista de Tailàndia, Partit Comunista Tunisenc, Partit Comunista de Turquia, Partit Comunista de la Unió Soviètica, Partit Comunista de la Unió Sud-africana, Partit Comunista de l'Uruguai, Partit Comunista de Venezuela, Partit dels Treballadors del Viet-Nam, i altres.

MIQUEL NUÑEZ: UN COMUNISTA DAVANT DEL CONCELL DE GUERRA

ELS DIES 29 i 30 de desembre del 1958 es va celebrar a Barcelona el Consell de Guerra contra Miquel Núñez, membre del Comitè Executiu del P.S.U. i 18 treballadors de diverses fàbriques de Barcelona, alguns dels quals enllaços sindicals i vocals de Jurats d'Empresa.

Els motius de l'acusació es basaven en el moviment vaguístic dels darrers dies de març del 1958, amb el qual els treballadors barcelonins van lluitar per l'augment de llurs salaris i van proclamar llur solidaritat amb la vaga dels miners asturians.

El judici contra Miquel Núñez i els seus companys es va celebrar enmig de gran expectació. El públic omplena la Sala i els passadissos. Junt amb els familiars dels processats es trobaven obrers de diverses fàbriques, portadors del calor solidari dels treballadors barcelonins. Alguns advocats i corresponsals de premsa estrangers hi estigueren presents. També hi havia una representació d'autoritats eclesiàstiques catalanes ben conegudes.

En aquest procés van actuar com a defensors els lletrats Josep Soler Barberà, defensor de Miquel Núñez, Agustí de Semir, Antoni Cuenca, Agustí Vergès i Feliu de Travay.

Miquel Núñez, que malgrat els cops i tortures i estar més de 24 hores penjat per les munyques als tubs de calefacció d'una de les sales de "Jefatura" es va negar a donar el seu domicili i a dir res que pogués comprometre l'activitat del Partit o d'altres anti-franquistes, es va presentar davant del Tribunal Militar com a acusador del règim i com defensor conseqüent de la política del Partit Socialista Unificat i del Partit Comunista d'Espanya.

PARAULES DE MIQUEL NUÑEZ

Entre les primeres respostes a les preguntes de l'advocat defensor, va figurar la denúncia de les tortures. El policia Antoni Creix i el seu escamot, presents en la Sala, van escoltar l'acusació quan Miquel Núñez respongué:

—*Es cert que vaig ésser torturat copiosament.*

I després d'haver respost que va passar a "Jefatura" trenta dies i que va estar tres mesos incomunicat a "La Model" abans de prestar declaració davant del coronel Eymar, a la pregunta de si durant l'interrogatori entraven al despatx del coronel Eymar policies dels que l'havien interrogat, la resposta fou.

—*Si, i concretament l'inspector Creix.*

Més endavant, Miquel Núñez segueix donant resposta a les preguntes de l'advocat.



Pregunta: La política dita de Reconciliació Nacional ¿en què consisteix?

Resposta: *La política de Reconciliació Nacional, que defensen el Partit Socialista Unificat de Catalunya i el Partit Comunista d'Espanya, s'inspira en el desig de contribuir a liquidar l'esperit de guerra civil existent a Espanya des del 1936; a posar fi als odís engendrats per la contesa i la repressió de la postguerra, per tal d'acabar amb la divisió dels espanyols en dos bans irreconciliables, per tal de crear les condicions de mútua comprensió, tolerància i respecte mutu de totes les ideologies, per tal de facilitar així la convivència nacional. I, amb ella, la solució pacífica i incruenta dels greus problemes político-econòmics plantejats, entre els quals, els més urgents són: millorar radicalment les condicions de vida del poble; la concessió d'una àmplia amnistia; el restabliment de les llibertats democràtiques i, principalment, la transició pacífica de l'actual règim de dictadura a un altre, fonamentat en l'assentiment de la voluntat nacional lliurement expressada.*

P: ¿Què aporten els comunistes a aquesta proposta de Reconciliació Nacional?

R: *Aportem el que, tot i ésser la classe obrera i el seu Partit els que més han sofert les conseqüències de la guerra i la postguerra, volem restablir la convivència i el mutu respecte entre els espanyols, tot donant solució als problemes del país.*

P: Vós heu insistit reiteradament en el caràcter pacífic de la vostra actuació. ¿Què ho caracteritza?

R: *El desenrotllament de la lluita de masses utilitzant totes les formes pacífiques i incruen-*

tes per a assolir les justes aspiracions de la classe obrera i del poble.

P: *¿Quines han estat les vostres activitats i amb quins fins?*

R: *La lluita pacífica per la reconciliació nacional i pel millorament de les condicions de vida de la classe obrera.*

P: *¿Quines foren les formes i mètodes d'acció emprats en la vostra activitat política?*

R: *Ja ho he dit: mitjançant mètodes pacífics, com ho mostra tot el sumari i com ho proclama tota la propaganda del nostre Partit.*

P: *Si la vostra actuació era essencialment i eminentment pacífica ¿per què recorrieu, en tant que membre del Comité Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya, a la clandestinitat?*

R: *Per la mateixa raó que hi han de recórrer els monàrquics, falangistes, republicans, cristians demòcrates i socialistes, i tots els que desitgen un canvi democràtic, malgrat el desig dels comunistes de poder lluitar en la legalitat.*

P: *Vós tinguéreu una part principal en la vaga de març de l'any en curs (1958), organitzada per iniciativa del Partit Socialista Unificat. ¿Quina significació tenia aquesta vaga?*

R: *Tenia el caràcter de solidaritat amb els miners asturians en la lluita per llurs reivindicacions i de recolzar amb la protesta les peticions d'augment de salaris presentades reiteradament als sindicats i que mai no han estat ateses.*

P: *¿Quins objectius concrets perseguíeu?*

R: *Els que acabo d'expressar, als quals cal afegir que en l'ordre de vaga es va subratllar sempre el caràcter pacífic de la protesta, com abans s'havia indicat en altres moviments vagues i en les manifestacions d'estudiants. I hem registrat amb satisfacció que no s'han produït disturbis ni xocs sagnants. La responsabilitat per la prolongació de la vaga pacífica, fixada per nosaltres exclusivament per al dia 25 de març, correspon enterament al Governador Civil, que en fer tancar les principals fàbriques, va impedir que els obrers tornessin al treball.*

P: *¿Què enteneu vós per transició pacífica de l'actual règim a un altre de signe democràtic?*

R: *Els comunistes entenem per transició pacífica que s'adoptin solucions polítiques que permetin substituir l'actual règim de dictadura per un règim que sigui producte de la voluntat nacional lliurement expressada.*

P: *Vós i el vostre Partit ¿heu preconitzat l'ús d'armes, explosius o qualsevol altre element de guerra per a assolir els vostres objectius polítics o socials?*

R: *No, i al contrari, hem subratllat contínuament el caràcter pacífic que havien de tenir les manifestacions obreres i d'estudiants.*

P: *¿Vós heu ordenat o aconsellat la lluita contra la policia, les forces d'ordre públic o l'exèrcit per a aconseguir els objectius?*

R: *No. I es ben sabut que els comunistes no identifiquem l'exèrcit amb la dictadura. Creiem que l'interès dels militars no està a fer que es prolongui l'agonia del règim, sino en què s'estableixi el més aviat possible un clima de democràcia i concòrdia civil que exclogui el retorn de repressàlies polítiques i d'una nova guerra civil. Pensem que l'interès dels militars, com el de totes les capes de la població, està en fer que la dictadura desaparegui sense convulsions sagnants. Estimem que el règim actual, en enfonsar-se, no ha d'arrossegar amb la seva caiguda l'exèrcit espanyol, ans al contrari, aquest prestaria un gran servei al país i es guanyaria el reconeixement del poble, si retirés el seu recolzament al dictador i no s'oposés a un canvi de signe democràtic.*

P: *Vós, que des del 1955, és a dir, durant quasi tres anys, heu conviscut intensament amb els més diversos sectors de la vida social catalana, industrials, intel·lectuals, obrers i classe mitjana, ¿heu trobat ressò i comprensió per a la política de reconciliació nacional?*

R: *Plenament. Els comunistes no som els únics a pensar així i a desitjar els canvis assenyalats. Monàrquics i demo-cristians, liberals i antics falangistes, republicans i socialistes, han expressat llur disconformitat amb l'actual estat de coses.*

P: *Per a propagar la dita política ¿heu hagut d'amagar la vostra condició de comunista?*

R: *No, si bé tampoc no ho he proclamat quan no era necessari.*

P: *Amb la política de reconciliació nacional ¿han renunciat, els comunistes, a una futura implantació del socialisme a Espanya?*

R: *De cap manera. El nostre Partit, que defensa amb fidelitat la necessitat de canvis democràtics, avançarà a través de la democràcia vers la implantació del socialisme, objectiu fonamental dels comunistes.*

PARAULES FINALS

En acabar-se el judici i abans de retirar-se el Tribunal a deliberar, preguntats els processats què tenien a dir, Miquel Núñez va alçar-se per a dir les frases següents:

—Subscric enterament en l'ordre polític tot el que ha dit el meu defensor i tot el que ha dit don Agusti de Semir en l'ordre social. I sols vull fer present una preocupació. El que aquest Consell de Guerra, les sentències que s'hi dictin i la política de repressió, consentida o tolerada encara per molts, per odi o timidesa, impossibilitin la solució pacífica que els comunistes preconitzem. Nosaltres seriem els primers a lamentar que el poble espanyol hagi de recórrer, per tal d'acabar amb la dictadura, a procediments de lluita

que voldriem veure desterrats del panorama polític d'Espanya.

*

El Tribunal Militar va condemnar Miquel Núñez a 15 anys de presó. Els altres processats a penes de dos a dotze anys de Presó, llevat de dos que foren condemnats a tres mesos. El Capità General i Acedo Colunga, seguint indicacions del Govern, pressionaren descaradament els membres del Tribunal per tal que imposessin fortes penes.

Als vint anys d'acabada la guerra civil —actualment en fa ja 22— la dictadura s'obstina a sotmetre les activitats político-socials a lleis de guerra. A no voler satisfer la voluntat nacional que exigeix posar fi a la política d'odis i violències i l'obertura a una situació de llibertat en la qual la lluita política es desenvolupi dintre de marcs democràtics; amb comprensió i respecte mutus que facin possible la convivència nacional dels ciutadans.

En aquesta línia es manifesta actualment el clamor general del país a favor de l'amnistia general per als presos i exiliats polítics.

MINISTERIO
DE CULTURA



A LA PÀGINA SEGÜENT:

Desitjant els barcelonesos sacudir-se el jou de les tropes de Napoleó, que enganyosament ocupaven la ciutat i els seus forts des del febrer del 1808, tramaren vàries conspiracions. Essent descoberta una d'aquestes el maig del 1808 es detingueren a molts ciutadans, contant-se entre ells alguns capellans i religiosos. En contra de tots ells es formà una comissió militar el 2 de juny següent, la que va durar des de les set del matí fins a les onze de la nit, quedant cinc condemnats a mort, alguns a la presó, altres al calaboc i altres foren declarats lliures. El gravat —que és de l'època— representa el Pare Gallifa refutant serenament les acusacions de les forces militars franceses.

